

RUCH FILOZOFICZNY

wychodzi w zeszytach objętości co najmniej jednego arkusza. Dziesięć zeszytów tworzy tom.

Wydawca i Redaktor:

Prof. Dr. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Sekretarka Redakcyi: **Drka DANIELA GROMSKA.**

Czasopismo wydawane z zasiłku

Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia publicznego.

Adres Redakcyi i Administracyi „Ruchu Filozoficznego“: Lwów, Uniwersytet. — P. K. O. Nr. 141.901
Filia Redakcyi w Warszawie: Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz, Hortensya 1. — Filia Redakcyi w Poznaniu:
Prof. Dr. Stefan Błachowski, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Krakowie: Prof. Dr. W. Rubczyński,
Jabłonowskich 6. — Filia Redakcyi w Wilnie: Prof. Dr. T. Czeżowski, Uniwersytet.
Składy główne: Księgarnia Gubrynowicza i Syna we Lwowie, plac Kapitulny. — Księgarnia
Książnicy-Atlasu w Warszawie, Nowy Świat, 59. — Księgarnia Jagiellońska w Krakowie, ul.
Wiślna, 3. — Księgarnia Fiszera i Majewskiego w Poznaniu, ul. Gwarna, 19. — Księgarnia Sto-
warzyszenia Nauczycielstwa Polskiego w Wilnie, Królewska, 1.
Cena tomu IX-ego 6 zł. — Cena niniejszego zeszytu 2 zł.

TADEUSZ KOTARBIŃSKI.

Logika dla nauczycieli a logika matematyczna.

Z logiką podobnie bywa, jak z filologią klasyczną. Tę określa się za-
zwyczaj jako naukę o kulturze Greków i Rzymian, w rzeczywistości natomiast
zawodowy filolog klasyczny pozostawia innym specjalistom zarówno mądrość
teoretyczną Greków, jak prawo Rzymian, świetne i najbardziej pono swoiste
wykwity tej kultury, i ogranicza się do t. zw. literatury; pracując zaś nad nią,
tonie w języku i rozmaitych technicznościach tekstu. A jednak rację bytu na
przyszłość w wykształceniu szkolnem filologia posiada jako nauka o kulturze
klasycznej, nie zaś jako znawstwo techniki fachowej uczonych wydawców.
Logikę rozumie publiczność i ogół akademicki jako naukę myślenia, lub ciśnień,
jako naukę myślenia naukowego. I dlatego też w sporach o reformę programów
wydziału filozoficznego w uniwersytecie oraz szkoły średniej uznaje się naogół
rolę jej wyjątkową, jako przedmiotu obowiązującego powszechnie. Lecz jakże
inaczej rozumie dzisiaj logikę postępowy jej przedstawiciel! W jego oczach nie
uczy ona myślenia, bo nie jest umiejętnością praktyczną, lecz teoretyczną.
Wszelako nawet jako teoria nie jest nauką o myśleniu, nie jest bowiem czę-
ścią psychologii. Co więcej, nie jest nawet nauką o poprawnem myśleniu, ani

o poprawności myślenia, gdyż wogóle o myśleniu nie mówi. Czemże tedy jest? Odpowiedź trudna, ale to w niej pewne i niewzruszone, że jest podstawową gałęzią matematyki: przez nieporozumienie tylko i na skutek wadliwej tradycji zalicza się ją do nauk t. zw. filozoficznych. Mamy więc pewien specjalny gatunek matematyki zamiast czegoś w rodzaju epistemologii.

Uświadomienie sobie tej antytezy pociąga za sobą następstwa w dziedzinie ocen i projektów. Stylowy, że tak powiemy, logistyk widzi dokoła siebie dwie „logiki“: jedną „filozoficzną“ czyli złą, drugą „matematyczną“ czyli dobrą. Że pierwsza jest zła, jako taka, tego mają dowodzić liczne błędy, zawarte w dziełach nie logistycznych, jednakże logicznymi zwanymi. Takim dziełem jest np. podręcznik logiki Sigwarta. Jedynie logika matematyczna rzekomo zasługuje na miano logiki naukowej w szczególności, a logiki wogóle; ona bowiem i tylko ona tworzy fazę współczesną i współczesności godną rozwoju naukowego pierwszej logiki naukowej, to jest arystotelesowej sylogistyki łącznie z dialektyką stoicką. Skoro tedy logistyka jest jedyną prawdziwą logiką i jedyną logiką dobrą, winna panować wyłącznie na wszystkich placówkach, powierzonych logice. Ten wniosek, nigdy może nie wypowiedziany w całej swej jaskrawości, wyziera ze słów i z czynów. Przypomnijmy sobie, że w podobnym duchu przemawiała niedawno laboratoryjna psychologia eksperymentalna pod adresem psychologii starej daty, zarażonej introspekcją, spekulacją i metafizyką duszy. Tak zresztą rozbrzmiewa zwykle głos przedstawicieli nowych badań, rozwijających się świetnie za przewodnictwem nowej, jasnej i sprawnej metody. Dobra metoda, dzieło inteligencji, sama z kolei inteligencje ku sobie przyciąga. Skupione koło niej grono uczy się kultu dla niej i pogardy dla wszystkiego poza nią.

Nie opłaci się w tem położeniu bronić logiki „filozoficznej“, jako takiej. Wieloznaczny ten przymiotnik, narzędzie wielkiego zamętu, i tutaj również utrudnia porozumienie. Bo jeśli „filozoficzną“ jest taka umiejętność, która polega na „filozofowaniu“ czyli na snuciu luźnych, mglistych i fantastycznych domysłów, w takim razie na mocy samego już określenia zasługuje na banicyę. Jeżeli przez „filozoficzną“ rozumieć taką logikę, która docieka związków między myślami, w przeciwieństwie do matematycznej, która o myślach nic nie mówi, w takim razie możeby jednak rozsądniej było pozwolić jej żyć jeszcze przez chwilę i próbować się. Jeszcze inaczej wypadną wyroki, jeżeli przez „filozoficzną“ będzie się rozumiało czy to typową przeciętną logikę tradycyjną, ekscerpt i przeróbkę arystotelesowych Analityk oraz fragmentów z innych ksiąg Organonu, czy to wszelką zawartość podręczników logiki z czasów, kiedy ją miano jednomyślnie za część filozofii, czy wreszcie taką logikę co do rodzaju i zakresu, jaką wykładali od wieków z zawodu swego profesorowie filozofii. Odeślemy więc do instancyi kasacyjnej, ze względów formalnych, spór o to, czy dobra jest czy zła logika „filozoficzna“, i postaramy się postawić kwestyę, która nas tu zajmuje, nie posiłkując się tą zwodniczą nazwą.

A problemat jest natury praktycznej i dotyczy urządzenia akademickiej pracy nauczycielskiej, przeznaczonej na użytek nauczycieli. Pytamy, jakie dziedziny zagadnień, z pośród omawianych dziś lub dawniej pod rubryką „logiki“ lub związanych z nimi przez sam rozwój przedmiotu, nie wchodzą do programu logistyki obecnej, jakkolwiek wymagają uwzględnienia w programie logiki pedagogicznej. Używając tego wyrazu, mamy na myśli logikę jako przedmiot studyów i egzaminów obowiązkowych dla kandydatów do zawodu nauczycielskiego, w szczególności zaś kandydatów na nauczycieli „propedeutyki filozofii“. Odpowiedź, która płynie z ducha obozu logistyków, poznaliśmy wyżej w zasadzie: logistyka winna zastąpić logikę zwykłą na wszelkich jej placówkach; stąd łatwy wniosek, że i na tej placówce. Atoli odpowiedź, która wydaje się słuszną, zgoła inaczej wygląda. Sądzymy mianowicie, że logistyka, po części z samej swej natury, po części wskutek nastawienia umysłowego jej przedstawicieli, po części ze względu na swą obecną fazę rozwoju, nie obejmuje całego szeregu ważnych tutaj dziedzin. Które to są dziedziny i co musiałyby leżeć odłogiem w przypadku grożącej aneksyi — pragniemy pokrótce rozważyć w uwagach poniższych.

Logistyka jest teorią systemu dedukcyjnego. Ale wszak nie samą dedukcją żyje nauka. Coś tam przecie pono od jakiegoś czasu uzyskały w swoim zakresie działania nauki empiryczne. Przyrodoznawstwu np. to i owo udało się osiągnąć po swojemu i nawet rozmaici, mało zresztą (jak słyhać) inteligentni ludzie w rodzaju Franciszka Bacona lub Jana Stuarta Milla próbowali pisać w związku z tem jakieś niby to logiczne rzeczy. Wspominali coś o tem, że wartoby może poddać rozbirowi metody nauk przyrodniczych i dociec, w jaki sposób uzasadnia się tam nowe prawdy i czego potrzeba, aby takie uzasadnienie było dostateczne. Za niedołęstwo tych prób naiwnych słuszną spotkałaby ich kara, gdyby zawędrowali obecnie z zaświatów na wykłady logiki współczesnej, prowadzone przez logistyków. Stwierdziliby, że o tem, do czego nawoływali, zrzadka tylko mówi się w tych sferach. Gdy ktoś ze studentów (przykład autentyczny) zajął się problematem uzasadnienia wniosków indukcyjnych, znalazł się zaraz wybitny logistyk, który ten wybór osądził ujemnie. Temat, jego zdaniem, byłby naprawdę zajmujący, gdyby zamiast słowa „indukcyjnych“ wstawić słowo „dedukcyjnych“. Pierwszorzędna zaiste była to zachęta. Zapewne w podobny sposób zachęcanoby z tej strony kogoś, kto by się zajął analizą eksperymentu. Gdyby zaś mimo to poszedł tą drogą, natrafiłby na pojęcia prawa przyrody, zależności przyrodzonej, przyczyny i skutku. Otóż logistyka daleka jest jeszcze, jak się zdaje, od opanowania materiału, na który te pojęcia wskazują. A tymczasem badacze, których sam przedmiot do tych pojęć prowadzi, więc przyrodnicy przedewszystkiem, na własny użytek i o własnych siłach przedsiębiorą analizę tych pojęć. Rodzą się z tego kondycjonalizmy, funkcjonalizmy i inne doktryny, rugujące przyczynowość w sposób nader powierzchowny, a przenikające do umysłów młodzieży w sposób

*

nader szybki. Logistyk w takie kwestye wdawać się nie będzie i krytyką tych doktryn się nie zajmie. Milczy on, bo to nie jego rzecz. Ale czy nie byłoby to jego rzeczą nawet wtedy, gdyby prowadził kurs logiki dla przyszłych nauczycieli? Nie interesuje go bardziej sama struktura faktów, dobieranych jako podstawa uzasadnień eksperymentalnych, i student może pilnie wysłuchać wszystkich jego wykładów, nie słysząc nic a nic o metodzie różnicy ani metodzie zgodności. A czyż tradycja Nowego Organonu i Systemu Logiki Milla warta jest tylko tego, by ją w wykładach logiki bojkotować?

Kto jak kto, ale w każdym razie logik od tego jest, by tłumaczyć, co znaczą słowa „prawdziwy“, „prawda“ i t. p. Tak myśli sobie, i słusznie, naiwna publiczność. Logistyk natomiast dokłada wszelkich starań, by go takimi rzeczami nie molestowano. Twierdzi, że wszystko, co mu wypada wypowiadać w logistyce, może wypowiadać, nie wspominając o prawdzie ani bezpośrednio ani pośrednio. Przyznaje, że czyta się częstokroć wzory logistyczne z użyciem słowa „prawdziwy“, mówiąc np. „jeżeli z p wynika q i prawdą jest p , to prawdą jest q “; ale tłumaczy, że ten sposób mówienia, dogodny wprawdzie, ściśle jednakże nie jest; skoro zaś ten sam wzór przeczytamy ściśle, wszelka wzmianka o prawdzie czy prawdziwości zdania zniknie z wypowiedzi. Będziemy mówili zatem: „jeżeli p i jeżeli: jeżeli p to q ; to q “. To dopiero będzie zupełnie w porządku. Zresztą, gdyby nawet nie można było nie wspominać w logistyce o prawdzie, prawdach lub prawdziwych zdaniach, to i wtedy logistyka mogłaby się uchylić, jak twierdzą jej przedstawiciele, od rozbioru pytania, co to jest prawda. Wszak i wtedy w zakres jej badań wchodziłoby co najwyżej dociekanie, co jest prawdziwe, jeżeli coś innego jest prawdziwe, a bynajmniej nie dociekanie tego, co jest prawdziwe, ani tembardziej zastanawianie się nad tem, co znaczą słowa „prawdziwy“ i t. p. Analizę tych terminów logistyk uważa dla siebie za zbędną i pozostawia ją, bez cienia zresztą kredytu, t. zw. teorii poznania. Tej zaś z logiką komunikować się nie wolno, by jej nie nauczyła własnych złych obyczajów. Ucznia z kolei nader mało obchodzi, jakie sobie profesor porobił izolacje między dziedzinami zagadnień. Uczeń widzi, że w najciekawszym punkcie zostawia się go na pastwę własnego rozumu. Wytwarza sobie przeto (bo nikt myślący zaniechać tego nie może) jakiś domorośły fenomenalizm, idealizm czy inną jakąś doktrynę z tych, co do których nauczanie musi polegać przede wszystkim na wyświetlaniu i oduczaniu. Otóż logistyk, jako taki, nie uprawia tutaj ani tego ani tego, bo to też do niego nie należy.

Rzecz jasna, że wadliwe doktryny z zakresu teorii poznania plenią się dzięki nieporozumieniom językowym i że dobra semantyka byłaby na nie stosownem lekarstwem. A jest to sfera dociekań, gdzie spotykają się językoznawca i logik. Istotą i kategoriami znaczenia, wieloznaczności, oznaczania, wyrażania, logik, jako taki, zajmował się od samych pierwocin i dalej zajmować się winien. Atoli nie wszelka wprawdzie logistyka, lecz w każdym razie

silny formalistyczny prąd w jej łonie uchyła się i od tych również tematów. Ideałem systemu dedukcyjnego dla formalisty jest układ napisów, któryby się budowało z napisów pierwotnych drogą przekształceń, określonych zewnętrznie, i bez jakiegokolwiek odnoszenia się do sensu. To też niedawno na posiedzeniu jednego z towarzystw naukowych padło z obozu logików hasło: „Precz z sensem w logice“. Kto w tym duchu rozumieć będzie swoje zadanie, ten, ucząc logistyki, i semantyki też do programu swego nie włączy.

Wszelako jedna z głównych zasług logiki matematycznej leży w dziedzinie języka: ścisłość swoją i sprawność zawdzięcza ona głównie temu, że zamiast wadliwej mowy potocznej używa tylko znaków, przez siebie wprowadzonych, których rola jest ustalona i określona drogą umowy. Niektóre z tych znaków można czytać w przybliżeniu przy pomocy słów języka naturalnego i w ten sposób język ten doznaje częściowej systematyzacji. Tak się rzecz ma np. ze słowami: i, lub, nie, jeżeli. A jednak i na tem polu logistyka nie daje wszystkiego, co w nauczaniu logiki mieścić się musi, a czego dostarczało w znacznej części dobre nauczanie łaciny. Przecie w zwykłym języku, a nie w mowie sztucznej wypowiadać się będzie zazwyczaj przysły nauczyciel. Ta mowa ma swoje narzędzia logiczne w postaci spójników, przyimków, form fleksyjnych. Trzeba ich rolę ująć i ustalić. Rzecz nader ważna dla poprawy myślenia, gdyż ludzie myślą wadliwie i opacznie komunikują swe myśli nie tyle wskutek wykroczeń, popełnianych przeciwko poprawności form wnioskowania, ile wskutek nieporozumień, płynących z mętności mowy. Logistyka jednak po części tylko reguluje mowę zwykłą, gdyż jej zadaniem jest zbudować nowy język drogą konwencji, a nie poprawić stary drogą interpretacji.

W zasobie pojęć i doktryn tradycyjnej logiki formalnej, różnych szkół teorii poznania, nowszej wreszcie metodologii nauk mieści się wiele rozumnej treści. Dobrze jest tedy mówić o tych rzeczach z uwzględnieniem zajmującego dziedzictwa. Przy okazji roztrząsanych zagadnień przyda się rozważenie znanych, typowych przynajmniej stanowisk, to zaś doprowadzić musi zawsze do rozbioru pojęć, które nam po sobie pozostawiły dzieje. Słowem, do logiki należy urabianie historycznego słownika dziedzin powyższych, to zaś może i powinno się odbić w wykładach z prawdziwym pożytkiem dla słuchaczy. Wszelako logistyka w żadnej części swego programu nie jest nauką historyczną i nie należą do niej wcale wycieczki w przeszłość. Ubocznie chyba tylko i dorywczo, nad program, rzuci się z katedry logistycznej to i owo na podobne tematy. Pójdą więc w zapomnienie: tradycyjna nauka o definicyi, nominalnej i realnej, cechach istotnych i przypadkowych, rodzaju najbliższym i różnicy gatunkowej, dawne klasyfikacje sądów z podziałem na asertoryczne, apodyktyczne i problematyczne, rozbiór t. zw. „najwyższych praw myślenia“ w ich rozumieniu staromodnem i wiele, wiele innych rzeczy, które przerosł wprawdzie umysł współczesny, ale na których się przecie urobił. Drogi te torował on niegdyś, jako zdobywca; dziś po nich wędrować powinien, jako pielgrzym. W podróży zbierać będzie porzucone skarby.

Przed chwilą nasunął się pod pióro wyraz „myślenie“. Zdawałoby się, że logikowi przystoi myśleć o myśleniu, gdyż nauka, potocznie mówiąc, składa się z myśli, i myśli pono prawdziwe bywają i fałszywe i wynikają jedne z drugich. Nic podobnego. Logistyka odwraca się od myśli, podobnie jak się odwracała od prawdy i podobnie jak formalizm w jej łonie odwraca się od sensu. Chce ona być teorią formuł zdaniowych, a nie sądów. Ponieważ zaś niedawno przedstawiciele jej w obronie słusznej sprawy musieli staczać spór z psychologizmem tłumaczeniem logicznej zasady sprzeczności i innych twierdzeń, więc i dziś jeszcze w bojowym szyku stoją wobec psychologii. Psychologizmem gardzi logistyk, a przeto i psychologicznych zagadnień tykać nie chce przez irradycję niechęci. Niechże więc uczeń sam dowiadyuje się czego chce i skąd chce o sędzie, wydanym i pomyślanym tylko, o poczuciu oczywistości, jego źródłach i złudzeniach, o wyobrażaniu sobie jasnym i wyraźnym, przedstawianiu pogładowem i symbolicznem, o nieporozumieniach, płynących z szukania „przedmiotu“, „treści“ i „aktu“ przedstawień i o likwidacyi tych nieporozumień. Wprawdzie mówi się w logistyce zazwyczaj o t. zw. „regułach rozumowania“, ale niedługo zapewne i ten brzydki, psychologizujący termin dostanie dymisyę, gdyż nasuwa błędne sugestye. Ktoś gotów pomyśleć, że mowa o jakichś przepisach, dotyczących kolejnego następstwa jakichś pomysłów, gdy tymczasem są to przepisy, dotyczące następowania pewnych, kształtowo określonych układów czcionek po innych, określonych podobnie.

Z myśleniem się nie parając jako z przedmiotem badań, logistyka nie zawiera również tego, do czego m. i. logika zmierza od początków swego istnienia. Mówimy o radach praktycznych, dotyczących sprawności myślenia. Każdy myśliciel ma w tym zakresie zdobycze własne. Wiele ich spotykamy w rozsypce na kartach książek. Oto przykłady takich rad: rozmyślając o uogólnieniach empirycznych, zawsze dbaj o przykłady jednostkowe, realne i plastyczne; chcąc zapamiętać trwale dłuższy wykaz faktów (jak to bywa w naukach historycznych), zwiąż je systemem skojarzeń z inną grupą przedmiotów, którą w łączności dobrze pamiętasz i t. p. i t. p. Takie rady trzeba zebrać, uściślić, uporządkować. Ale to robota obca zupełnie logistyce. Ta bowiem tworzy stadyum najwyższe logiki formalnej, która od wieków podejmowała się funkcję „sztuki myślenia“, lecz kierując umysły wyłącznie ku kontroli wynikania, tłumiła rozwój innych gałęzi tej sztuki, o charakterze bardziej psychologicznym.

Czy dalej logistyka obejmie kiedykolwiek repertuar pokrewnej treści, zawarty w arystotelesowych Topikach i rozprawie o sporach sofistycznych? Mowa tam o podstępach, używanych w tym celu, by wywieść kogo w sporze na manowce lub dowieść tezy pozornej. Mowa też i o tem, jak na to radzić (a główna rada — poznać te sposoby). Jest tam również rozbiór błędów nieumyślnych: błędnych kół, ukrytych wieloznaczności, nieuprawnionych a narzucających się odwróceń, oraz innych wykroczeń, do których umysł zdradza

skłonność wybitną. Logistyka nie zajmuje się tym elementarzem; a wynik jest ten, że jeżeli logistyk uczy logiki, wówczas nikt elementarza nie uczy.

Rad i przestróg, dotyczących myślenia rzetelnego, niepodobna oddzielić w wykładzie i uzasadnianiu od rad i przestróg, dotyczących uczenia i uczenia się. To też siłą rzeczy i dydaktyczne elementy wejść muszą do logiki pedagogicznej. A nie potrzeba dodawać, że logistyk, jako taki, dydaktyką zajmować się nie zamierza.

W owej sztuce naukowego myślenia, jak w sztuce rządzenia, historia jest mistrzynią. Umiejmy tylko czerpać korzyść z jej pouczeń. Do tego zaś trzeba się rozczytywać w dziejach nauki, robiąc obserwacje i uogólnienia na temat dobrych i złych dróg i dążeń rozwoju. Nie dziw, że Arystoteles w swoim Organonie tak mało o tem mówi. Wszak i nauki wówczas taką ubogą miały przeszłość. Ale dzisiaj! Dziś mamy już nawet ciekawe prace z tego zakresu, a przedmiot sam otwiera perspektywy nieobliczalnego bogactwa. Jako przykłady takich prac można przytoczyć artykuł Macha o eksperymencie myślowym (w „Erkenntnis und Irrtum“), Vaihingera dzieło o roli twórczej hipotez, świadomie błędnych, Meyersona traktat o tem, jak się w naukach przyrodniczych „tłumaczy“ fakty... Jest takich prac wiele, a wszystkie odznaczają się tą własnością wspólną, że się logistyk niemi nie interesuje, jako taki. Wszak metodologia historyczna to nie matematyka. Z tego niepodobna zrobić dedukcyjnego systemu, tego niepodobna wypowiedzieć w ideografii, tu nie można nic dowieść formalnie. To nie nauka!

A na tle dziejów dopiero nabiera treści, co więcej, pęcznieje treścią problemat klasyfikacji genetycznej nauk w związku z krytyką ustalonych w nauce podziałów pracy oraz sprzężone z nim problematy osobliwości metodycznych poszczególnych gałęzi nauk. Cóż to ma wspólnego z logiką matematyczną? Czy logistyk będzie się zastanawiał na przykład nad ujęciem ogólnem przeciwstawienia nauk teoretycznych i praktycznych? Czy obchodzi go, jako takiego, kierunki, w których zmierza specjalizacja nauk? Czy się zainteresuje głębiej odrębnościami metodycznymi nauk empirycznych? Czy będzie się dużo namyślał nad introspekcją? Czy weźmie udział w sporze o idyograficzny czy nomotetyczny charakter historii? Czy zajmie stanowisko wobec krytyki „błędu naturalistycznego“ w systemach etycznych? Czy wreszcie nie jest rzeczą całkowicie jasną, że właśnie nauczyciel i profesor logiki w wykładach swych obejmować winien metodologię i prawić winien o rzeczach tych z zawodu?

Powie kto, że repertuar powyższy jest konglomeratem. Zgoda. W tym samym sensie, w jakim jest konglomeratem nauka geografii lub nauka historii, jako przedmiotów szkolnych zwłaszcza, lub wspomniana wyżej nauka filologii klasycznej. Jedność przedmiotu nie polega tutaj na tem, by wszystkie jego tezy mieściły się w jednym systemie dedukcyjnym. Logika w powyższem rozumieniu unosi się dokoła Myśli i Nauki, jest to znanstwo jej budowy, dzie-

a

b

dzina myśli o niej, o tem, czem jest, jak powstaje, jak robić ją, a jak nie robić. Taka logika nauczycielowi przyszedemu potrzebna, dla takiej też miejsce się znaleźć winno w szkole średniej (rozumieją to jedynie Francuzi). Logika matematyczna wejdzie tu w pewnej części, w pewnej części wchodzić tu będą psychologia, językoznawstwo i historia myśli: logika matematyczna wejdzie jako współczesna, jedynie dziś poważna postać logiki formalnej, teorii wynikania, która jest częścią tylko logiki w szerszym znaczeniu; wejdzie nie cała oczywiście. Pozatem szanowna ta nauka ma wszak prawo rozwijać się nadal jako gałąź samodzielna. Niechaj żyje, niech wzrasta i niechaj rozkwita. Niech jednak, będąc dzisiaj czemś, nie zapomina, że niedawno była niczem i że nigdy nie będzie wszystkim.

SPRAWOZDANIA.

Ks. Jan Nuckowski T. J. Początki logiki ogólnej dla szkół. Wydanie III. Kraków, Lwów, Warszawa. 1920. str. 123.

Nauczanie propedeutyki filozoficznej w szkole średniej nie osiąga u nas naogół tych wyników, któreby dać mogło. Przyczyny tego zła szukać należy nietylko w szczupłości czasu przeznaczanego na propedeutykę, lecz przede wszystkim w braku kwalifikowanych sił nauczycielskich oraz w tem, że uczy się u nas wedle podręczników, urągających najprymitywniejszym wymogom naukowym oraz dydaktycznym. Książka Nuckowskiego była dotąd najbardziej rozpowszechnionym podręcznikiem logiki (przynajmniej na gruncie t. zw. Małopolski). Leży przedemną trzecie wydanie tego podręcznika z r. 1920, dozwolone przez Ministerstwo W. R. i O. P. Według mego zdania, które pokrótce postaram się uzasadnić, książka ta powinna być jaknajsurowiej zabroniona, jako deprawująca umysł ucznia.

Podręcznik logiki powinien chyba niemniej niż n. p. podręcznik matematyki unikać *a)* ogólnikowych wyrażen (przez wyrażenie ogólnikowe rozumiem wyrażenie, mogące posiadać wiele znaczeń i stojące w kontekście, nie determinującym, w którym znaczeniu zostało użyte) jakoteż wyrażen bezsensownych, *b)* używania tego samego wyrażenia w różnych znaczeniach, *c)* nielegalnych skoków myślowych i błędnych formalnie dowodów, *d)* sprzeczności, *e)*

rzeczowych fałszów. Nakoniec autor podręcznika logiki powinien znać nowszą literaturę logiczną i nie mówić o metodach nauk, nie znając tych metod należycie.

O ogólnikowości zdań zawartych w tej książce wyrobi sobie należyty pogląd ten, kto ją zechce z uwagą przeczytać. Nieliczne cytaty, jakie mogę przytoczyć, nie mogą dać pełnego obrazu. Na str. 15. czytamy: „W każdym sądzie prawdziwym jest wyrażona i stwierdzona jakaś prawda, jakiś stan przedmiotowy. Otóż koniecznym założeniem każdej prawdy jest, aby miała w sobie pewną jedność, bezwzględność i konieczność“. Trudno o bardziej ciągliwe i plastyczne wyrazy. Spodziewamy się może, że dalszy tekst ustali ich znaczenie. Czytajmy więc dalej: „Każda prawda, każdy byt musi być sobą, prawda nie może być nieprawdą, byt nie może być niebytem, człowiek nie może być wierzba lub wymoczek, dwa a dwa nie może być i nie być cztery“. Podziwiałbym tego, ktoby już zrozumiał, na czem owa „jedność, bezwzględność i konieczność prawdy“ polega. Idźmy więc dalej w poszukiwaniu wyjaśnienia. „Logiczne to założenie wyrażają dobrze następujące zasady:

a) zasada tożsamości: A jest A, A jest koniecznie A, każdy byt jest koniecznie bytem;

b) zasada niesprzeczności: A nie jest nie A, A nie może być nie A, żaden byt nie może być niebytem“.

Trójcy epitetów „prawda ma jedność, bezwzględność, konieczność“ odpowiada

a

troiste sformułowanie każdej z podanych zasad. Przypuszczać więc można, że n. p. zdanie „prawda ma jedność“ jest równoznaczne ze zdaniem „A jest A“ i „A nie jest nie A“ i t. d. Równoznaczności tej w żadnym ze znanych mi języków nie potrafiłbym się jednak dopatrzeć. Pięknie brzmiący passus „prawda ma jedność, bezwzględność, konieczność“ budzi w czytelniku wzniosły nastrój, ale na tem — zdaje się — kończy się jego funkcja semantyczna.

Przy tej sposobności zwróćmy uwagę, że pod nagłówkiem „zasada tożsamości“ występują aż trzy zdania, bynajmniej nie równoważne. Gdyby n. p. Napoleon nie był Napoleonem, lecz był bytem, wówczas fałszem byłoby, że stale A jest A, zaś prawdą byłoby, że każdy byt jest bytem. Które z tych zdań jest zasadą tożsamości, tego nam autor nie mówi. Podobnie ma się rzecz z t. zw. zasadą niesprzeczności. Autor daje nam trzy nierównoważne sformułowania, które, nawiasem mówiąc, przypominają raczej zasadę podwójnego przeczenia niż zasadę sprzeczności.

Ogólnikowość wyrażań utrudnia oczywiście uzasadnienie zarzutu używania tych samych wyrażań w różnych znaczeniach, dzięki niej bowiem trudno lub niepodobna ustalić, że w jednym miejscu w tem, a w innym w innym znaczeniu użyto danego wyrażenia, skoro niepodobna wogóle ustalić, w jakim znaczeniu danego wyrażenia użyto. Przytoczę jeden tylko przykład. Oto na str. 5 czytamy, że żadne pojęcie nie jest poglądowe; „pojęcia z natury swej są niepoglądowe (niekonkretne)“. Chodzi tu o to, że treść pojęć jest niepoglądowa, t. j. nie może stać się treścią wyobrażenia. Natomiast na str. 27 pisze autor „Jedne pojęcia mają treść tego rodzaju, iż można ją dokładnie przedstawić zapomocą wyobrażenia“. Jeśli nie mamy przypuścić jaskrawej sprzeczności u autora, trzeba będzie przyjąć, że posłużył się tutaj wyrażeniem „treść pojęcia“ w znaczeniu „przedmiot pojęcia“. Mogą bowiem być pojęcia (oderwane) przedmiotów takich, które dają się wyobrazić, ale nie mogą

b

istnieć (ex def.) pojęcia o treści dającej się ująć wyobrażeniowo.

Skoki myślowe i formalnie błędne dowody rozsiane są po całej książce. Przytoczone niżej przykłady zilustrują nietylko te błędy, lecz równocześnie pokażą raz jeszcze, jak ogólnikowy i nieprecyzyjny jest sposób pisania autora.

Str. 72. „Przecież postrzeżenia wyrażają konkretne stosunki między podmiotem postrzegającym a przedmiotem spostrzegającym, mają z natury swej cel praktyczny, mianowicie praktyczną informację podmiotu, odbierającego czucia rozmaite od otaczającego środowiska, nie mają zaś wcale celu teoretycznego, poznania prawdy. Postrzeżenia zatem same przez się, jak każda rzecz i czynność konkretna, nie są i nie mogą być ani prawdziwe ani fałszywe“.

Co drugie prawie wyrażenie jest niezrozumiałym ogólnikiem. „Postrzeżenia wyrażają stosunki“; w jakim znaczeniu użyto czasownika „wyrażają“? W jakim sensie mówi się tu o „celu“, w jakim o „praktycznym“ celu postrzeżeń? Tyle co do ogólnikowości. Ocenic skok myślowy, wskazany przez podkreślone „zatem“, nie trudno. Autor stwierdził, że „postrzeżenia wyrażają konkretne stosunki“, że mają na celu „praktyczną informację“ i że „nie mają teoretycznego celu, poznania prawdy“. Są to twierdzenia niczem przez autora nie poparte. Jeśli z tego wynika to, co autor wnosi, t. j. że postrzeżenia nie są ani prawdziwe ani fałszywe, to związek ten jest tak ukryty, że zasługiwałby na bliższe wyjaśnienie. Wątpię jednak, czyby ktoś je dać potrafił.

Na str. 84 uzasadnia autor prawidłowo syllogizmu: „Pojęcie średnie nie powinno się znajdować w wyniku“, „bo inaczej nie będzie porównania, a więc ni dedukcyi“. Dlaczego „a więc“, skoro na str. 81 mamy następującą definicyę dedukcyi: „Wnioskowanie naukowe“, które „bierze za punkt wyjścia i oparcia swego jakiegoś prawdy powszechne i z nich wyprowadza jakiegoś logiczne prawdy mniej powszechne lub szczegółowe“? Ani słowa o tem, żeby dedukcyja musiała zawierać porównanie.

a

Parę wierszy niżej czytamy dowód twierdzenia: „wynik musi być twierdzący, jeśli obie przesłanki są twierdzące“. Dowód ten brzmi: „Prawidłó to jest jasne, bo dwie wielkości równe trzeciej są i muszą być równe“. Co ma przechodniość stosunku równości do syllogizmu? Jest to chyba przygotowanie czytelnika, by lżej zniósł jeszcze bardziej jego wiedzę logiczną druzgocącą wiadomość: „ $a=b$, $b=c$, więc $a=c$ “, to jest właśnie typowy syllogizm Barbara“. Równość przecież, jako stosunek symetryczny, nie może być nawet porównywana z niesymetrycznym stosunkiem inkluzji klas! Jeśli to jednak jest syllogizm Barbara, to biada mu, gdyż popełnia *quaternio terminorum*:

(a) jest (równe b)
 (b) jest (równe c)
 —————
 (a) jest (równe c)

Dowody prawideł syllogizmu, jak wszystkie prawie dowody podręcznika, zasługują na specjalną uwagę patologa logicznego. Przypatrzmy się jeszcze dla przykładu, jak nasz autor dowodzi prawidła, że wniosek nie może zawierać terminów dystrybuowanych (wziętych ogólnie), jeśli nie są wzięte ogólnie w przesłankach. Musi tak być, bo „inaczej w wyniku mielibyśmy pojęcia, których wcale nie było w przesłankach, sam zaś syllogizm miałby więcej niż trzy terminy“. Przypuszczam, że myśl tego dowodu jest taka:

W syllogizmie np. Wszystkie M są P
 Wszystkie M są S
 —————
 Wszystkie S są P
 występują w liczbie cztery następujące terminy: „Wszystkie M “, „Wszystkie S “, „Niektóre P “, „Niektóre S “ (ponieważ podmiot w zdaniu ogólnym jest wzięty ogólnie, orzeczenie zaś w twierdzącem szczegółowo). Jeżeli myśl autora trafnie rozumiem, to zapytam, jaki będzie los syllogizmu Barbara:

Wszystkie M są P
 Wszystkie S są M
 —————
 Wszystkie S są P

Wszakże i tu, licząc podobnie jak wyżej, dorachujemy się czterech terminów: „Wszystkie M “, „Niektóre P “, „Wszyst-

b

kie S “, „Niektóre M “. Syllogizm Barbara popełnia więc również przy takiej interpretacji wyrażenia „termin syllogizmu“ *quaternio terminorum*. Oto smutny los syllogistyki, jeśli piszący podręczniki logiki nie będą nawet wiedzieli, co to jest termin syllogizmu.

Żałuję, że ograniczone ramy tej recenzji nie pozwalają mi przytoczyć więcej przykładów, wskazujących, jak bardzo oceniana książka deprawuje zmysł logiczny młodzieży swemi „dowodami“, „niezliczonemi „a więc“, „innemi słowy“, „a zatem“, umieszczanemi między zdaniami nie pozostającymi w najlżejszym związku.

Dla poparcia zarzutu, że autor często przeczy sam sobie, przytoczę dwa tylko przykłady, choć jest ich więcej. Str. 5: „Pojęcia z natury swej są oderwane i nie-poglądowe, ogólne i powszechne (nie jednostkowe, lecz dadzą się odnieść równie dobrze do wielu jednostek)“. Na str. 27 zaś czytamy wyraźnie, że istnieją pojęcia jednostkowe, „oznaczające jeden tylko przedmiot ściśle określony. Król Jan Sobieski, Tadeusz Kościuszko i t. d.“

Na str. 53 czytamy: „W sądzie szczegółowym znowu — niektóre S są P — stwierdzamy zawsze wyraźnie, że dane orzeczenie P odnosi się tylko do niektórych, a nie wszystkich przedmiotów, mieszczących się w zakresie S “. (Podkreślenia moje). Że to nie lapsus, lecz istotny pogląd autora na sens sądów szczegółowych, na to mamy dowód w cytacie ze str. 54: „W... sądzie szczegółowym odnosi się orzeczenie do pewnej tylko części zakresu swojego podmiotu“. Na str. 79 o tym poglądzie autor zapomina, uznając subalternację za wnioskowanie poprawne: „Jeśli prawdziwy jest sąd powszechny, prawdziwym być musi i podporządkowany szczegółowy“. Sprzeczność powyższa przeżyła trzy wydania ocenianej książki, a mimo to czynniki oficjalne zezwalają, by służyła ku pożytkowi młodzieży!

Wieloznaczności, skoki logiczne, błędne dowody, sprzeczności wewnętrzne, wszystko to są braki do darowania. Jeśli można je

a

wskazać, to muszą one występować w zdaniach z sensem, a nie w ogólnikach pięknie brzmiących. Nie można jednak dawać do ręki młodzieży podręcznika logiki, (której nauczaniu program ministeryalny stawia jako zadanie „uzupełnić wyćwiczenie uczniów w myśleniu jasnym, ściśłym, rzeczowym, krytycznym, oraz w wyrażaniu się odpowiadającym tym wymaganiom“), dającego uczniowi żywy przykład, jak można mówić bezmyślnie z pozorami głębi. Podręcznik taki uczy chłopca nie przedsiębrać należytego wysiłku, by myśl swą tak skryształizował, aby zdalna była do niedwuznacznego i ściśłego wyrażenia. Słowem: uczy blagi i pływania. Nauka logiki, oparta na takim podręczniku, zdolna jest tylko zepsuć to, czego z mozołem uczy nauczyciel matematyki, gramatyki i inni.

Dr. Kazimierz Ajdukiewicz.
(Lwów).

Ludwik Jaxa Bykowski. Badania eksperymentalne nad znaczeniem współzawodnictwa (ze studiów nad młodzieżą szkolną). Prace Psychologiczne pod redakcją Drki med. J. Joteyko (Wydawn. Komisji pedagogicznej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Oddział Psychologii Pedagogicznej, Nr. 4). Warszawa 1923. Str. 79.

Badania eksperymentalne nad współzawodnictwem u młodzieży szkolnej przeprowadził p. Bykowski, wzorując się po części na doświadczeniach Binet'a i Moede'go, po części stosując próby własnego pomysłu. Do pierwszych należy próba ściskania dynamometru i próba Bourdon'a (podkreślanie wyznaczonych liter w tekście), do drugich testy spostrzegania jak największej ilości szczegółów w demonstrowanym obrazie, spostrzeganie różnic dwóch jednocześnie eksponowanych rysunków, formowanie słów z podanych liter, komponowanie prostych „figur“ ornamentacyjno-geometrycznych (arabesków) z określonej ilości (zwykle trzech) składników, dobieranie pojęć, pozostających w stosunku nad- i podporządkowania, albo tyjących się przedmiotów, będących w związku przyczyno-

b

wym, napisanie oryginalnej sentencji czy aforyzmu, który prócz głębokości myśli powinien być posiadać także formę jak najpiękniejszą. Wszystkie próby przeprowadzone były dwukrotnie: za pierwszym razem bez świadomości wyniku ze strony badanych, za drugim razem z ogłaszaniem wyniku, a niekiedy i z zachętą do uzyskania rekordu. Badano bądź masowo całą klasę, bądź urządzano rodzaj turnieju, łącząc jednostki w pary współzawodników. Badanych było osób 744 (112 pięci żeńskiej), przeważnie gimnazystów (598).

Zarówno co do doboru testów, sposobu ich wartościowania jak i co do wysnuwania wniosków można poczynić pracy p. B. bardzo poważne zarzuty. Wyodrębnienie czynnika współzawodnictwa z całego kompleksu czynników, działających przy powtórnym wykonaniu każdego testu, jest rzeczą niełatwą. W małej pracy eksperymentalnej p. t. „Die Ehrgeizprobe“, przeprowadzonej przezemnie kilka lat temu¹⁾, podałam cały szereg nasuwających się wątpliwości, czy różnicę wyniku przy powtórnym wykonaniu testu zaliczyć należy do skutków działania współzawodnictwa, czy też jest ona skutkiem zbiorowego działania ćwiczenia, wprawy, „rozpędu“ pracy, zdolności skoncentrowania się, t. zw. „niestałości osobniczej“, indywidualnych różnic i t. d. Zresztą i psychiczny mechanizm współzawodnictwa jest dotąd niezbadany; niewiadomo, w jakich wypadkach i u jakich typów psychicznych działa on hamująco lub podniecająco. Dlatego też należy każdy test uprzednio skontrolować co do jego wartości diagnostycznej dla danego celu. O takiej przedwstępnej kontroli p. Bykowski nic nie wspomina. Testy przez niego użyte budzą jednak wiele uwag krytycznych. N. p. zasadą badania współzawodnictwa metodą powtórznego eksperymentu jest, by próba bez zachęty i z zachętą była możliwie taką samą (t. zw. paralelizm testów). Ściskanie dynamometru, dodawanie liczb nadają się do tego celu, gdyż są tu możliwe zupełnie równe za-

¹⁾ Praktische Psychologie, III. Jahrg. Str. 334. sqq.

a

дания. Ale dwa obrazy, choćby pozornie posiadały, jak twierdzi autor, „jednakowy sposób komplikacji i sposób wykonania“, zawsze stanowić będą z powodu odmiennej treści przedmiot różnego zainteresowania dla osób badanych i stąd spostrzeganie szczegółów w pierwszej i drugiej próbie bardziej zależne będzie od czynnika zainteresowania niż współzawodnictwa. „Wernyhora“ i „Chmielnicki pod Lwowem“ budzić będą zupełnie inne skojarzenia u każdego patrzącego; te różne obrazy wywoływać więc będą w pierwszej i w drugiej próbie różne hamulce i podniety. Tak samo spostrzeganie różnic, za pierwszym razem dwóch zegarków, za drugim razem popiersia dwóch wojskowych (a więc w pierwszej próbie rysunku „technicznego“, w drugiej rysunku, mogącego działać przeważnie emocjonalnie), jest zadaniem chybiącym celu. Nawiasem tylko dodam, że spostrzeganie szczegółów na obrazach jako zależne od t. zw. eide-tyzmu u młodocianych, którego zakres i rola w spostrzeżeniach młodocianych stanowi przedmiot żywych dyskusyj w psychologii współczesnej, nie powinno być wogóle zostać użyte jako test.

W ramach niniejszego sprawozdania nie mogę się zatrzymać i nad innymi testami. Żałować należy, że autor nie podał zupełnie przykładów, jak uczniowie wywiązywali się z swego trudnego zadania. Dla każdego psychologa byłyby bardzo ciekawe przykłady „aforyzmów o głębokiej myśli i pięknej formie“, powstałych bez działania czynnika współzawodnictwa i pod jego wpływem. Tablice liczbowe nie mogą i nie powinny zastąpić materiału psychologicznego badań.

Co do sposobu ocen twórczości intelektualnej zapomocą metody większości Borela, to zaznaczyć należy, że metoda Borela datuje się z r. 1908; od tego czasu metodologia ocen testowych uczyniła znaczne postępy, stwierdziła zasadniczą niedokładność tego rodzaju ocen (Descouedres, Kingsburg, Walter Dill Scott i w. in.) i w pracach, w których chodzi o jaką taką ścisłość, użycia ich zaniechała. Za-

b

sadniczo więc nie można brać w rachubę wyników, uzyskanych na podstawie tak kwestyonowanego sposobu oceny. Szkoda, że w tych wypadkach, w których autor mógłby wyniki swej pracy porównać z wynikami prac zagranicznych, nie przystosował on sposobu swych obliczeń do sposobu użytego przez poprzednika. Pan Bykowski brał n. p. średnią z trzykrotnego powtarzania próby dynamometru (str. 3, 21), Moede brał średnią dziesięciu nacisków (Experim. Massenpsychologie, S. 158). Wyniki tak różnych obliczeń nie nadają się do ścisłych porównań. Przytem i wielka różnica ilości osób badanych przez Moedego i p. Bykowskiego nie pozwala często na wysnuwanie wniosków. Pan B. podaje n. p. ustęp: „Gdy w doświadczeniach Moedego na 13 osobników, biorących udział w doświadczeniach zwykle wykazało 8, t. j. 61,6%, u nas na 133, którzy poddani byli całkowitej seryi prób, przy analogicznej próbie poprawa wystąpiła u 117 czyli 88% (str. 36).“ Jest rzeczą jasną, że rezultaty otrzymane z badań 13 i 133 osób nie nadają się do porównania. Wszak niewiadomo, czy Moede przy znacznie większej ilości badanych osób lub p. Bykowski przy znacznie mniejszej ich liczbie nie otrzymaliby innych wyników.

Wobec tych wszystkich wątpliwości metodologicznej natury nie możemy się zupełnie zastanawiać nad daleko idącymi wnioskami autora o różnicy w sposobie pracy Niemców i Polaków i ras, żyjących na ziemiach polskich, tembardziej, że z tak krótko trwających eksperymentów laboratoryjnych nad młodzieżą, znajdującą się w okresie dojrzewania, wnioskować o pracy ludzi dorosłych i całych narodów, jest już z powodu niestałości cech psychicznych w czasie dojrzewania rzeczą nader ryzykowną.

Drka Franciszka Baumgarten (Solura).

G. A. Johnston: The Development of Berkeley's Philosophy. Macmillan and Co. London, 1923. str. VI+400.

Autor rozpatruje poglądy Berkeley'a ze stanowiska historyka: ich genezę i rozwój

a

charakteryzuje na tle stosunku do przeszłości i współczesności. Badając genezę, stara się w każdym szczegółowym wypadku oddzielić elementy tradycyjne od oryginalnych, przyczem próbuje często rekonstruować ich związek logiczny. Na plan pierwszy wysuwa historię rozwoju poglądów Berkeley'a od chwili ich pierwszego wykrystalizowania się w *Commonplace Book* do okresu końcowego. By umożliwić sobie systematyczne odtworzenie tej ewolucji, segreguje materiał, omawiając w osobnych rozdziałach psychologię widzenia, metafizykę i teorię poznania, matematykę, etykę i filozofię religii. Poprzedza je wstępem o znaczeniu Berkeley'a w filozofii i rozdziałem o początkach jego myśli, zawierającym genetyczną charakterystykę okresu *Commonplace Book*, do której nawiązuje w każdym z następnych rozdziałów celem kontynuacji linii rozwoju w okresach dojrzałych. W dwu dodatkach zajmując się stosunkiem Berkeley'a do Collier'a i John'em Sergeant'em, który, wyrósłszy na gruncie opozycji przeciw Locke'owi, antycypował w znacznej mierze filozofię Berkeley'a.

Historyczny punkt widzenia nie jest jednak wyłączny. Po ułatwionej dzięki niemu ekspozycji poglądów filozofa autor niemal we wszystkich kwestiach przechodzi do oceny krytycznej. Czasem wykorzystuje w tym celu wyniki swych badań historycznych o tyle, że, przytoczywszy dany pogląd we wszystkich fazach rozwoju, poddaje krytyce jedną z dojrzałych jego postaci. Powstrzymuje się od krytyki przy referacji poglądów filozofa w zakresie etyki, filozofii religii i w dodatkach oraz przy opisie genezy Berkeley'owskiej myśli filozoficznej w okresie *Commonplace Book*; w ostatnim wypadku zainteresowanie historyczne z natury rzeczy wzięto górę nad filozoficzno-krytycznym punktem widzenia. I tu też ujawniają się odrazu oryginalne rezultaty badań historycznych.

Nie można było dotąd ustalić dokładnie rodowodu Berkeley'owskiego immateryalizmu; trudno bowiem osądzić, czy należy przyznać supremację wpływom Locke'a

b

czy Malebranche'a. Autor rozstrzyga tę kwestię na podstawie krytyki manuskryptu *Commonplace Book*, która wiedzie go do przyjęcia innego porządku ustępów, niż w wydaniu zbiorowem Fraser'a. W konsekwencji stwierdza, że Berkeley nie oddawał się studium Malebranche'a, zanim nie wysnuł idealistycznych wniosków ze swej krytyki Locke'a. Wpływ Malebranche'a jest znacznie mniejszy: wyłączny jest on tylko w Berkeley'owskiej teorii przyczynowości a przeważa w jego psychologii widzenia; natomiast główną myśl i wątki uboczne autor wyprowadza od Locke'a. Poza tem wyjaśnia wybitne zainteresowanie Berkeley'a matematyką w *Commonplace Book*, charakteryzując jej rolę z początkiem 18 w. Wynikiem powyższych badań jest sylwetka filozofa w okresie młodości, nakreślona wyraźnie na tle współczesnego życia umysłowego Anglii, w którym dominującą rolę odgrywali deści, Locke i Newton. W każdej dziedzinie wiedzy poglądy Berkeley'a stoją pod znakiem partykularyzmu, idącego ręką w rękę z zaprzeczeniem tego, co ogólne i abstrakcyjne. Partykularyzm w *Commonplace Book* stał się punktem wyjścia rozwoju, którego kresem był uniwersalizm w *Siris*.

W zakresie psychologii widzenia, w której uchodzi za stosunkowo najbardziej oryginalnego, Berkeley nie odkrył niczego, coby było jego współczesnym nieznanem. Od Malebranche'a przyjął, że odległości nie widzimy, lecz o niej sądzimy; Locke pouczył go, jak doniosłe jest pod tym względem doświadczenie dotykowe. Działał tu jednak przełomowo, albowiem pierwszy stosował w badaniach psychologicznych metodę czysto introspekcyjną. Niemniej jednak teoria jego stwarza poważne trudności: twierdzenia filozofa, że między wrażeniami wzrokowemi a dotykowemi zachodzi stosunek wzajemnego oznaczania się i że rzeczywistą rozciągłość percypujemy bezpośrednio przez dotyk, są — zdaniem autora — mylne.

Obszerny rozdział poświęca autor problemom teorii poznania i metafizyki. Wy-

a

kazuje, że Berkeley, rozważając zagadnienie możliwości poznania, posunął się w okresie systematyzacji swych poglądów o wielki krok naprzód w stosunku do stanowiska w *Commonplace Book*. Odrzucił wprawdzie tradycyjną i Locke'owską teorię idei abstrakcyjnych, ale uznając poznanie ogólne, dążył do wyjaśnienia, na czym ono polega. Tutaj zaznacza się u niego pewna chwiejność. Dwa są — według autora — główne wątki poglądów filozofa na istotę poznania ogólnego. Pożyczkowo uważał jużto szczegółowe rzeczy, jużto nazwy za środek poznania ogólnego, później przeszedł od szczegółowych rzeczy do szczegółowych obrazów i od nazw do ich znaczeń; oba wątki kulminują w teorii znaków. Nie zdołał jednak rozwiązać tego problemu; teoria znaków w ujęciu filozofa suponuje poznanie ogólne, wskutek czego nie może uchodzić za jego wyjaśnienie.

Równie doniosły zarzut wytacza autor przeciw prokrustowemu „uproszczeniu wiedzy“, które wyraża się w zupełnym zaniedbaniu analizy stosunku podmiotu do przedmiotu poznania. Skutki tego błędu są widoczne zarówno w teorii poznania jak i w metafizyce. Krytyka materializmu, którą autor referuje, przyporządkowując jej działą rodzajom poznania u Berkeley'a, jest wprawdzie ze stanowiska tezy *esse = percipi* słuszna, ale sama teza wiedzie do poważnych trudności. Rozważana w związku z poglądami filozofa na problemy identityczności, permanencji i zewnętrżności rzeczy zmysłowych oraz w związku z odróżnieniem rzeczywistości i zjawisk, przyjmuje znaczenie, nie dające się pogodzić z jej pierwotnym sensem. Albowiem w świetle tych zagadnień Berkeley'owska teoria istnienia rzeczy zmysłowych implikuje koncepcję stopni rzeczywistości: pełnej rzeczywistości przedmiotów w umyśle Boga i względnej rzeczywistości przedmiotów w umysłach ludzi. W konsekwencji zupełne poznanie rzeczywistości miałyby być ludziom niemożliwe, co zbliżałoby Berkeley'a do sceptyków, chociaż taki zwrot nie leżał w jego intencji.

b

Analogiczną koncepcję stopni rzeczywistości duchów filozof rozwinął *explicite*. Ponieważ istotą duchów jest raczej wola niż intelekt, przeto Bóg, jako czysta aktywność, przeciwstawiony jest pełnią Szej rzeczywistości ludziom, duchom skończonym, które są mniej od Niego rzeczywiste, albowiem są niezupełnie czynne i pod pewnym względem biernie. Berkeley nie zdaje sobie sprawy, że na tle tej teorii rzeczywistości duchów przyznanie rzeczywistości przedmiotom zmysłowym jest tylko aktem kurtuazji z jego strony. Idee są bowiem zupełnie biernie; rzeczywistość przysługuje im jedynie z łaski Boga. Wyłącznie hierarchia duchów jest istotnie rzeczywista. Autor wysnuwa stąd konkluzję, która stanowi punkt kulminacyjny książki: system metafizyczny Berkeley'a jest panpsychizmem.

Teoria przyczynowości jest ujęta w związku z teorią rzeczywistości. Jedyną zupełną przyczyną jest Bóg, ludzie są przyczynami ograniczonymi, a rzeczy zmysłowe są przyczynami w sensie pochodnym, albowiem przyczynowość jest w ich zakresie stosunkiem znaku do rzeczy oznaczonej. Trudność, którą nasuwa koncepcja trzeciej formy przyczynowości, polega na tem, że tak pojęta przyczynowość musiałaby być stosunkiem koniecznym, albowiem w zamkniętym systemie stosunek znaku do rzeczy oznaczonej jest określony jednoznacznie; natomiast według Berkeley'a przyczynowość nie jest stosunkiem koniecznym.

Problemy ruchu, czasu i przestrzeni starał się Berkeley (przeciwstawiając się Locke'owi i Newton'owi) rozwiązać w duchu skrajnego relatywizmu. Powstały stąd jednak tak wielkie trudności, że zmuszony był przyjąć absolutny ruch, czas i przestrzeń jako coś istniejącego w umyśle Boga.

Po systematyzacji poglądów metafizycznych i epistemologicznych w *Zasadach* i *Dialogach* Berkeley dopiero w późnem dziele *Siris* poświęcił im więcej uwagi. Podniósł tu znaczenie poznania rozumowego i ogólnego. Zwrot ten jest ostatnią fazą rozwoju, którego pierwszym ogniwem

a

był skrajny sensualizm jako jedna z form partykularyzmu w *Commonplace Book*. Już w *Zasadach* uznawał znaczenie elementu ogólnego w poznaniu; zupełnie zdegradował wartość poznania zmysłowego dopiero w *Siris*. Filozof ukazuje się w tem dziele jako mistyczny racjonalista. Punkt ciężkości zainteresowań przesunął się na spekulację metafizyczną, w której widoczny jest wpływ Platona i neoplatonizmu.

W ścisłym związku z działalnością filozoficzną pozostaje twórczość Berkeley'ego w zakresie matematyki. Ze względów metafizycznych wystąpił przeciw pojęciu wielkości nieskończenie małej, którem posługiwała się ówczesna matematyka. Jego krytyka podstaw logicznych rachunku nieskończonościowego przyczyniła się w znacznej mierze do wyrugowania tego pojęcia; zwraca się jednak także przeciw niemu samemu, ponieważ przez ciągłość rozumiał agregat *minima sensibilia*, które obok wielkości nieskończenie małych są drugim szczegółowym przypadkiem, podpadającym pod jedną zasadę (*principle of discreteness*), przeciwną zasadzie ciągłości w znaczeniu właściwym i odpartą przez niego na rzecz ostatniej. Sensualistyczny punkt widzenia w matematyce zachował nawet w *Siris*, jedynie dzięki przeprowadzeniu ścisłej granicy między matematyką a filozofią.

Natomiast w etyce zarzucił go wcześniej, niż w epistemologii; już w *Alciphron'ie* za najwyższe dobro uważał nie — jak dawniej — przyjemności zmysłowe, ale intelektualne. Brak tu też tendencji okresu wcześniejszego, kiedy to Berkeley, podejmując myśl Locke'a, próbował stworzyć matematyczny system etyki. Spostrzegłszy, że nie osiągnie na tej drodze należytych rezultatów, zmienił kierunek swej myśli i stanął mniej więcej na linii, która prowadziła później przez Hume'a do utilitaryzmu.

Również w zakresie filozofii religii Berkeley postępował „pod naporem wewnętrznej logiki swej myśli“ (str. 359) od zainteresowania szczegółowymi wierzeniami do koncepcji systemu wierzeń, przyjętych przez najmądrzejszych i najlepszych ludzi

b

danych czasów. Przynależność do takiego systemu stanowi kryterium prawdziwości poszczególnych wierzeń. Berkeley zajmował się zagadnieniami istnienia Boga, nieśmiertelności duszy i istoty wiary. Poza to jego działalność religijna miała charakter polemiczny i praktyczny. Drugi moment jest zresztą charakterystyczny dla całej osobistości filozofa.

Dbając, by obraz jej był historycznie wierny, autor nie pomija niczego, coby go mogło dopełnić. Niekiedy koryguje błędne rozumienie pism filozofa, które niejednokrotnie było przyczyną *suggestio falsi* względem niego. W jednej tylko — ale zasadniczej — kwestyi zdaje się być w błędzie. Nie można bowiem uważać za fałszywe stanowiska, według którego Berkeley przyjmował idee zmysłu wewnętrznego (*ideas of reflection*). Jeżeli filozof w drugim wydaniu *Zasad* wprowadził wyraz *notion* jako termin naukowy, uczynił to celem przewyciężenia trudności, jakie się stąd wywiązały. Z drugiej zaś strony krok ten nie dowodzi, że B. zbliżał się do uniwersalizmu, bo kwestyą jest, czy właściwą funkcję *notions* stanowi ich ogólność, resp., które z nich pełnią tę funkcję. Zwalczane przez autora stanowisko w sprawie pojęcia idei i jego stosunku do pojęcia *notion* nie budzi w tej formie, w jakiej przedstawił je u nas Prof. Kleiner, żadnych wątpliwości.*).

Mimoto główna teza autora jest uzasadniona należycie i to tak wielkim bogactwem materiału umiejętnie wyzyskanego, że czytelnik uzyskuje pełny obraz rozwoju myśli filozoficznej Berkeley'ego i jego osobistości. Czuje się jednak raczej słuchaczem, albowiem prosty, jasny i potoczny styl książki, której treść stanowią wykłady uniwersyteckie autora, posiada — mimo druku — urok i świeżość żywego słowa. Układ całości jest gruntownie przemyślany i przeprowadzony. Niełatwą tu było rzeczą osiągnąć przejrzystość; należy bowiem zważyć, że autor opracowywał swój temat równocześnie z dwu odmien-

*) Dr. Juliusz Kleiner: „Pojęcie idei u Berkeley'ego“. Lwów 1910.

a

nych punktów widzenia, z których każdy wymaga stosowania swoistych metod. Zespolenie ich przyczyniło się w wielkiej mierze do pozytywnych wyników rzeczowych, dzięki którym dzieło Johnston'a jest niezwykle cennym nabytkiem literatury filozoficznej.

Joachim Knossow (Lwów).

Otto Strauss. *Indische Philosophie.* (Geschichte der Philosophie in Einzeldarstellungen, herausgegeben von Gustav Kafka, Bd. 2). Verlag Ernst Reinhardt, München, 1925. Str. 286.

„Indische Philosophie“ Straussa ma wszelkie zalety poważnej i przez wybitnego znawcę przedmiotu wykonanej pracy. Autor, profesor sanskrytu w uniwersytecie w Kilonii, potrafił w krótkiej monografii wszechstronnie wyczerpać olbrzymi materiał, dając w wyciągach i treściwych charakterystykach obraz dzieł filozofii indyjskiej z całym niesłychanym bogactwem zagadnień tak zupełnie innych niż te, które zaprzętały umysły myślicieli Zachodu.

Książka Straussa składa się z dwóch części. W pierwszej części p. t. „Anfänge und Entwicklungen“ omawia autor pokolei kosmogoniczne hymny Rig-Wedy, spekulacje traktatów liturgicznych zwanych Brāhmaṇami, starsze i młodsze Upaniszady, Buddhaizm „pierwotny“ według źródeł palijskich i Dżainizm, wreszcie obydwa filozoficzne fragmenty Mahābhāraty: Bhagawad-Gītā i Mokszadharmā. Część druga jest poświęcona scholastycznym systematom Hinduizmu: Njāja, Waiśeszika, Sāmkhja, Joga, Mīmāṃsa, szkołom hinajānistycznego i mahājānistycznego Buddhaizmu, wreszcie głównym kierunkom Wedānty.

Na specjalną uwagę zasługuje rozdział trzeci (42—61) Die ältesten Upanischaden. Strauss słusznie odrzuca pogląd Deussen, rozpowszechniony dzisiaj jeszcze w sferach stojących zdala od fachowych studyów indologicznych, jakoby rozwinięta dużo później w traktatach Gaudapādy Śiankary nauka o „nierzeczywistości świata zjawisk empirycznych“ (wiwarta-wāda) miała odgrywać jakąkolwiek rolę w za-

b

sadnieniu tożsamości Ātmana i Brahmana (str. 46). Między monizmem Śāndilji, Aruniego i Jādźnawalkji z jednej strony a kosmogonicznymi spekulacjami Rig-Wedy z drugiej strony istnieje niewątpliwy związek genetyczny. „Auch in den Up., die das Urprinzip zum Gesamtprinzip gemacht und es auf die Höhe der Absolutheit erhoben haben, wird das Verhältnis des Einen zur Vielheit kausal aufgefaßt und durch eine Art von Schöpfung verdeutlicht“ (str. 47). O negacji rzeczywistości niema także mowy w słynnym fragmencie Czāndogja-Upaniszady, gdzie ojciec Aruni poucza swojego syna Śwetaketu. Strauss podaje tutaj interpretację, którą niżej podpisany usiłował swojego czasu bliżej uzasadnić w rozprawie p. t. „Vorarbeiten zur Geschichte der mahāyānistischen Erlösungslehren“ (Monachium, 1921). Teza Aruniego, iż wszelki byt indywidualny jest „nazwą“ (nāmadheja), „chwyttem mowy“ (wāczārambhana) i „przekształceniem“ (wikāra), wskazuje wyraźnie na koncepcję „słowa“ jako magicznego principium individuationis. „Durch einen Tonklumpen ist alles, was aus Ton besteht, erkannt, denn der tōnerne Topf ist ja nur eine Umwandlung des Tonklumpens, nur eine Namenssetzung, d. h. eine Individuation, indem der Begriff Name in dem alten Sinne gebraucht wird, den wir im vorigen Kapitel berührt haben“ (str. 47). Istotnie, nie trzeba zapominać, że „imię“ dla magicznego światopoglądu, na którego tle wyrosły Upaniszady, to zgoła nie flatus vocis, ale najrealniejsza treść osoby lub przedmiotu, tajemnicza siła konstytuująca ich „indywidualność“. Metafizyka Aruniego ujmuje zatem wielość empiryczną jako „eine Umwandlung des einen realen Urgrundes“, ale jej realności zgoła nie kwestionuje.

W tym związku wypada w dalszym ciągu podkreślić słuszną uwagę Straussa o znaczeniu terminu mājā, spopularyzowanego w Europie przez filozofię Schopenhauera i obciążonego balastem najdziwniejszych nieporozumień. W Śwetāswatara-Upaniszadzie (IV, 9—10), gdzie bóg jako taumaturg (mājin) stwarza „magiczną

a

złudę“ (mają) świata zjawisk, tertium comparationis leży „nicht in der Unwirklichkeit des Hingezauberten... sondern in der souveränen Macht, mit der der Zauberer spielend etwas hinstellt“ (str. 71). Jak już słusznie zauważył Oldenberg, fantasmagorya magiczna według pojęć indyjskich tem tylko różni się od rzeczywistości, że posiada „byt chwilowy“; pozatem jest taką samą realnością, jak wszystkie inne przedmioty świata empirycznego. Iluzjonizm w sensie idealizmu epistemologicznego termin mają jako taki wcale nie prejudykuje.

O ile rozdziały o Upaniszadach w monografii Straussa odzwierciedlają istotnie współczesny stan badań, o tyle rozdział o Buddhaizmie wymaga kilku krytycznych zastrzeżeń. Chodzi tutaj o znaczenie terminu dharmy. Według metafizyki buddyjskiej rzeczywistość składa się z elementów, które, łącząc się w agregaty o ustawicznie zmiennej konfiguracji, dają w rezultacie bolesny kołowrót samsary. Elementy te nazywa Buddhaizm dharmami. Dharmy nie są atomami materii ani także li tylko momentami świadomości, ale ontologicznymi substratami, jak gdyby monadami Leibniza „sans fenêtres“: każda zamknięta sama w sobie, każda „oddzielna“ i nie działająca poza siebie. Stąd ważna konsekwencja dla sprecyzowania buddyjskiego pojęcia przyczynowości: dharmą *a* jest przyczyną dharmy *b* znaczy tyle, że jeśli dana jest dharmy *a*, wtedy obok niej i razem z nią występuje dharmy *b*. Jednym słowem dharmy nie powstają jedna z drugiej, ale „towarzyszą“ sobie. Formuła zależnego powstawania (pratitja-samutpāda) w ten tylko sposób może być zrozumiana.

Uwagi powyższe w paru słowach streszczają rezultaty znakomitej rozprawy Rosenberga p. t. „Проблемы буддийской философии“ (Petrograd, 1919). Strauss nie zna pracy Rosenberga, cytuje natomiast studium Szczerbackiego „The Central Conception of Buddhism“ (Londyn, 1923), które całkowicie opiera się na badaniach Rosenberga, nie wiele już do nich dorzucając. Strauss mógł więc wysnuć odpowiednie wnioski,

„Ruch Filozoficzny“ Tom IX. Nr. 9. 10.

b

ale ich nie wysnuł. Jego interpretacja terminu dharmy jako „Gegebenheit“ jest niewątpliwie dużym postępem — chociażby w porównaniu z interpretacją Wallesera jako „etwas überhaupt“ — niemniej przeto nie jest jeszcze wolna od zarzutów. Podkreślając, słusznie zresztą, że dla Buddhaizmu bolesna rzeczywistość była po prostu faktem, Strauss szuka wyrażenia „neutralnego“, któreby nie przesądzało żadnego jeszcze stanowiska „epistemologicznego“. Ale terminy „gegeben“ i „die Gegebenheit“ pozornie tylko są wolne od balastu „filozofii transcendentalnej“. Coś może być przecież „dane“ tylko dla jakiegoś podmiotu, i w tym sensie rozumie pojęcie „gegeben“ sam autor, mówiąc wręcz o dharmach, „insofern sie dem Menschen gegeben sind“ (str. 104). W rzeczywistości dharmy wogóle nie są „dane“, a już przedewszystkiem nie są „dane“ „człowiekowi“, który jako psychofizyczne indywidualium (pudgala) sam jest tylko agregatem dharm. Dharmą jest także świadomość (widźñāna), dookoła której grupują się wszystkie dharmy, tworząc jednocześnie sferę subiektywnych przeżyć i obiektywnych korelatów. Tych wszystkich odcieni termin „Gegebenheit“ nie oddaje, przeciwnie zaciera je i podsuwa mylne assyocjacje; w każdym razie istotnego znaczenia „teorii dharm“ nie wyjaśnia. Jest to jedyny zarzut, jaki recenzent może uczynić cennej monografii Straussa, bezsprzecznie jednej z najcenniejszych w literaturze indologicznej z lat ostatnich. Czytelnik, który uwzględni powyższe zastrzeżenia, przeczyta ją z pożytkiem, rozszereżając swój filozoficzny widnokrąg poza zakres kultur europejskiego Zachodu.

Stanisław Schayer (Warszawa).

Katz D. Der Aufbau der Tastwelt. Lipsk, J. A. Barth, 1925, str. XII. 270 i 11 rys.

We współczesnej psychologii eksperymentalnej można zauważyć charakterystyczny zwrot ku zagadnieniom, jakimi zajmowano się przed kilkudziesięciu laty w zaraniu tej nauki. E. R. Jaensch w znakomitem dziele „Ueber die Wahrnehmung

a

des Raumes“ (Lipsk 1911) wypowiedział w tym względzie zupełnie jasno „postulat powrotu do podstawowych eksperymentów“, wykazując, że postulat ten, np. w fizyce zupełnie niemożliwy, w psychologii prowadzić może do najciekawszych wyników. Powtórzenie eksperymentów, opisanych w książce Gilberta „De magnetē“ z roku 1600, nie przyniosłoby dzisiejszej nauce o elektryczności żadnych korzyści, natomiast w psychologii, w dzisiejszym jej okresie rozwojowym, nagły powrót do klasycznych eksperymentów twórców psychologii eksperymentalnej może być uwieńczony najlepszymi wynikami.

Nowym dowodem słuszności tego postulatu są badania Katza. Autor ten nawiązuje do klasycznych badań E. H. Webera p. t. „Tastsinn und Gemeingefühl“, ogłoszonych w r. 1846 w R. Wagnera „Handwörterbuch der Physiologie“. Badania Webera charakteryzuje jeszcze tendencja do obejmowania całej złożoności zjawisk dotyku, gdy tymczasem późniejszy rozwój badań poszedł dzięki odkryciu przez Blixa, Goldscheidera i Donaldsona t. zw. punktów ciepła, zimna i dotyku po linii atomistycznego traktowania spostrzeżeń dotykowych. Drażniono poszczególne punkty zmysłowe i badano zjawiające się elementarne czucia. Temu atomizmowi psychologicznemu przeciwstawia się Katz stanowczo, obierając za punkt wyjścia swych analiz naturalne, złożone przeżycia, jakich dostarcza nam życie potoczne i jakimi od czasów Webera niewiele się zajmowano.

W przeprowadzeniu badań, w sposobie opracowania wyników i wogóle w budowie całego dzieła wzorował się autor na dawniejszej swojej monografii p. t. „Die Erscheinungsweisen der Farben und ihre Beeinflussung durch die individuelle Erfahrung“ (Lipsk, J. A. Barth, 1911, str. XVIII, 425). Przedewszystkiem podobnie jak przy barwach odróżnił K. materię (jakość) dotknięcia od jego sposobu zjawiania się i stwierdził, że w dziedzinie jakości dotykowych panuje wielka monotonia, gdy natomiast sposoby przejawiania

b

się jakości są bardzo liczne i nie ustępują w niczem bogactwu świata barw. To przeciwieństwo materii i sposobów zjawiania się ubiera K. w słowa: „Monotonie der Tastmaterie — Polymorphie der Tastwelt“ (str. 24).

W analogii do rodzajów barw (do sposobów zjawiania się barw) przyjmuje K. dotyki powierzchniowe, jakie przeżywamy, kiedy dotykamy ręką jakiegoś przedmiotu z drzewa, metalu, szkła i t. p.; dotyków, odpowiadających barwom płaszczyznowym, doznaje się, kiedy np. porusza się rękę z dostateczną szybkością w płynach o różnej gęstości — takie dotyki nazywa K. „raumfüllendes Tastquale“ i powiada, że to zjawisko „nie reprezentuje własności jakiegoś przedmiotu... Wypełniające przestrzeń quale dotykowe może tylko scharakteryzować materyał, a nie przedmiot“ (str. 27). Zjawiska dotykowe o charakterze przestrzennym (raumhafte Tastphänomene) otrzymuje się, jeżeli się przedmiotu jakiegoś dotyka poprzez warstwę np. waty. Wreszcie, znowu w analogii do barw, istnieją zjawiska dotykowe, jakie się odbiera, kiedy dotykamy się jakiegoś przedmiotu przez cienką powłokę.

Podkreślić tu należy wykrycie przez K. dotyków pamięciowych (w analogii do barw pamięciowych). Dotyk pamięciowy jest wyobrażeniem dotykowym jakiejś materii, przechowującym się w pamięci jako reprezentant wszystkich innych wyobrażeń dotykowych tej materii. Ważne są wywody K. dotyczące roli, jaką odgrywa ruch (poruszenie dotykającej ręki lub ruch podniety) w powstawaniu zjawisk dotykowych. Okazało się, że ruch ma w sferze spostrzeżeń dotykowych prawie tak wielkie znaczenie jak światło w sferze spostrzeżeń wzrokowych. Zjawiska szorstkości, gładkości, miękkości, twardości i t. p. powstają tylko dzięki ruchowi, przyczem ciekawą jest rzeczą, że w powstałym zjawisku dotykowym niema śladu owego ruchu.

Wiele miejsca zajmują w monografii K. pomiary, ujmujące sprawność organów dotykowych (str. 75—186). Jako eksperymentator posiada K. ustaloną sławę; eks-

a

perymenty jego odznaczają się prostotą i precyzją. Wyniki, do których K. doszedł w tej części swej monografii, mają niewątpliwie znaczną wartość, ale są zbyt liczne i zbyt szczegółowe, by je można, choćby w części, tutaj omówić.

Najciekawsze jednak są wywody K. o zmysle wibracji, za pośrednictwem którego odbieramy wrażenia pod wpływem drgających podniet (np. widełek strojowych). Na kilku przykładach pokazuje K., jak u głuchoniemych zmysł wibracji może zająć miejsce słuchu, nawet gdy chodzi o muzykę. K. sądzi, że zmysł wibracji, zapomocą którego można odczuć drgania w zakresie od 50—500 drgań, stanowi przejście rozwojowe pomiędzy zmysłem dotyku a zmysłem słuchu. Kiedy się zważa na zjawiska wibracji, można odkryć, że nasz świat jest w szerokiej mierze światem wibrującym.

Kwestya, czy czuciom wibracji odpowiada odrębny narząd zmysłowy, nie da się narazie rozwikłać. Przypuścić jednak (wraz z v. Frey'em) należy, że czucia dotyku, łaskotania, wibracji i ucisku związane są z jednym i tym samym narządem zmysłowym — hipoteza, która oczywiście łamie zasadę swoistych energii zmysłowych.

Ważne wreszcie są wywody K. o epistemologicznym pierwszeństwie zmysłu dotykowego przed innymi zmysłami. Zmysł dotyku posiada o wiele większe znaczenie dla rozwoju wiary w realność świata zewnętrznego niż inne zmysły. Podstawowe pojęcia fizyki, jak nieprzenikliwość, opór, siła, tarcie mają źródło w zmysle dotykowym. Fizyka ludzi nie posiadających zmysłu dotykowego byłaby z pewnością inna niż nasza, fizyka ślepych i głuchych natomiast od naszej się nie różni. Także w rozwoju indywiduum człowieka, zwłaszcza w pierwszym dzieciństwie, zmysł dotyku zajmuje naczelną rolę i jeszcze u człowieka dorosłego panuje stale tendencja do kontrolowania rzeczywistości zapomocą dotyku.

Znaczenie badań K. nie ogranicza się do psychologii. Skorzysta z nich fizjologia, dla której cenną będzie analiza zło-

b

zonych zjawisk dotyku, oraz neurologia i otologia, które zainteresują się wywodami o zmysle wibracji. Badania K. przydadzą się pedagogice normalnej w zastosowaniu do szkoły pracy i pedagogice leczniczej w zastosowaniu do ślepych i głuchoniemych; mogą one wpłynąć na psychotechnikę, o ile chodzi o wzmożenie sprawności ludzkiej ręki i na praktykę lekarską, o ile chodzi o psychologiczne podstawy opukiwania i wogóle o rękę z medycznego punktu widzenia. Godną uznania jest wreszcie próba nawiązania kontaktu z epistemologią.

Ujmując sąd o referowanym dziele w jednym zdaniu, należy powiedzieć, że dzieło to jest wzorem sumiennej analizy fenomenologicznej, popartej doskonałą techniką eksperymentalną i że wzbogaciło ono naszą wiedzę psychologiczną o trwałe dorobek, który nie pozostanie bez wpływu na dalszy rozwój psychologii.

Stefan Błachowski (Poznań).

PRZEGLĄD CZASOPISM.

I.

Przeгляд filozoficzny. XXVIII (1925). 3—4.

Tadeusz Kotarbiński: O stosunku sprawstwa. Str. 137—151. — *Adam Krokiewicz*: O zasadzie izonomii u Epikura. Str. 152—190. — *Stefan Błachowski*: W sprawie analizy wybitnych zdolności matematycznych. Str. 191—238. — *Kazimierz Moszyński*: O źródłach magii i religii. Str. 239—251. — Dyskusye: *Cz. Znamierowski i W. Wilkosz*: W sprawie nauk normatywnych. Str. 252—257. — *M. z Niedźwieckich Ossowska i St. Szober*: W sprawie podstaw semantyki. Str. 258—270.

II.

Kwartalnik filozoficzny. III (1925). 4.

Mikotaj Łoski: Intutywizm i spóczesny realizm anglo-amerykański. Str. 385—401. — *Aleksander Łukiewicz*: O niektórych założeniach etyki Spinozy. Str. 402—432. — *Karol Frenkel*: O pojęciu moralności. Str. 433—478. — *Stanisław Druks*: Typy myślenia w filozofii prawa. Str. 479—497.

III.

Scientia. XIX (1925). 10. 11.

Adolf Fraenkel: Der Streit um das Unendliche in der Mathematik. II. Die neueste Entwicklung: Intuitionismus und Mathematik. Str. 209—218. —

*

a

Eugenio Rignano: Les manifestations finalistes de la vie. Ière partie: Finalisme des phénomènes physiologiques les plus élémentaires. Assimilation et métabolisme. Str. 229—248. — *Carl Wirtz*: Die Spiralnebel und die Struktur des Raumes. Str. 303—314. — *Eugenio Rignano*: Les manifestations finalistes de la vie. IIème partie: Finalisme des phénomènes de génération et de régénération. Str. 315—328.

IV.

The Journal of Philosophy. XXII (1925). 17.—22.

E. T. Bell: Mathematics and credulity. Str. 449—458. — *A. Cornelius Benjamin*: Classification and division. Str. 458—463. — *Edgar Wind*: Contemporary German philosophy. I. Str. 477—493. — *H. R. Smart*: The factual basis of Mr. Johnson's logic. Str. 493—498. — *Louis Arnaud Reid*: Moral intuitionism, feeling and reason. Str. 505—516. — *Edgar Wind*: Contemporary German philosophy. II. Str. 516—530. — *Anathon Aall*: The problem of reality. Str. 533—547. — *H. G. Townsend*: The obscurantism of science. Str. 548—552. — *L. E. Akeley*: The problem of the specious present and physical time. Str. 561—573. — *E. F. Carritt*: Ethics in philosophical education. Str. 573—577. — *E. A. Singer*: George Stuart Fullerton. Str. 589—596. — *John Dewey*: The naturalistic theory of perception by the senses. Str. 597—605.

V.

The Philosophical Review. XXXIV. 2.—5.

A. K. Rogers: The ethics of Socrates. — *Flora I. Mackinnon*: The doctrine of measure in the Philebus. — *Marjorie S. Harris*: Comte and James. — *Frank Thilly*: The philosophy of James Edwin Creighton. — *George H. Sabine*: The philosophy of James Edwin Creighton. — *Alexander Meiklejohn*: Philosophers and others. — *George Santayana*: The mutability of aesthetic categories. — *John Dewey*: Value, objective reference and criticism. — *Bonno Tapper*: Dilthey's methodology of the Geisteswissenschaften. — *Edgar Wind*: Theory of art versus aesthetics. — *Charles E. Hooper*: A realistic outlook (V). — *Edmund Noble*: The ways of nature beyond darwinism. — *John Watson*: Bosanquet on mind and the absolute. — *Katherine Gilbert*: The one and the many in Croce's aesthetics. — *Maurice Picard*: Metaphysics and value. — *George Boas*: Maine de Biran.

VI.

The Monist. XXXV. 2. 3.

E. L. Schaub: The legacy of Kant. — *G. I. W. Patrick*: The need and possibility of an imperativistic ethics. — *Martin Schutze*: The cultural environment of the philosophy of Kant. — *J. A. Leighton*: Kant, the seminal thinker. — *E. S. Ames*: The religion of Imma-

b

nel Kant. — *S. G. Martin*: Kant as a student of natural science. — *J. H. Farley*: Kant's philosophy of religion. — *E. L. Hinman*: Kant's philosophy of law. — *J. F. Crawford*: Kant's doctrine concerning perpetual peace. — *E. F. Carrit*: The sources and effects in England of Kant's philosophy of beauty. — *Frank Thilly*: Kant's copernican revolution. — *R. M. Wenley*: Huxley in his epoch. — *R. D. Carmichael*: Meaning in the case of mathematical postulates. — *Ezra B. Crooks*: The pragmatic absolute. — *Susan Miles*: Intuition and beauty. — *William Christie MacLeod*: The original nature of man in early chinese speculation. — *Svor B. Hart*: The physical science of Leonardo da Vinci: A survey. — *C. F. Liu*: The vitality of Lao-Tze's philosophy.

VII.

Revue philosophique de la France et de l'Etranger. L (1925). 9.—12.

Alfred Espinas: Économie politique, économie sociale et sociologie. Str. 161—178. — *Raymond Lenoir*: Henri de Saint-Simon. Str. 179—222. — *Bronislav Petronievics*: Sur la valeur de la vie. Str. 223—234. — *P. Busco*: Kant et Laplace. Str. 235—279. — *G. Bénézé*: Note sur le hasard. Str. 280—288. — *A. Hannequin*: La théorie de la connaissance chez Leibniz. Str. 321—358. — *D. Parodi*: La philosophie française de 1918 à 1925. Str. 359—383. — *P. Dupont*: La mécanique nouvelle et le sens commun. Str. 384—416.

VIII.

Logos. Rivista Internazionale di filosofia. VIII (1925). 3.

Antonio Aliotta: L'irrazionalismo contemporaneo. Str. 161—177. — *Jean Grenier*: La philosophie de Brunschvicg. Str. 178—196. — *Riccardo Miceli*: I presupposti teorici della riforma cattolica del Gioberti. Str. 197—203. — *Umberto Saffiotti*: Criteri di prevedibilità degli eventi psichici. Str. 204—219. — *Pietro Merenda*: Le idee di identità e di sostanza nel sistema filosofico di Simone Corleo. Str. 220—233. — *Sac. Giuseppe Rizzo*: La sintesi a priori e la funzione del giudizio. Str. 234—246.

IX.

Kant-Studien. XXVIII (1923).

Reinhard Kynast: Zum Gedankengang der Kritik der reinen Vernunft. Str. 1—15. — *H. E. Timerding*: Kant und Gauss. Str. 16—40. — *Georg Anderson*: Kants Metaphysik der Sitten — ihre Idee und ihr Verhältnis zur Ethik der Wolffschen Schule. Str. 41—61. — *Georg Rosenthal*: Schiller und Kants Kritik der reinen Vernunft. Str. 62—65. — *Theodor Ziehen*: Zum Begriff der Geschichtsphilosophie. Str. 66—89. — *Rudolf Carnap*: Über die Aufgabe der Physik und die Anwendung des Grundsatzes der Ein-

a

fachstheit. Str. 90—107. — **Albert Nobel**: Relationsurteile als synthetische Urteile a priori und ihre intuitive Sinnerfüllung als allein hinreichendes Kriterium für die Gewinnung neuer Erkenntnisse. Str. 108—126. — **Max Faerber**: Eindeutigkeit und Relativitätstheorie. Str. 127—135. — **Paul Hofmann**: Zur Antinomie im Problem der Gültigkeit. Str. 136—139. — **Robert Jelke**: Die Realisierung in Natur- und Geisteswissenschaft. Str. 221—265. — **Josef Spindler**: Das Problem des Schematismuskapitels der Kritik der reinen Vernunft. Str. 266—282. — **Fritz Sander**: Zur Methodik der Rechtswissenschaft. Str. 283—310. **Ehrenfried Muthesius**: Zur Dialektik der Einheit des Praktischen und Theoretischen. Str. 311—322. — **Walter Feilchenfeld**: Leibniz und Henry More. Ein Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der Monadologie. Str. 323—334. — **Hans Lipps**: Bemerkungen zur Paradoxie des „Lügners“. Str. 335—339. — **Hans Hess**: Epochen und Typen der philosophischen Historiographie. Str. 340—363. — **August Messer**: Rickert und der kritische Realismus. Str. 364—375. — **Hugo Dingler**: Theorie und Empirie. (Zum Anwendungsproblem). Bemerkungen zu Carnaps Aufsatz über die Aufgabe der Physik. Str. 376—388. — **Arthur Liebert**: Zu Wilhelm Diltheys Gesammelten Schriften. Str. 389—397. — **Walter Kinkel**: Paul Natort und der kritische Idealismus. Eine Festgabe zu seinem 70. Geburtstag. Str. 398—418.

Kant - Studien. XXIX (1924).

Rudolf Lehmann: Max Frischeisen-Köhler †. Str. V—XIV. — **Arthur Liebert**: Trauerfeier und Traueransprachen bei der Einäscherung von Max Frischeisen-Köhler. Str. XV—XX. — **Paul Menzer**: Kants Persönlichkeit. Str. 1—20. — **Heinrich Scholz**: Das Vermächtnis der Kantischen Lehre vom Raum und von der Zeit. Str. 21—69. — **Erich Adickes**: Kant als Naturwissenschaftler. Str. 70—97. — **Max Dessoir**: Kant und die Psychologie. Str. 98—120. — **Heinz Heimsoeth**: Metaphysische Motive in der Ausbildung des kritischen Idealismus. Str. 121—159. **Nicolai Hartmann**: Diesseits von Idealismus und Realismus. Str. 160—206. — **Stephan Horst**: Kant und Religion. Str. 207—232. — **Felix Kaufmann**: Kant und die reine Rechtslehre. Str. 233—242. — **C. August Emge**: Das Eherecht Immanuel Kants. Str. 243—279. — **Eugen Kühnemann**: Kant und die deutsche Kultur. Str. 280—303. — **H. Y. Groenewegen**: Der erste Kampf um Kant in Holland. Str. 304—315. — **Theodor Demmler**: Emanuel Bardous Kantbüste vom Jahr 1798. Str. 316—320. — **Paul Tillich**: Ernst Troeltsch †. Versuch einer geistesgeschichtlichen Würdigung. Str. 351—364. — **Hans Driesch**: Kant und das Ganze. Str. 365—376. — **Karl Bornhausen**: Die Religion der Vernunft. Str. 377—385. — **Hermann Harris Aall**: Das Gesetz des moralischen Kontrastes zwischen Gefühl und Vorstellung. Str. 386—394. — **Paul**

b

F. Linke: Die Existentialtheorie der Wahrheit und der Psychologismus der Geltungslogik. Str. 395—415. — **Hans Reichenbach**: Die Bewegungslehre bei Newton, Leibniz und Huyghens. Str. 416—438. — **Gustav Doetsch**: Der Sinn der reinen Mathematik und ihrer Anwendung. Str. 439—459. — **Eugen Böckli**: Paradoxien der Zeit. Str. 460—471. — **Ferd. Pelikán**: Die neueste tschechoslovakische Philosophie. Str. 472—481. — **Jonas Cohn**: Emil Zask: Gesammelte Schriften. Str. 482—488. — **E. v. Aster**: Die 2. Auflage des Kantischen Briefwechsels. Str. 489—495. — **Paul Menzer**: Neue Kantbriefe. Str. 496—500.

Kant - Studien. XXX. (1925).

Erich Jaensch: Alois Riehl. Der Mann und das Werk. Str. V—XXXVI. Z portrettem. — **Betty Heimann**: Zur Struktur des indischen Denkens. Str. 1—22. — **Johannes Geffcken**: Geisteskämpfe im Griechentum der Kaiserzeit. Str. 23—38. — **Hans Lüthje**: Christian Wolffs Philosophiebegriff. Str. 39—66. — **Carl Siegel**: Kants Antinomienlehre im Lichte der Inaugural-Dissertation. Str. 67—86. — **Hans Schulz**: Eine unbekannte Predigt Fichtes. Str. 87—90. — **Éduard Färber**: Hegels Philosophie der Chemie. Str. 91—114. — **Walter Del Negro**: Zum Wahrheitsproblem. Str. 115—134. — **Reinhard Kynast**: Zur Synthesis in der reinen Logik. Str. 135—148. — **Ferdynand Tönnies**: Gemeinschaft und Gesellschaft (Theorem der Kultur-Philosophie). Str. 149—179. — **Joseph Somogyi**: Die Philosophie Akos Paulers. Ein neues ungarisches philosophisches System. Str. 180—188. — **Ernst Cassirer**: Paul Natort 24. I. 1854—17. VIII. 1924. Str. 273—298. — **Alfred Vierkandt**: Ferdinand Tönnies' Werk und seine Weiterbildung in der Gegenwart. Str. 299—309. — **Hugo Dingler**: Ueber den Zirkel in der empirischen Begründung der Geometrie. Str. 310—330. — **Rudolf Carnap**: Ueber die Abhängigkeit der Eigenschaften des Raumes von denen der Zeit. Str. 331—345. — **Joseph Petzold**: Beseitigung der mengentheoretischen Paradoxa durch logisch einwandfreie Definition des Mengenbegriffs. Str. 346—356. — **Helmuth Finscher**: Das Problem der Existenz objektiver Werte. Str. 357—380. — **Karl Beth**: Das Erlebnis in Religion und Magie. Str. 381—408. — **W. Schultze-Soelde**: Sittlichkeit und Selbstliebe. Str. 409—420. — **Leopold Ziegler**: Wert und Arbeit. Str. 421—436. — **Fritz Karsch**: Christoph Gottfried Bardilis Logischer Realismus. Str. 437—452. — **J. Benrubi**: Kant, Maine de Biran und die philosophische Bewegung der Gegenwart. Str. 453—463. — **Walter Ehmer**: Kants Abstammung. Str. 464—467. — **Josef Spindler**: Zur Frage der Interpretation einer der wichtigsten Stellen der „Kritik der Urteilskraft“. Str. 468—470. — **Artur Liebert**: Zu Wilhelm Diltheys Gesammelten Schriften und Briefen. Str. 471—483. — **Harald Höffding**: Emile Meyersons erkenntnis-

a

theoretische Arbeiten. Str. 484—494. — *Heinrich Knittermayer*: Zur Metaphysik der Erkenntnis. Zu Nikolai Hartmanns „Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis“. Str. 495—514.

X.

Die Akademie. I. (1924/25). 1—4.

E. R. Curtius: Emerson. — *P. E. Liljequist*: Erik Gustav Geijer. — *E. Preetorius*: Kunst und Natur. — *P. O. Rove*: Der Bamberger Reiter. — *Max Oehler*: Einheitlichkeit der Gedankenwelt Nietzsches. — *A. Faust*: Descartes und Augustin. — *Paul Feldkeller*: Die Lebenspsychologie von Müller-Freienfels. — *Hans Driesch*: Das Rationale und das Irrationale. — *W. Haas*: Die Einheit Europas. — *Karl Groos*: Psychologische Anmerkungen zu Kants Phänomenalismus. — *F. Lüpsen*: Das systematische Grundproblem in Kants Opus postumum. — *H. Noack*: Vom Wesen des Stils. I, II. — *Aloys Fischer*: Die kulturellen Grundlagen der Erziehung. — *Ernst Goldbeck*: Die Entfaltung der jugendlichen Persönlichkeit. — *Rudolf Lehmann*: Kulturgeschichte im neusprachlichen Unterricht der höheren Schulen. — *Fritz Rippe*: Wandlungen in der Auffassung Pestalozzis vom Bildungsproblem. — *Friedrich Eschrich*: Zum Gedanken der staatsbürgerlichen Erziehung im vormärzlichen Liberalismus. — *Max Dessoir*: Das Schauspiel im Schauspiel. — *Bernhard Schmeidler*: Über geschichtliche Zusammenhänge und ihre Darstellung. — *Erich Seeberg*: Mystische und lutherische Frömmigkeit. — *Franz Boas*: Die Form in primitiver Literatur. — *Ernst Gehrcke*: Die Wegenersche Theorie der Kontinentalverschiebung und ihr Verhältnis zur Anthropologie. — *Ludwig Bendix*: Von den irrationalen Kräften der strafrichterlichen Urteils-tätigkeit. — *Robert Franz Müller*: Anpassung und Gewöhnung an Unfallsfolgen. — *Max Frisch-eisen-Köhler*: Rudolf Lehmann. — *Heinrich Rickert*: Helena in Goethe's Faust. — *Kurt Diezler*: Die Hypothese der Kausalität. — *Heinrich Rickert*: Ueber idealistische Politik als Wissenschaft. — *Paul Feldkeller*: Das Maschinenideal in Philosophie und Kultur.

XI.

Philosophischer Anzeiger. Zeitschrift für die Zusammenarbeit von Philosophie und Einzelwissenschaften. I. (1925). 1.

Heimsoeth H.: Der Kampf um den Raum in der Metaphysik der Neuzeit. — *Pos H. J.*: Vom vortheoretischen Sprachbewusstsein. — *Lipps H.*: Bemerkungen zur Theorie der Prädikation. — *Buijtendijk F. J. J. und Plassner H.*: Die Deutung des mimischen Ausdrucks. — *Baumgarten H.*: Belings Methodik der Gesetzgebung. — *Stadie H.*: Die Stellung des Briefwechsels zwischen Dilthey und dem Grafen York in der Geistesgeschichte.

b

XII.

Symposion: Philosophische Zeitschrift für Forschung und Aussprache. I. 1.

Hermann Weyl: Die heutige Erkenntnislage in der Mathematik. — *Wilson Carr*: The idea of an external world. — *Max Wertheimer*: Über Gestalttheorie. — *Kurt Lewin*: Idee und Aufgabe der vergleichenden Wissenschaftslehre. — *Suren-dranath Dasgupta*: Some implications of realism in the Vedanta philosophy.

XIII.

Ruch filosofický. V. (1925). 1—6.

Ed. Babák: Filosofické důsledky novodobé biologie. Str. 1—12. — *Otokar Levý*: Náboženský problém u Alfreda de Vigny. Str. 13—16; 33—45. — *Otomar Pankraz*: Věda a její tradice. Str. 16—21. — *Miloš Materna*: K otázce obecnin v logice. Str. 45—49. — *F. C. S. Schiller*: Víra a nadživotní hodnota (Přel. S. Kamaryt.). Str. 50—54. — *Ferdinand Pelikán*: Boj za svobodu české filosofie v první polovině XIX. století. Str. 65—84; 129—144. — *K. Vorovka*: Monadism v současné filosofii. Str. 84—89. — *K. Svoboda*: Plotinova estetika. Str. 90—96. — *Dr. Arnošt Dittrich*: Kosmologie primitivů Austrálie a Oceánie. Str. 97—101; 144—160. — *Josef Bartoš*: Problém zakázky v umění. Str. 102—112. — *K. Vorovka*: Poznámka o kausálním myšlení. Str. 112—115. — *F. C. S. Schiller*: Víra a hodnota, jakou má pro přežití. (Dokončení) (Přel. S. Kamaryt.). Str. 160—165. — *L. Zander*: Sociální otázka u Dostojevského. Str. 166—169. — *K. Vorovka*: Dojmy z Varšavy. Str. 169—171. — *Dr. Jaroslav Hruban*: Konstanty estetického dojmu. Str. 171—173.

XIV.

Archiv für Geschichte der Philosophie. XXIX. (1924). 3.—4.

Ludwig Stein: Gesetze oder Tendenzen der Geschichte? Str. 87—116. — *Hans Eibl*: Logoslehre und Pseudomorphose. Str. 117—145.

XV.

Journal of Comparative Psychology. V (1924, 1925). 1.—4.

F. S. Fearing: An experimental study of the effect of controlled and uncontrolled attention upon sway. — *H. C. Bingham*: The comparative aspect of Mc Dougall's Outline of psychology. — *Max Schoen*: Tests of musical feeling and musical understanding. — *M. Sherman and I. C. Sherman*: Sensori-motor responses in infants. — *A. M. Reese*: Phototactic reactions of alligator mississippiensis. — *D. Moseley*: The accuracy of the Pecking response in Chicks. — *R. M. Yerkes and A. Petrunkevitch*: Studies of chimpanzee vision by Ladyginkohts. — *F. M. Mercer*: Color preference of one thousand

a

and six Negroes. — *H. L. Averill and F. W. Weymouth*: Visual perception and the retinal mosaic. II. The influence of eye-movements on the displacement threshold. — *C. P. Stone*: Delay in the awakening of copulatory ability in the male albino rat incurred by defective diets. — *J. F. Dashiell*: A quantitative demonstration of animal drive. — *Dagny Sunne*: Comparison of white and negro children by the Terman and Yerkes Bridges revisions of the Binet tests. — *Carney Landis and Ruth Gullette*: Studies of emotional reactions. III. Systolic blood pressure and inspiration-expiration ratios. — *Crawford F. Sams and Edward C. Tolman*: Time discrimination in white rats. — *Karl C. Pratt*: Thermokinetics of crematogaster lineolata (Say). — *Joseph Peterson, Lyle H. Lamier, and A. M. Walker*: Comparisons of white and negro children in certain ingenuity and speed tests. — *Ryo Kuroda*: A contribution to the subject of the hearing of tortoises. — *G. Revesz*: Experimental study in abstraction in monkeys.

XVI.

Journal de psychologie normale et pathologique. XXII (1925.)

Marc Landolt: La vision binoculaire, facteur d'évolution. Str. 5—13. — *Raymond Lenoir*: La philosophie naturelle de La Mettrie. Str. 14—42. — *Lucien Herr*: Une délirante mystique et érotique au XVIIIe siècle. Str. 43—88. — *Louis Lapicque*: Un chapitre d'histoire de la physiologie: La conception de la durée dans l'excitation au XIXe siècle. Str. 97—127. — *Robert Le Savoureux*: Recherches sur les rapports des mouvements d'expression et du langage. Str. 128—143. — *Fr. Paulhan*: L'influence psychologique et les associations du présentisme. Str. 193—235. — *James H. Leuba*: Les grands mystiques chrétiens, l'hystérie et la neurasthénie. Str. 236—251. — *H. Breuil*: Les origines de l'art. Str. 289—296. — *Fr. Paulhan*: Quelques groupes de presentistes. Str. 297—325. — *Ch. Blondel*: Psychologie pathologique et sociologie. Str. 326—359. — *Pierre Janet*: Les états de consolation et les extases. Str. 369—420. — *A. van Gennep*: Le cycle cérémoniel du carnaval et du carême en Savoie. I. Analyse géographique et chronologique. Str. 421—445. — *G. H. Luquet*: Le motif du cavalier dans l'art primitif. Str. 446—456. — *C. Chamie*: Remarques sur le problème de la mémoire. Str. 457—464. — *Pierre Janet*: Les sentiments de joie dans l'extase. Str. 465—499. — *Henri Wallon*: La mentalité épileptique. Str. 500—515. — *A. Borel*: Rêveurs et boudeurs morbides. Str. 516—535. — *H. Delacroix*: Remarques sur „Une grande mystique“. Str. 545—584. — *A. van Gennep*: Le cycle cérémoniel du carnaval et du carême en Savoie. II. Analyse ethnographique et psychologique. Str. 585—612. — *R. Vauzele*: De la comparaison chez l'enfant. Str. 613—

b

618. — *Vittorio Benussi*: Recherches expérimentales sur la perception de l'espace. I. La méthode haplo-diploscopique. Str. 625—666. — *J. Larguier des Bancels*: L'instinct et l'émotion. Str. 667—676. — *Jean Piaget*: Quelques explications d'enfants relatives à l'origine des astres. Str. 677—702. — *H. Delacroix*: De quelques livres de Sir James Frazer. Str. 703—707. — *O. Bloch*: „Le langage et la pensée“ de H. Delacroix. Str. 708—717. — *B. Bourdon*: La perception et la pensée verbales. Str. 721—727. — *A. van Gennep*: Le cycle cérémoniel du carnaval et du carême en Savoie. III. Documents originaux. Str. 728—767. — *P. Guillaume*: La théorie de la forme. Str. 768—800. — *P. Quercy*: Les eidétiques. Str. 801—812. — *J. Segond*: Le raisonnement et l'activité intentionnelle de l'esprit. Str. 817—834. — *Raoul Guyader*: La raison dans la crise de doute religieux. Str. 835—881. — *Maurice Igert*: Remarques sur la psychologie de la réclame. Str. 882—901.

XVII.

Zeitschrift für Psychologie XCVIII. (1925).

G. E. Müller: Ueber den Einfluss des Weissgehaltenes des Infeldes und des Umfeldes auf die dem Infelde entsprechenden Erregungen (Schluss). Str. 1—33. — *Géza Révész*: Abstraktion und Wiedererkennung. Vergleichend-psychologische Versuche an den Menschen und an den niederen Affen. Str. 34—56. — *Hans Henning*: Das willkürliche Anhalten des Herzschlags. Str. 57—59. — *Hans Henning*: Wünschenrutengänger oder Wünschelrute. Str. 60—64. — *J. Plassmann*: Einige Sinnestäuschungen und ihre Ursache. Str. 65—73. — *Heinz Werner*: Studien über Strukturgesetze. IV. Über Mikromelodik und Mikroharmonik. Str. 74—89. — *E. R. Jaensch*: Über die Vorstellungswelt der jugendlichen und den Aufbau des intellektuellen Lebens. Str. 129—205. — *Wilhelm Bergemann*: Versuche über die Entwicklung des visuellen Gedächtnisses bei Schülern. Str. 206—232. — *Otto Abraham und Erich M. von Hornbostel*: Zur Psychologie der Tondistanz. Str. 233—249. — *Karl Groos*: Enkapsis. Ein Beitrag zur Strukturphilosophie. Str. 273—303. — *Willi Meyer*: Über Ganz- und Teilernverfahren bei vorgeschriebenem Rezitieren. Str. 304—341. — *Hermann Fischer*: Transformationserscheinungen bei Gewichtshenbungen. Str. 342—365. — *F. F. Hazelhoff und Heleen Wiersma*: Die Wahrnehmungszeit. Str. 366—377.

XVIII.

Archiv für die gesamte Psychologie XLIX. (1924).

Oskar Kupky: Die religiöse Entwicklung von Jugendlichen dargestellt auf Grund ihrer literarischen Erzeugnisse. Str. 1—88. — *R. Pauli*: Ein verbesserter Gedächtnisapparat. Str. 89—92.

Othmar Sterzinger: Über den Stand und die Entwicklung von Begabungen während der Gymnasialzeit Str. 93—178. — **Nic. Krestnikoff:** Zur Lehre von den Grundprinzipien der geistigen Vorgänge. Str. 185—244. — **Kurt Runge:** Die Verletzung der persönlichen Freiheit insbesondere auf psychologischem Wege. Str. 245—282. — **Hans Schriever:** Untersuchungen über den Einfluss der Wiederholung und Übung auf Testleistungen. Str. 283—310. — **Th. Weiss:** Versuche über willkürliche Vergleichsbildung. Str. 311—362. — **Carl Hülser:** Zeitauffassung und Zeitschätzung verschieden ausgefüllter Intervalle unter besonderer Berücksichtigung der Aufmerksamkeitsablenkung. Str. 363—378. — **Käte Quasebarth:** Zeitschätzung und Zeitauffassung optisch und akustisch ausgefüllter Intervalle. Str. 379—432. — **Anna Berliner:** Geometrisch-ästhetische Untersuchungen mit Japanern und an japanischem Material. Str. 433—442.

Archiv für die gesamte Psychologie. L. (1925).

Alfred Petzelt: Zur Frage der Konzentration der Blinden. Eine psychologisch-pädagogische Studie. Str. 1—84. — **Jakob Sessenfeld:** Versuche über Veränderungsauffassung. Str. 85—144. — **August Ernst:** Die Frage der Deutung der plethysmographischen Erscheinungen. Str. 145—174. — **Michael Gebhardt:** Zur Kritik der Lieversschen Schule. Str. 175—186. — **Georg Müller:** Ein Beitrag zur Prüfung der logischen Fähigkeiten. Str. 187—204. — **O. Klemm:** Über die Wirksamkeit kleinster Zeitunterschiede auf dem Gebiete des Tastsinns. Str. 205—220. — **August Messer:** „Wert-Erkennen“ und „stellungnehmendes Werten“. Str. 221—246. — **Gertrud Kuznitsky:** Natur als reine Erscheinung. Str. 257—308. — **Marie Haubfleisch:** Eine Neufundierung des psychophysischen Problems durch Robert Reininger. Str. 309—324. — **Erich Berner:** Die Grenzen der Musik. Str. 325—342. — **Georg Stieler:** Die Emotionen. Ein Beitrag zur Ontologie der Seele. Str. 343—390. — **Hugo Lehmann:** Der historische Vergegenwärtigungsprozess. Str. 391—398. — **Gaston Roffenstein:** Der Gegenstand der Sozialpsychologie und der Soziologie. Str. 399—454. — **Wilhelm Steinberg:** Über die Raumvorstellungen der Blindgeborenen. Str. 455—466. — **Wilhelm Störriug:** Experimentelle Untersuchungen über einfache und komplexe Schlussprozesse. Str. 467—512. — **Karl Marbe:** Über das Heimweh. Str. 513—524. — **Ernst Mally:** Zum Drieschschen Hauptargument gegen den psychophysischen Parallelismus. Str. 525—527.

Archiv für die gesamte Psychologie. LI. (1925).

Emil Fauth: Testuntersuchungen an Schulkindern nach der Methode des fortlaufenden Addierens. Str. 1—20. — **Joh. Wittmann:** Beiträge zur Analyse des Hörens bei dichotischer Reizaufnahme. Str. 21—122. — **F. Kiesow:** Über den Wettstreit der Sehfelder bei Bedeckung des einen Auges und den Begriff des „Unbemerkten“.

Str. 123—136. — **Hans Schriever:** Über die Gültigkeit des Weberschen Gesetzes im Gebiete des Drucksinns bei möglichst verhinderter Reizausbreitung. Str. 137—154. — **G. Anschütz:** Untersuchungen zur Analyse musikalischer Phos-tismen. — Str. 155—218. — **Götz Martius:** Die zentrale Stellung der Psychologie in der Philosophie. Str. 219—251. — **O. H. Mergelsberg:** Der Satz von der Ausschließlichkeit der Empfindungsgrundlage. Str. 273—336. — **Herbert Kleint:** Über den Einfluss der Einstellung auf die Wahrnehmung. Str. 337—398. — **R. Pauli u. A. Wenzl:** Experimentelle u. theoretische Untersuchungen zum Weber-Fechnerschen Gesetz. Str. 399—494. — **Ernst Jacob:** Über Entstehung und Verwendung der Begriffe. Str. 395—539.

Archiv für die gesamte Psychologie. LII. (1925).

G. Störriug: Allgemeine Bestimmungen über Denkprozesse und kausale Behandlung einfacher experimentell gewonnener Schlussprozesse. Str. 1—60. — **F. Kiesow:** Über die Vergleichung linearer Strecken und ihre Beziehung zum Weberschen Gesetze. Str. 61—90. — **Julian Sigmar:** Über Hemmungen bei der Realisation eines Willensaktes. Str. 91—176. — **Theodor Nissen:** Die Physiologie und Psychologie der Furcht in der Odyssee. Str. 177—194. — **Friedrich Nosske:** Die Gültigkeit des Weberschen Gesetzes für die Unterscheidbarkeit sukzessiver Belastungen der nämlichen Hautstelle. (Auf Grund eines von Kraepelin gewonnenen Versuchsmateriales). Str. 195—286. — **Franz Scola:** Über das Verhältnis von Vorstellungsbild, Anschauungsbild und Nachbild. Theoretische Erwägungen im Anschluss an die Marburger eidetischen Untersuchungen. Str. 297—368. — **Auguste Flach:** Über symbolische Schemata im produktiven Denkprozess. Str. 369—440. — **Christian Rogge:** Die Analogie im Sprachleben, was sie ist und wie sie wirkt. Das Grundkapitel in der Psychologie der Sprache. Str. 441—468.

Archiv für die gesamte Psychologie. LIII. (1925).

Peter Rösigen: Untersuchungen über die Begriffsbildung bei Hilfsschülern. Str. 1—62. — **Viktor Winkler-Hermaden:** Über das Verhältnis von Lustgefühl und Tätigkeit. Str. 63—102. — **Friedrich Luther:** Grundsätzliche Beiträge zu einer Theorie des Spiels. Str. 103—168. — **Paul Popoff:** Über Toposynopsien. Str. 169—184. — **Wilhelm Wirth:** Grundfragen der Ästhetik. (Im Anschluss an die Theorien Johannes Volkelt's erörtert). Str. 185—336. — **Karl Heuler:** Moderne und descriptive Psychologie. Str. 341—382. — **R. Pauli:** Eine Messvorrichtung für psychische Zeiten. Str. 383—390. — **Alois Mager:** Neue Versuche zur Messung der Geschwindigkeit der Aufmerksamkeitswanderung. Str. 391—432. — **F. Kiesow:** Über die Vergleichung linearer Strecken und ihre Beziehung zum Weber-

a

schen Gesetze. Str. 433—446 — *F. Kiesow*: Zur Kritik der Eidetik. Str. 447—484. — *Christian Rogge*: Der psychologische Ablauf der Wortzusammensetzung. Str. 485—500.

XIX.

Revue d'histoire et de philosophie religieuses. V (1925). 1.—3.

J. Pommier: Renan et Strasbourg. (Documents inédits). Str. 29—65; 101—131; 208—243. — *Edmond Grin*: Charles Secrétan et la philosophie de Schelling. Str. 155—182. — *Gaston Richard*: Sociologie religieuse et morale sociologique. La théorie solidariste de l'obligation. Str. 244—261.

XX.

Revue néoscholastique de philosophie. XXVII (1925). 7.

J. Henry: L'imputabilité de l'erreur d'après saint Thomas d'Aquin. Str. 225—243. — *Odon Lottin*: La définition classique de la loi. Commentaire de la 1-a 2-ae, Q. 90. (Suite et fin). Str. 244—273. — *A. Mansion*: Pour l'histoire du Commentaire de saint Thomas sur la Métaphysique d'Aristote. Str. 274—295. — *R. Kremer*: La philosophie contemporaine en Grande-Bretagne d'après un livre récent. Str. 295—307.

XXI.

Philosophisches Jahrbuch der Görres Gesellschaft XXXVIII. 1. 2.

Sawicki F.: Der Satz vom zureichenden Grunde. — *S. Hahn*: Gesetz und Geschichte. — *A. Dyroff*: Aegidius von Colonna? Aegidius Conigiatius? — *F. Federhofer*: Ein Beitrag zur Bibliographie und Biographie des Wilhelm von Ockham. — *Wittman M.*: Verhältnis zwischen Moral und Religion. — *Friedemann Käte*: Die Religion der Romantik. — *Adams Alfons*: Die Grundgedanken der Philosophie de Bonalds. — *Henner Friedrich*: Das Problem des Lebens nach Eduard v. Hartmann. — *Gessner J.*: Kritisches zum Problem der Aseitität und seiner wissenschaftlichen Behandlung.

ZAPISKI BIBLIOGRAFICZNE.

a) Prace polskie.

Filozofia wogóle.

Halecki O. Międzynarodowy Instytut współpracy umysłowej. — Nowiny naukowe, Warszawa, I (1925). 5.

Kleiner Juliusz. Studya z zakresu literatury i filozofii. Warszawa, Instytut wydawniczy „Biblioteka Polska“, 1925, str. 287.

Zieleńczyk Adam. Filozofia [Sprawozdanie zbiorowe]. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, III (1925). 4. str. 219—225.

„Ruch Filozoficzny“ Tom IX. Nr. 9. 10.

b

Historia filozofii.

Heinrich W. Zarys filozofii. Tom I. Część pierwsza. Filozofia grecka. Nakład Gebethnera i Wolffa, Warszawa, 1925. Str. VIII i 206.

Michalski Konstanty Prof. Ks. Przejawy krytycyzmu i sceptycyzmu w filozofii XIV wieku. — Sprawozdanie z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, XXXI (1925). 2. str. 8—9.

Wais Kazimierz Ks. Teoria piękna w scholastyce. — Przegląd teologiczny, Lwów, VI (1925). 2. str. 121—143.

Kallenbach J. Prof. Towianizm na tle historycznym. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXVI (1925). 497. str. 138—154.

Rowid Henryk. Ideały wychowawcze w filozofii polskiej. — Miesięcznik pedagogiczny, Cieszyn, XXXIV (1925). 10. str. 257—266.

Monografie o filozofach.

Dąbrowska Marya. Życie i dzieło Edwarda Abramowskiego. Warszawa. Wyd. Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców, 1925, str. 31.

Zdziechowski Maryan. Chateaubriand. — Przegląd współczesny, Kraków, IV (1925). 43. str. 161—174.

Krokiewicz Adam. O zasadzie izonomii u Epikura. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 3—4. str. 152—190.

Zieleńczyk Adam. Hegel po polsku. — Wiadomości literackie, Warszawa, II (1925). Nr. 44.

Chomicz Paulin. Hoene-Wroński w oświeceniu Prof. Ujejskiego. — Wiadomości literackie, Warszawa, II (1925). Nr. 43.

Hoene-Wroński zob. także Wroński

Dłoksteinówna Julia. Pierwiastki filozoficzne w pesymizmie Leopardiego. — Przegląd współczesny, Kraków, IV (1925). 42. str. 94—115.

Wiegner Adam. Zagadnienie poznawcze L. Nelsona. Poznań, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1925, str. 70. (Prace Komisji filozoficznej. Tom I. Zeszyt 5).

Grabowski T. Źródła filozofii Juliusza Słowackiego. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, XXX (1925). 4. str. 11—14.

Piętka Henryk. Poglądy filozoficzno-prawne Szymona Starowolskiego. Rozprawa doktorska, przyjęta przez Radę Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa, 1925. Str. 176 (Wydawnictwo Seminarium encyklopedyi i filozofii prawa Uniwersytetu Warszawskiego Nr. 1.).

Tomozak Kazimierz Ks. Zagadnienia filozoficzne u Tertulliana. — Przegląd teologiczny, Lwów, VI (1925). 3. str. 319—345; 4. str. 417—449.

Lutosławski Wincenty. Wskrzeszenie Wrońskiego. Na marginesie prac Instytutu Mesyjanicznego. Wilno, „Lux“, [1925], str. 4. Odbitka z „Tygodnika Wileńskiego“.

1 c

a

Suchodolski B. Krytyka podstaw kultu Wrońskiego. — Nowiny naukowe, Warszawa, I (1925). 4.

Ujejski Józef. W sprawie „oświecenia Wrońskiego”. Odpowiedź p. Paulinowi Chomiczowi. Wiadomości literackie, Warszawa, II (1925) Nr. 45.

Wroński zob. także Hoene-Wroński.

Teoria poznania.

Wals Kazimierz X. Czy t. zw. drugorzędne jakości ciał są rzeczywiste? — Przegląd teologiczny, Lwów, VI (1925). 4. str. 391—416.

Psychologia.

Ziemiński Z. Dwa stanowiska w psychologii. — Szkoła powszechna, Warszawa, VI (1925). 2. str. 101—117.

Segał Jakób. Psychologia i psychotechnika. [Sprawozdanie zbiorowe]. Przegląd Warszawski, Warszawa, V (1925). 50. str. 160—166.

Sprawozdanie z działalności Miejskiej Pracowni psychologicznej Magistratu m. Łodzi za rok 1924. Nakł. Magistratu m. Łodzi, Kwiecień, 1925, str. 15.

Higier H. Czy i jak oddziaływa mózg na układ współczulny i odwrotnie w sferze somatycznej i psychicznej? — Warszawskie czasopismo lekarskie, 1925, Nr. 5. 6.

Joteyko J. Metoda testów umysłowych i jej wartość naukowa. Z podaniem niektórych najnowszych testów i 33 rysunkami w tekście. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1924, str. 272.

Dąbrowski Piotr Zygmunt. Punktowanie jako metoda badania zmęczenia umysłowego. Warszawa, Książnica-Atlas, 1925. Str. 126 z 26 rys. w tekście.

Dryjski A. Rozwój nauki o temperamentach. — Kurjer Poznański, 1. marca 1925.

Kotarbiński Tadeusz. O stosunku sprawstwa. Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 3—4. str. 137—151.

Błachowski Stefan. W sprawie analizy wybitnych zdolności rachunkowych. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 3—4. str. 191—238. — Także w odbitce, Warszawa 1925, str. 50.

Dobrzyńska-Rybińska L. Ze studyów nad automatyzmem graficznym. Poznań, Fiszer i Majewski, 1925, str. 48.

Dryjski A. Badania eksperymentalne nad automatyzmem graficznym. Poznań, Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1925, str. 140.

Dryjski A. Ze świata marzeń sennych. — Kurjer Poznański, 15. maja, 1925.

Bychowski G. Momenty psychoanalityczne w psychozach. — Warszawskie czasopismo lekarskie, 1925, Nr. 8.

b

Matecki W. Analiza psychologiczna w dwóch przypadkach schizofrenii. — Warszawskie czasopismo lekarskie, 1925, Nr. 5.

Piotrowski Al. Kilka uwag o potrzebie zrewidowania naszych poglądów w przedmiocie schizofrenii. — Nowiny psychiatryczne, 1925, Kwart. III.

Zieliński Marcin Dr. Epilepsja w świetle badań nad stosunkiem budowy ciała do konstytucji psychicznej. Kraków, Krakowska Spółka Wydawnicza, 1924, str. 57.

Dryjski A. Lunatyzm. — Kurjer Poznański, 20. stycznia, 1925.

Dryjski A. O sugestji i hypnotyzmie. — Kurjer Poznański, 19. kwietnia, 1925.

Moskiewiczowa-Stefanowicz Adela. Wyniki badań nad dziećmi skalą Binet'a-Simon'a w laboratorium Instytutu Pedagogiki Specjalnej (rok 1922/3 i 1923/4). — Szkoła specjalna, Warszawa, I (1925). str. 103—112.

Hollitscher Ferdynand. W sprawie podziału uczniów na zdolnych i mniej zdolnych. — Szkoła, Warszawa, LVI (1925). 8—9. str. 197—199.

Ziemiński Z. Lektura a marzenie na jawie. — Szkoła powszechna, Warszawa, VI (1925). 3. str. 204—226.

Kłęsk A. Dr. Jednostronne utalentowanie umysłowo upośledzonych dzieci. — Przyjaciel szkoły, Poznań, IV (1925). 16. str. 464.

Szuman Stefan Dr. Rysunki schematyczne dzieci upośledzonych umysłowo. — Szkoła specjalna, Warszawa, I (1925). 3. str. 165—178.

Sterling Władysław Dr. Badania nad pismem lustrowym dzieci normalnych i niedorozwiniętych. — Szkoła specjalna, Warszawa I (1925). 2. str. 61—69.

Znaniecki Floryan. Szkice z socjologii wychowania IV. V. — Ruch pedagogiczny, Kraków, XII (1925). 3. str. 57—70; 4. str. 105—113; 5—6. str. 137—146.

Rowid Henryk. Podstawy socjologiczne szkoły twórczej. — Ruch pedagogiczny, Kraków, XII (1925). 7. str. 201—207.

Błachowski Stefan Dr. Nowy system wychowawczy. — Przyjaciel szkoły, Poznań, IV (1925). 12. str. 343—345.

Wactawski Jan Ks. Wola jako czynnik wychowawczy. — Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy, Lwów, XIV (1925). 6—7. str. 268—278.

Orłow M. W sprawie kształcenia osobowości dziecka. — Szkoła i nauczyciel, Łódź, II (1925). 8. str. 205—210.

Chrupek Wiktor Dr. O reformę wychowania moralnego w naszej szkole. Warszawa, Wende i Spółka. 1925.

Flis Stefan. Cel wychowania estetycznego. — Przyjaciel szkoły, Poznań, IV (1925). 14. str. 401—404.

a

Jaroszyński T. Dr. Rola psychologa w wychowaniu fizycznym. — Wychowanie fizyczne, (1925). lipiec-grudzień, str. 188—195.

Estetyka.

Lorentz Stanisław. Estetyka i historia sztuki [Sprawozdanie zbiorowe]. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, III (1925). 4 str. 229—234.

Sobeski Michał. Malarstwo doby ostatniej. Ekspresjonizm i kubizm. Poznań, Fiszer i Majewski, 1925, str. 44.

Filozofia społeczna.

Gałęzowska Irena. Mit o jednostce zbiorowej. — Przegląd powszechny, Kraków, CLXVIII (1925). Nr. 504, str. 283—291.

Handelsman M. Nauka - funkcyj społeczna (ciąg dalszy). — Nowiny Naukowe, I (1925) 3.

Dobrzyńska - Rybicka L. Wybory powszechne w świetle psychologii społecznej i etyki. Poznań-Warszawa-Wilno-Lublin, Księg. św. Wojciecha, 1925, str. 47.

Bautro Eugeniusz. Miscellanea z dziedziny teorii i filozofii zwłaszcza prawa. — Przegląd prawa i administracji, Lwów, L (1925). 7—9, str. 225—242.

Znamierowski Czesław. Realizm w teorii prawa. Poznań, Fischer i Majewski, 1925, str. 69.

Bossowski Józef Jan. Ewolucja postępowania dowodowego w procesie karnym. Od pojedynku sądowego i sądów Bożych do psychologicznej oceny zeznań i dowodów rzeczowych. Poznań, Fiszer i Majewski, 1924, str. 47.

Heydel Adam. Podstawowe zagadnienia metodologiczne ekonomii. Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1925, str. 88.

Pechnik Aleksander Dr. X. Zarys filozofii historii. Lwów, „Biblioteka religijna“, 1925, str. 398.

Filozofia przyrody.

Huber T. Maksymilian. Rola teorii względności w ewolucji fundamentalnych pojęć mechaniki. Lwów, Nakł. Towarzystwa Naukowego, 1925, str. 10.

Filozofia religii.

Moszyński Kazimierz. O źródłach magii i religii. — Przegląd filozoficzny, Warszawa, XXVIII (1925). 3—4, str. 239—251.

Metapsychika.

Dryjski A. O widzeniu swego sobowtóra i niemożności widzenia samego siebie. — Kurjer Poznański, 24. maja, 1925.

Dryjski A. Odgadywacz myśli (Władzio Zwirlicz). — Kurjer Poznański, 9. kwietnia, 1925.

b) Przekłady na język polski.

Mauthner Fritz. Najlepsza religia. — Myśl wolna, Warszawa, IV (1925). 5. 8—9, str. 186—189, 281—283.

b

Park E. Robert i Burgess W. Ernest. Wprowadzenie do nauki socjologii. Przekł. z angielskiego, pod red. prof. E. Znanieckiego. T. I. Poznań, Fiszer i Majewski, 1925, str. 524.

Plechanow G. W. Podstawowe zagadnienia marksyzmu. Z trzeciego wydania przełożył St. Borski pod redakcją I. B. Marchlewskiego. Moskwa, Spółdzielnia wydawnicza „Trybuna“, 1925, str. 128.

Plechanow J. Podstawowe zagadnienia marksyzmu. Przekład z rosyjskiego J. B. Warszawa, Nakł. Spółdzielni Księgarskiej „Książka“, 1925.

c) Prace w językach obcych.

Filozofia wogóle.

The subject index to periodicals, 1922. A. Theology and philosophy. Issued by the Library Association, London, Giffon and Co., 1925, 6 S.

Das Schrifttum d. Jahres 1924. Jahrgang I. Philosophie. Bearb. von Julius Rodenberg. — Psychologie. Bearb. von Theo Herrle. Leipzig, Börsenverein d. Deutschen Buchhändler, 1925, str. 155.

Dilthey Wilhelm, Richl Alois, Wundt Wilhelm u. a. Systematische Philosophie. 3. durchges. Aufl. 2. Abdr. Leipzig, Teubner, 1924, str. X. 408. (Die Kultur der Gegenwart, I. 6).

Becher Erich, Koffka Kurt, Menzer Paul. Die Philosophie in ihren Einzelgebieten. Herausgegeben von Max Dessoir. Berlin, Ullstein, 1925, str. X. 958.

Aristotelian Society supplementary Volume V: Philosophy and metaphysics. The papers and symposia for discussion at the joint session of the Aristotelian Society, the Mind Association, and the Oxford Philosophical Society at Oxford, July, 1925. London, Williams and Norgate, 1925, str. 212. S. 15.

Ariadne. Jahrbuch der Nietzsche-Gesellschaft. Herausgegeben von Ernst Betram, Hugo von Hofmannsthal, Thomas Mann. München, Verlag der Nietzsche-Gesellschaft, 1925, str. 149.

Der Weg zur Vollendung. Mitteilungen der Schule der Weisheit, Darmstadt. Herausgegeben vom Grafen Hermann Keyserling. H. 8—9. 10. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 101; 83.

Daudet Léon. Oeuvre philosophique. L'Hérédé. Le Monde des images. Paris, 1925, str. 340. Fr. 12-50.

Montague William Pepperell. The ways of knowing or the methods of philosophy. — New York, Macmillan and Co.; London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. 427.

Richert Hans. Philosophie, ihr Wesen ihre Grundprobleme, ihre Literatur. 4. Aufl. Leipzig, Teubner, 1925, str. 195.

Solowjeff Wladimir. Die historischen Taten der Philosophie. Aus. d. Russ. übers. u. eingel. von Ernst Keuchel. 2. Aufl. Berlin, „Sarja“, 1925, str. XIV. 16.

a

Cohn Jonas. Die Philosophie im Zeitalter des Spezialisismus. Leipzig, Teubner, 1925, str. 130.

Joad C. E. M. Mind and matter: the philosophical introduction to modern science. London, Nisbet and Co., Ltd., 1925, str. 170. S. 4. d. 6.

Boutroux Emile. De l'idée naturelle dans la science et la philosophie contemporaine. Paris, 1925, str. 143. Fr. 10.

Truka Tomáš Dr. Proudý v současné filosofii. Druhé přepracované a značně doplněné vydání. Praha, Topič, 1924, str. 212. Kč. 21.

Barra Pompilio. Filosofia e sociologia. Avellino, Tip. Pergola, 1925, str. 142.

Bourquin Constant. Comment doivent écrire les philosophes. Paris, 1925, str. 196. Fr. 7.50.

Gioberti. Introduzione alla filosofia a cura di Saitta. Messina, Principio, 1924.

Patrick George Thomas White. Introduction to philosophy. London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. VIII. 463. S. 10. d. 6.

Conger George Perrigo. A course in philosophy. London, Bell and Sons, Ltd., 1925, str. XI. 603. S. 15.

Neubauer Friedrich. Philosophische Grundbegriffe. Eine erste Einf. in philosoph. Denken. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 61.

Benda Julien. Lettres à Méliand pour son éducation philosophique. Paris, 1925, Fr. 7.50.

Eisenhans Theodor. Psychologie und Logik zur Einführung in die Philosophie für Oberklassen höh. Schulen u. zum Selbststudium dargest. 5., verb. Aufl. Berlin, de Gruyter, 1925, str. 144.

Janet Pierre. Manuel du baccalauréat. Philosophie: Questions complémentaires. Paris, 1925, Fr. 12.

Sueur A. Plans et développements de dissertations philosophiques. Paris, 1925, str. 306. Fr. 12.

Wydanía dzieł.

Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi libri duo Cur Deus homo. Ausgewählt von Alfons Tewes. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 30.

Anselm. Warum ist Gott Mensch geworden? Von Johannes Petri. Leipzig, Teubner, 1925, str. 32.

Anselm von Canterbury. Proslogion. Zum erstenmal ins Deutsche übertragen und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Johannes Brink rine. Paderborn, Schöningh, 1925, str. 38.

Bacone F. Cogitata et visa. De dignitate et augmentis scientiarum. Libri II e IX. Versione italiana a cura e con note di A. Bozzone. Milano, Paravia e C., 1924, str. XVI. 144. L. 8.

Böhme. Das Böhme-Lesebuch. Aus Jakob Böhm's Schriften ausgewählt und eingeleitet von Paul Hankamer. Berlin, Verlag des Bühnenvolksbundes, 1925, str. XI. 208.

Cicero. De natura deorum. Liber I. Introductione, testo e commento. Milano, Segati, 1924.

Epikur. Aus der Schule Epikurs. Quellentexte zur Epikureischen Philosophie. Zusammengestellt

b

von H. Klein. Frankfurt a. M., Diesterweg, 1925, str. 32.

Fechner Gustav Theodor. Vorschule der Ästhetik. Tl. 1. 3. Aufl. Leipzig, Breitkopf u. Härtel, 1925, str. VIII. 264.

Fichte G. A. Dottrina della scienza. Traduzione di Adriano Tilgher. Secondo edizione riveduta. Laterza, Bari, 1925, str. XIV. 282. L. 20.

Gaza Theodorus. De fato with translations and notes by T. J. Wilson. Toronto, 1925, str. 29. Doll. 1.50

Ghazālī. Ad-dourra al fākhira. La perle précieuse. Traité d'eschatologie musulmane publ. d'après les mss. de Leipzig, de Berlin, de Paris et d'Oxford et une lith. orientale avec une trad. française par Lucien Gautier. Réimpr. de l'éd. Genève 1878. Leipzig, Harrassowitz, 1925, str. XVI. 90. 110.

Green Th. Etica. Opera postuma a cura di A. C. Bradley. Traduzione e introduzione di C. Goretta. Torino, Fratelli Bocca, 1925, str. 434. L. 46.

Kant. Die Kant-Laplace'sche Theorie. Ideen zur Weltentstehung von Immanuel Kant (Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels) und Pierre Laplace (Exposition du système du monde). Eingeleitet und herausgegeben von Heinrich Schmidt. Leipzig, Kröner, 1925, str. XX. 228.

Lange Frederick A. The history of materialism and the criticism of its present importance. New edition with an introduction by Bertrand Russell. New York, Harcourt, Brace and Co., London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. XLII. 376. Doll. 5.

Laplace zob. Kant.

Leibniz. The monadology and other philosophical writings, translated with introduction and notes by Robert Latta. Reissue of 1925. New York, Oxford University Press, American Branch, str. X. 437. Doll. 2.85.

Maimon Mose ben. Sefer moreh nebukim. Mit den Kommentaren Šemtob, Efodi, ibn Qrešgās, Don Iishag Abrabanel. Berlin, Kahan, 1925, str. IV. 196; 128; 95.

Maine de Biran. Oeuvres. V. Les discours philosophiques de Bergerac. Publiés par P. Tisserand. Paris, Alcan, 1925, str. LXVII. 266.

Mark Aurel. Selbstbetrachtungen. Herausgegeben von Heinrich Schmidt. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 175.

More Henry. Philosophical writings. Ed. withs introd. and notes by Flora Isabel Mackinnon. New York, Oxford U. P., 1925, str. XXVII. 333. Doll. 3.50.

Morus Th. Auswahl aus der Utopia. Herausgegeben von R. Scho tlaender. Leipzig, Teubner, 1925, str. 31.

Nicolas de Cuse (1401—1464). La vision de Dieu. Traduction par Ed. Vasteenberghe. Louvain, 1925, str. XXVIII. 128. Fr. 5.50.

Nietzsche Friedrich. Gesammelte Werke. Musarionausg. Hrsg. Richard Oehler, Max Oehler u. Friedrich Chr. Würzbach. Bd. 14. Aus d.

a

Nachlass: Aus d. Zeit d. Zarathustra. Rangordnung. Zur Kritik d. Manu-Gesetzbuches. Die Griechen als Menschenkenner. Aus d. Zeit d. Jenseits von Gut u. Böse u. d. Genealogie d. Moral. Str. VII. 378. — Bd. 15. Jenseits von Gut u. Böse. Vorspiel e. Philosophie d. Zukunft. Zur Genealogie d. Moral. Eine Streit-schrift. Str. VII. 465. München, Musarion-Verlag, 1925.

Nietzsche Friedrich. Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen. Leipzig Kröner, 1925, str. 99.

Nietzsche Friedrich. Über die Zukunft unserer Bildungsanstalten. Leipzig, Kröner, 1925, str. 136.

Paracelsus (Theophrastus von Hohenheim). Von der Bergsucht und anderen Bergkrankheiten. Bearb. von Franz Koelsch. Berlin, Springer, 1925, str. V. 70.

Platon. Convivium. Phaedrus. Ex recognitione C. Fr. Hermanni. Ed. ster. Leipzig, Teubner, 1925, str. 137—270.

Platon. Euthyphro, Apology and Crito. Edited with notes by J. Burnet. Oxford, Clarendon, 1924, str. VII. 280. S. 8. d. 6.

Platon. Le Sophiste. Texte et traduction de A. Diès. Paris, 1925.

Platons ausgewählte Schriften für den Schulgebrauch erklärt. Tl. 7. Platons Staat, 1. Buch. Erkl. von Martin Wohlrab. Unveränd. anast. Nachdruck (1893). Leipzig, Teubner, 1925, str. IV. 63.

Platon. Parmenides. Philebos. Ins Deutsche übertragen von Otto Kiefer. Jena, Diederichs, 1925, str. 221.

Platon. Protagoras. Theaitetos. Ins Deutsche übertragen von Karl Preisendanz. Jena, Diederichs, 1925, str. 267.

Plotin. Les Ennéades. Traduction philosophique d'après le texte grec par l'abbé Alta. Tome I: Première et deuxième Ennéades. Tome II: Troisième et quatrième Ennéades. Paris, 1925, str. XVI. 298; 468, Fr. 30; Fr. 45.

Plutarchus. Moralia. Vol. 1. Praefatio. Fasc. 1, 2. Leipzig, Teubner, 1925.

Rehmke Johannes. — Grundwissenschaftliche Kernfragen aus der Philosophie Johannes Rehmkes. Ausgewählt und mit einer Einführung und Anmerkungen versehen von Joseph Weidmann. Paderborn, Schöningh, 1925, str. 127.

Saint-Simon. L'oeuvre d'Henri de Saint Simon. Textes choisis avec une introduction par C. Bouglé. Notice biographique d'Alfred Péreire. Paris, Alcan, 1925, str. XXXII. 264.

Schelling. Schelling, sein Weltbild aus den Schriften. Hrsg. u. eingel. von Gerhard Klau. Leipzig, Kröner, 1925, str. 295.

Schopenhauer Arthur. Die Persönlichkeit u. d. Werk in eigenen Worten d. Philosophen dargest. von Konrad Pfeiffer. Nebst e. Anh.: Schopenhauer als Erlebnis. Leipzig, Kröner, 1925, str. I. 218.

Seneca Lucius Annaeus. Auswahl aus dem Philosophen Seneca, Breslau, Priebatsch's Buchh., 1924, str. 64.

b

Seneca Lucius Annaeus. Von der gefestigten Sicherheit des Weisen. (Dialogorum Lib. II). Dazu einige andere Stücke, die den Weisen betreffen. Übersetzt und mit Einleitung und Anmerkung versehen von Theodor Rüther. Paderborn, 1925, Schöningh, str. 86.

Suso Heinrich. Das Suso-Buch. Eine Ausw. aus d. deutschen Schriften d. Mystikers. Stuttgart, Hädecke, 1925, str. 234.

Swedenborg Emanuel. Die wahre christliche Religion. Enth. die ganze Theologie der neuen Kirche, so wie sie vom Herrn bei Daniel Kap. 7, 13/14 und in der Offenbarung Kap. 21, 1/2 vorhergesagt worden ist. Aus der lateinischen Urschrift ins Deutsche übersetzt. Vier Teile. Teil I: Gott der Schöpfer. Vorwort von F. A. Brecht. Berlin, Halbeck, 1925, str. 319. M. 5.

Swedenborg Emanuel. Der Verkehr zwischen Seele und Körper, der, wie man glaubt, stattfindet entweder durch natürlichen Einfluss oder durch geistigen Einfluss oder durch vorherbestimmte Harmonie. Übers. aus e. latein. Urschrift. Berlin, Halbeck, [1925], str. 84.

Swedenborg Emanuel. Himmel, Hölle, Geisterwelt. Eine Auswahl aus dem lateinischen Text in deutscher Nachdichtung von Walter Hasenclever. Berlin, Die Schmiede, 1925, str. 322.

S. Thomae Aquinatis in Aristotelis librum de Anima commentarium, ed. recentissima, cura ac studio P. E. Angeli Pirota, Taurini, Marietti, 1925, str. XII. 307.

S. Tommaso. De Regimine Principum. Taurini, Marietti, 1924.

Thomas von Aquin. Gemeinschaft und Wirtschaft. Nach ausgewählten Stücken aus seinen Werken. Hrsg. und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Joseph Rüther. Paderborn, Schöningh, 1925, str. 56.

Vico Giambattista. Die neue Wissenschaft über die gemeinschaftliche Natur der Völker. Nach der Ausg. von 1774 übers. u. eingel. von Erich Auerbach. München, Allgemeine Verlagsanstalt, 1925, str. 444.

Historia filozofii.

Loté R. Histoire de la philosophie. Paris, Plon, 1924, Fr. 50.

Meyer Hans. Geschichte der alten Philosophie. München, Kösel u. Pustet, 1925, str. 510. M. 13.

Die Weisheit der Veden. Ausgew., erl. u. eingel. v. Th. Paul Hoffmann. München, Callwey, 1925, str. 76.

Le Lotus de la bonne loi. Traduit du sanscrit, accompagné d'un commentaire et de vingt et un mémoires relatifs au Bouddhisme par Eugène Burnouf. Vol. I, II. Paris, 1925, str. 900. Fr. 150.

Fuller J. F. C. Yoga. A study of the mythical philosophy of the Brahmins and Buddhists. London, Rider, S. 6.

Guénon René. L'homme et son devenir selon le Védânta. Paris, Bossard, 1925, str. 270. Fr. 19.

a

Hopkins Washburn E. The ethics of India. London, Milford, 1924, str. 265.

Bezard J. Israël et la pensée latine. Ce qu'il a fait pour elle, ce qu'elle a fait pour lui. Paris, Vuibert, 1925.

Howald Ernst. Die Anfänge der europäischen Philosophie. München, Beck, 1925, str. VII. 119.

Wenley R. M. Stoicism and its influence. London, Calcutta and Sydney, Harrap and Co., Ltd., 1925, str. XI. 194. S. 5.

Angus Samuel. The mystery-religions and christianity; a study in the religions background of early christianity. London, Murray, 1925, str. XVI. 357.

Kratochvil Josef Dr. Filosofie středního věku. Olomouc, Promberger, 1924, str. 280. Kč. 30.

Kratochvil Josef Dr. Problém mystické intuíce ve filosofii středního věku. V Olomouci, Nákladem „Vychovatelských Listů“, str. 37.

Al-Bîrûnî. India. An account of the religion, philosophy, literature, chronology, astronomy, customs, laws and astrology of India about a. D. 1030. Ed. in the Arabic orig. by E. Sachau. Reprint of the ed.: London 1887. Leipzig, Harrassowitz, 1925, str. XLI. 367.

Deutsche Mystik. Eingel. und ausgewählt von Lothar Schreyer. Deutsche Buch-Gemeinschaft, 1925, str. 400.

Dempf Alois. Die Hauptformen mittelalterlicher Weltanschauung. Eine geisteswissenschaftliche Studie über die Summa. München, Oldenbourg, 1925, str. 187. M 650.

Grabmann Martin. Kurze Mitteilungen über ungedruckte englische Thomisten des 13. Jhs. — Divus Thomas, III, 2.

Schelderup Harald K. Filosofiens historie. Fra renaissancen til nutiden. Oslo, Gyldendalske, Kr. 850.

Drews Arthur. Die deutsche Spekulation seit Kant mit besonderer Rücksicht auf das Wesen des Absoluten und die Persönlichkeit Gottes. 3. Ausg. Bd. 1. 2. Leipzig, Meiner, 1925, str. XVIII. 531; VIII. 632.

Radloff E. Russische Philosophie. Ins Deutsche übertragen von Margarete Woltner. Breslau, Hirt, 1925, str. 152.

Monografie o filozofach.

Lorimer W. J. The text tradition of Pseudo-Aristotle de mundo together with an appendix containing the text of the medieval latin versions. Milford, St. Andrews University, 1924, str. XI. 95. S. 3. d. 6.

Aristoteles zob. ponižej Socrates.

Kalinka E. Die älteste erhaltene Abschrift des Verzeichnisses der Werke Augustins. Wien, Hölder, Pichler, Tempsky; Akad. d. Wissenschaften in Komm., 1925, str. 34.

b

Augustinus zob. ponižej Thomismus.

Bernoulli Carl Albrecht. Johann Jakob Bachofen und das Natursymbol. Basel, Schwabe u. Co., 1925, str. XXVI. 697.

Cajori Florian. The Baconian method of scientific research. — The scientific Monthly, 1925, str. 85—92.

Rivière Jean. Saint Basile. Évêque de Césarée. Paris, Lecoffre, Gabalda, 1925.

Bornkamm Heinrich. Luther und Böhme. Bonn, Marcus u. Weber, 1925, str. VIII. 300.

Hoppe A. J. A bibliography of the writings of Samuel Butler and the writings about him. London, Bookman's Journal, 1925, S. 21.

Atanassiewitch Xenia. La doctrine métaphysique et géométrique de Bruno, exposée dans son ouvrage „De triplici minimo“. Paris, Les Presses Universitaires de France, 1924, str. 157.

Dentice di Accadia C. Tomismo e Machiavellismo nella concezione politica di Tommaso Campanella. — Giornale critico della filosofia italiana, VI (1925), str. 1—16.

Cicero zob. ponižej Socrates.

De Sarlo Francesco. Gentile e Croce. Lettere filosofiche di un „superato“. Firenze, Le Monnier, 1925, str. XII. 318.

Théry G. Autour du décret de 1210: I. David de Dinant. Etude sur son panthéisme matérialiste. Kain (Belgique), Saulchoir, 1925, str. 160. Fr. 12.

Baudin E. Chronique d'histoire de la philosophie moderne: L'originalité philosophique de Pascal. 1. et 2. Pascal et Descartes, — Revue des sciences religieuses IV, 1. str. 97—127; 2. str. 324—49.

Espinás Alfred. Descartes et la morale. Études sur l'histoire de la philosophie de l'action. Vol. I et II. Paris, Bossard, 1925, str. 252; 204. Fr. 24.

Maritain Jacques. Trois réformateurs: Luther, Descartes, Rousseau. Paris, Plon-Nourrit et Cie, 1925, str. 286. Fr. 12.

Mourgue R. The Cartesian method and the biological conception of the human personality. — The Journal of nervous and mental disease, LXII. 1.

Busnelli Manlio D. Diderot et l'Italie. Reflets de vie et de culture italiennes dans la pensée de Diderot. Paris, Champion, 1925, Fr. 30.

Folberth Otto. Meister Eckehart und Laotse. Ein Vergleich zweier Mystiker. Mainz, Grünewald; Wiesbaden, Rauch, 1925, str. VII. 116.

Epictetus zob. ponižej Socrates.

Lalande André. La vie et l'oeuvre d'Alfred Espinás. — Revue internationale de sociologie, XXXIII. 3—4.

Goedewagen T. De logische rechvaardiging der zedelijkheid bij Fichte, Schelling en Hegel. Amsterdam, H. I. Paris, 1924. fl. 325.

Schwarz Hermann. Einführung in Fichtes Reden an die deutsche Nation. 2., erw. Aufl. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1925, str. 72.

a

Julius Kraft. Die Methode der Rechtstheorie in der Schule von Kant und Fries. Berlin, Rothschild, 1924, str. 174.

Padovani Umberto A. Vito Fornari. Saggio sul pensiero religioso in Italia nel secolo decimonono. (Pubblicazioni della Università Cattolica del Sacro Cuore, Scienze Religiose, Vol. I) Milano, „Vita e Pensiero“, str. 219. L. 12.

Gentile zob. Croce.

Caramella Santino. Il Gioberti critico dell'idealismo postkantiano. — Atti della Academia delle Scienze di Torino, LX. (1924/25).

Mahuke Dietrich. Leibniz u. Goethe. Die Harmonie ihrer Weltansichten. Erfurt, Stenger, 1924, str. 82.

Simmel Georg. Kant und Goethe. Zur Geschichte der modernen Weltanschauung. 4. Aufl. München, Wolff, 1924, str. 117.

Meulen Ter Jacob. Liste bibliographique de 76 éditions et traductions du „De iure belli ac pacis“ de Hugo Grotius. Leyden, E. J. Brill, 1925, str. 49.

Meulen Ter Jacob. Concise bibliography of Hugo Grotius. Leyden, Sijthoff, 1925, str. 88.

Lysen A. Hugo Grotius. Essays on his life and works, selected for the occasion of the tercentenary of his „De iure belli ac pacis“ 1625—1925. With a preface by Jacob Ter Meulen. Leyden, Sijthoff, 1925, str. X. 109.

Jus naturae et gentium, eine Umfrage zum Gedächtnis des Hugo Grotius. — Niemeyers Zeitschrift für internationales Recht, XXXIV. 1. 2.

Boone T. de. Uit de Geschiedenis van het Hegelianisme in de eerste Helft der 19-de Eeuw in Nederland. — De Idee, III, 2.

Bruggencate H. G. ten. Over de Betekenis van het Woord Anschauung in § 244 van Hegels Encyclopaedie. — Die Idee, III, 1.

Ehrenberg Hans. Hegel. München, Drei Masken Verlag, 1925, str. 180.

Kühne Walter. Hegels Philosophie und ihre Metamorphose in Polen. — Geisteskultur, XXXIV. 7.

Levy-Koref Heinrich. Karl Marx und Hegel. Zur Widerlegung d. Legende vom jüdischen Marxismus. Berlin, Philo-Verlag, 1925, str. 26. Hegel zob. Fichte.

Cugini U. L'empirismo radicale di W. James. Napoli, Perella, 1925, str. 56. L. 8.

Martinetti Piero. Emanuele Kant. Milano, Vita Internazionale, 1924, str. 36.

Jansen Bernhard. Der Kritizismus Kants. Dargestellt und gewürdigt. München, Theatiner-Verlag, 1925, str. 95.

Kremer Josef. Kritik der Vernunftkritik. 9 Abhandlungen zur kantischen Philosophie. Mit e. Wörterverzeichnis. Erfurt, Stenger, 1925, str. VII. 194.

Lamanna E. P. Kant Vol. I: Il sapere e la natura. Milano, Edizioni Athene, 1925, str. 112. L. 5.

Palmer Georgy Herbert, Calkins Mary W., Wilen E. C., Hocking E. W., Shapely Harlow,

b

Francke Kuno, Pound Roscoe and von Schultze-Gaevernitz Gerhart. Emmanuel Kant. 1724—1924. Edited by E. C. Wilm. New Haven, Yale University Press, 1925, str. 88. Doll 2.

Schaub E. L., Patrick W. T. G., Schütze Martin, Leighton A. J., Ames Scribner Edward, Martin G. S., Farley H. J., Hinman L. E., Crawford F. J., Carritt E. F., and Thilly Frank. Immanuel Kant. 1724—1924. Edited by Edward L. Schaub. Chicago, the Open Court Publishing Company, 1925, str. 211.

Nutsubidsé Schalva. Kant in den Denkperspektiven der Menschheit, zum 200. Geburtstag. — Bulletin de l'Université de Tiflis, IV. (1924).

Vorovka K. Kantova filosofie ve svých vztazích k vědám exaktním. Praha, Nákl. a tiskem Jednoty čsl. matematiku a fyziku, 1924, str. 140. Kč. 12.

Adickes Erich. Kant als Naturforscher. Bd. 2. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. VIII. 494.

Inauen Andreas. Kantische und scholastische Einschätzung der natürlichen Gotteserkenntnis. Innsbruck, Rauch, 1925, str. IV. 91.

Harpe Jean de la. Les théories politiques de Kant dans leur rapport avec le criticisme. — Revue de théologie et de philosophie, Lausanne, N. S., XII. 53. str. 281—303.

Herbertz R. Kant als Grenzaufrichter. — Lüdemann H., Kants praktische Philosophie. — (Reden, gehalten an der akademischen Gedächtnisfeier der Universität Bern zum 200. Geburtstag Kants). Bern, Haupt, 1924, str. 35.

Vorländer Karl. Immanuel Kant und sein Einfluss auf das deutsche Denken. 3. verb. Aufl. Bielefeld, Velhagen u. Klasing, 1925, str. 108.

Pohl W. Die Zurückdrängung des Kantischen Kritizismus durch d. phänomenologische Schule und die Neuscholastik. — Das neue Reich, VI. (1924). 31. str. 674—77; 32. str. 696—97.

Dubois H. De Kant à Ritschl. Un siècle d'histoire de la pensée chrétienne. Neuchâtel, Altinger, 1925, str. 115. Fr. 6.

Kant zob. Fries, Goethe.

Maréchal Chr. La Mennais. La dispute de l'Essai sur l'indifférence. Paris, Champion, 1925, str. X. 455.

Seifert Friedrich. Der Streit um Karl Lamprechts Geschichtsphilosophie. Eine hist.-krit. Studie. Augsburg, Filser, 1925, str. 78. M. 2.40.

Laotse zob. Eckehart.

Mahnke Dietrich. Leibnizens Synthese von Universalmathematik und Individualmetaphysik. Tl. 1. Halle a. d. S., Niemeyer, 1925, str. 305—612. (Aus: Jahrbuch f. Philosophie u. phänomenolog. Forschg. Bd. 7).

Leibniz zob. Goethe.

Avinyó Joan. Historia del Lulismo. Barcelona, Libreria i Tip. Catolica, 1925.

Machiavelli zob. Campanella.

Paliard Jacques. Le raisonnement selon Maine de Biran. Paris, Alcan, 1925, str. 200. Fr. 7.

a

- Marcus Aurelius zob. ponizej Socrates.
- Meusel Alfred.** Untersuchungen über das Erkenntnisobjekt bei Marx. Jena, Fischer, 1925, str. VIII. 105.
- Junker Paul W.** Die Weltanschauung des Marxismus und Platos Staatsidee. Ein Beitrag zur Wesensbestimmung des Sozialismus. Greifswald, Bamberg, 1925, str. VIII. 123.
- Marx zob. Hegel.
- Hell Bernhard J.** Robert Mayer und das Gesetz von der Erhaltung der Energie. Stuttgart, Frommann, 1925, str. VIII. 165.
- Marck Siegfried.** Die philosophische Politik Leonard Nelsons. — Die Gesellschaft, II. 8.
- Binder Julius.** Nietzsches Staatsauffassung. Göttingen, Dieterich, 1925, str. 39.
- Messer August.** Die beiden Hauptgedanken in Nietzsches „Zarathustra“. — Philosophie und Leben, I. 7—8.
- Reininger Robert.** Friedrich Nietzsches Kampf um den Sinn des Lebens. Der Ertrag seiner Philosophie für die Ethik. 2. durchges. u. erg. Aufl. Wien, Braumüller, 1925, str. X. 197.
- Spunda Franz.** Paracelsus. Wien, König, 1925, str. 181.
- Baudin E.** Le panthéonisme psychologique de Pascal. — Revue des sciences religieuses, avril, str. 173—209.
- Brunschvicg L.** L'expérience religieuse de Pascal. — Revue de théologie et de philosophie 51, str. 81—103.
- Lloyd Alfred.** The mathematician Pascal as philosopher and saint. — The scientific Monthly. Vol. 20. str. 139—52.
- Hermann Imre.** Zwei Überlieferungen aus Pascals Kinderjahren. — Imago, II. 3.
- Pascal zob. Descartes.
- Adam Rudolf.** Über eine unter Platos Namen erhaltene Sammlung von Definitionen. — Glotta, XIV. 1—2.
- Taylor E. A.** Platonism and its influence. London, Harrap and Co, str. 153. S. 5.
- Tumarkin Anna.** Die Einheit des Platonischen Phädrus. — Neue Jahrbücher für Wissenschaft und Jugendbildung, I. (1925). 1. str. 17—31.
- Plato zob. Marx i ponizej Sokrates.
- Heinemann Fritz.** Die Spiegeltheorie der Materie als Korrelat des Logos. Licht-Theorie bei Plotin. — Philologus, LXXXI. 1.
- Ritschl zob. Kant.
- Sturz Helfrich Peter.** Denkwürdigkeiten von Johann Jacob Rousseau. Magdeburg, Verlag der Einzige, 1925, str. 38.
- Rousseau zob. Descartes.
- Tedeschi V.** L'ultima fase del pensiero filosofico di Josiah Royce. — Giornale critico della filosofia italiana, VI (1925). str. 46—83.
- Brunet Georges.** Le mysticisme social de Saint-Simon. Paris, 1925, Fr. 8.
- Leroy Maxime.** La vie de comte de Saint-Simon (1760—1825). Paris, Grasset, 1925, str. 338.

b

- Woodbridge B. W.** Voltaire and Saint-Simon. Leuvense bijdragen, XVII. 2.
- Rohner Anton.** Thomas v. Aquin oder Max Scheler, Individuum und Gemeinschaft. — Divus Thomas, III. 2.
- v. Sybel Alfred.** Zu Schelers Ethik. — Zeitschrift für Theologie und Kirche, N. F. VI. 3.
- Schelling zob. Hegel.
- Kühnemann E.** Schillers Philosophische Schriften und Gedichte. Zur Einführung in seine Weltanschauung, Leipzig, Meiner, str. 437.
- Weidel Karl.** Schleiermacher. Leipzig. Teubner, 1925, str. 48.
- Cysarz H.** Schopenhauer und die Geisteswissenschaft. — Germanische Forschungen. Festschrift zum 60. Stiftungsfest des Wiener akademischen Germanistenvereins. Wien, Oesterreichischer Bundesverlag, 1925.
- Houben H. H.** Arthur Schopenhauers Enterbung durch seine Mutter. — Kleine Blumen, kleine Blätter aus Biedermeier und Vormärz, Dessau, 1925, str. 40—47.
- Briquet Marie.** La philosophie de Simplicie. Paris, 1925, Fr. 7-50.
- Méantis Georges.** Aspects ignorés de la religion grecque. I. L'aspect musical de la religion grecque. II. L'aspect héroïque de la religion grecque. III. Le Socrate platonicien. Paris Bocard, 1925.
- Dawson Miles Menander.** The ethics of Socrates: a compilation of the teachings of the father of Greek and Roman philosophy, as reported by his disciples, Plato and Xenophon, and developed and commented upon by Aristotle, Cicero, Marcus Aurelius, Epictetus and others. Arranged topically and with running commentary by the Author. New York and London, Putnam's Sons, Ltd., 1925, str. XXI. 361. S. 15.
- Socrates zob. Plato.
- Gentile G.** Pensieri sull' insegnamento della filosofia e lettere inedite di Bertrando Spaventa. — Giornale critico della filosofia italiana, VI (1925). str. 91—105.
- Mahieu M.** L'éclectisme suarézien. — Revue thomiste, mars—avril 1925, str. 250—285.
- Schoepfer Aem.** Der heilige Thomas von Aquin als Bahnbrecher der Wissenschaft. Innsbruck, Tyrolia, 1925, str. 204.
- Manser M. G.** Das Wesen des Thomismus. II. Die thomistische Lehre von Akt und Potenz und die augustinisch-arabische Richtung im 13. Jahrhundert — Divus Thomas, III. 1. str. 3—24.
- Thomas Aquinas zob. Campanella, Scheler.
- Voltaire zob. Saint-Simon.
- Xenophon zob. Platon.
- Dienst an der Welt. Zur Einführung in die Philosophie Leopold Zieglers. Mit e. Bildniszeichnung von Karl Hofer. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 230.
- Metafizyka.*
- Jaspers Karl.** Psychologie der Weltanschauungen. 3., gegenüber d. 2. unveränd. Aufl. Berlin, Springer, 1925, str. XIII. 486.

Goldbeck Ernst. Der Mensch und sein Weltbild im Wandel vom Altertum zur Neuzeit. Gesammelte kosmologische Abhandlungen. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VIII. 330.

Burckhardt Georg. Ursprünge menschlicher Weltanschauung in alt-orientalischer Welterschöpfungs- und Schicksalsdichtung. Tübingen, Mohr, 1925, str. 32.

Gramzow Otto. Weltanschauungen der Gegenwart. „Die Buchgemeinde“, 1925, str. 359.

Fahle Clemens. Um die Lebens- und Weltanschauung. Religion, Philosophie u. Politik. Leipzig, Thomas, 1925, str. VII. 276.

Eucken Rudolf. Der Kampf um einen geistigen Lebensinhalt. 5. umgearb. Aufl. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. IX. 397.

Meyer Semi. Die geistige Wirklichkeit. Der Geist im Gefüge d. Welt. Stuttgart, Enke, 1925, str. III. 260.

Bräuer Ernst Wasa. Überwindung der Materie. Leipzig, Barth, 1925, str. VII. 108.

Grünbaum A. A. Herrschen und Lieben als Grundmotive der philosophischen Weltanschauungen. Vorbemerkung von Max Scheler. Bonn, Cohen, 1925, str. XV. 139. M. 6.

Kerler Dietrich Heinrich. Weltwille und Wertwille. Linien d. Systems d. Philosophie. Aus hinterlassenen Notizen aufgebaut u. hrsg. von Kurt Port. Leipzig, Kröner, 1925, str. XXII. 547.

Schmitz Barthel. Die Freiheit des Ich. Ein Beitr. zum System d. Philosophie. Berlin, Dümmler, 1925, str. 89.

Cassaigneau Dr. M. Monisme vitaliste. Paris et Toulouse, Unitania, (b. r.) str. 360.

Yu-Lan Fuhg. A comparative study of life ideals. The way of decrease and increase with interpretations and illustrations from the philosophies of the east and the west. Shanghai, The Commercial Press, Ltd., 1924, str. XII. 264.

Weidel Karl. Deutsche Weltanschauung. Ein Buch zur Selbstbesinnung. Hamburg, Hanseat. Verlagsanstalt, 1925, str. 271.

Teorya poznania.

Cleff F. Die Weltwirklichkeit. Leipzig-Schleusig. Selbstverlag, 1925, str. 286.

Riehl Alois. Der philosophische Kritizismus. Geschichte und System. Bd. 2. Die sinnlichen und logischen Grundlagen der Erkenntnis. Mit einem Geleitwort von Eduard Spranger und Hans Heyse. 2. veränderte Aufl. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 332.

Wintrath P. Von der Subjektbezogenheit des Gegenstandes unserer Erkenntnis. — Divus Thomas, III. 1. str. 145—170.

Faust August. Was heisst „transzendental“? Philosophie und Leben, I. 7—8.

Unger Erich. Gegen die Dichtung. Eine Begründung d. Konstruktionsprinzips in d. Erkenntnis. Leipzig, Meiner, 1925, str. XI. 197.

Herrligkoffer C. B. Die Lehre von den spezifischen Sinnesenergien und ihre erkenntnistheoretische Auswertung. (Schluss). — Psychiatrisch-

Neurologische Wochenschrift, XXVI. 37/38. str. 198 nn.

Benedicks C. Space and time. An experimental physicist's conception of these ideas and of their alteration. London, Methuen, 1924.

Romane P. Etendues et durées réelles. Paris, Gauthier-Villars, 1925, str. 37.

Allan Archibald. Space and personality. Second edition. Edinburgh, Oliver and Boyd; London, Gurney and Jackson, 1925, str. XXXI. 580. S. 25.

Noël L. Notes d'épistémologie thomiste. Paris, Alcan; Louvain, Institut Supérieur de philosophie, 1925, str. VII. 242. Fr. 9.

Schapp Wilhelm. Beiträge zur Phänomenologie der Wahrnehmung. Erlangen, Verlag d. Philosoph. Akademie, 1925, str. 125.

Metzger Arnold. Der Gegenstand der Erkenntnis. Studien zur Phänomenologie d. Gegenstandes. Tl. 1. Halle a. d. S. Niemeyer, 1925, str. IV. 613—770. (Aus: Jahrbuch f. Philosophie und phänomenolog. Forschg. Bd 7).

Volkelt Johannes. Phänomenologie und Metaphysik der Zeit. München, Beck, 1925, str. VII. 200.

Zocher Rudolf. Die objektive Geltungslogik und der Immanenzgedanke. Eine Erkenntnistheoretische Studie zum Problem des Sinnes. Tübingen, Mohr, 1925, str. III. 50.

Ziveri Alberto. Vitalismo, positivismo e scetticismo. Notorella antidogmatica. — Quaderni di psichiatria, Genova, Vol. XII. Nr. 3—4. str. 70.

Murray D. L. Pragmatism. Second edition. London, Constable and Co., Ltd., 1925 str. X. 78. S. 2. d. 6.

Ritschl Otto. Die doppelte Wahrheit in der Philosophie des „Als ob“. Mit Eingangsschreiben an Vaihinger. Göttingen, 1925, Vandenhoeck, u. Ruprecht, str. IV. 100.

Unsere Befreiung durch die Grundwissenschaft. Herausgegeben von Sophus Hochfeld. Potsdam, Bonnes u. Hochfeld, 1925, str. 128.

Logika.

Ruffin J. N. Great logicians: Down to Aristotle inclusive. London, Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent and Co., Ltd., 1925, str. 115.

Attenhofer A. Logik. Versuch e. volkstümlichen Darstellung. Chur. Schuler, 1925, str. VII. 112.

Lalo Charles. Eléments de logique formelle. Paris, 1925, str. 40 Fr. 2·50.

Smard Harold R. The philosophical presuppositions of mathematical logic. New York, Longman's Green and Co., 1925, str. 98.

Gerhardt Ernst. Definitionen. Mannheim, Mannheimer Vereinsdruckerei, 1925, str. 31.

Kiesling Arthur. Die Bedingungen der Fehlsamkeit. Leipzig, Klinkhardt, 1925, str. IV. 70.

Hofmann Paul Berlin. Allgemeinwissenschaft und Geisteswissenschaft. Eine methodologische

a

Untersuchung. Charlottenburg, Pan-Verlag, 1925, str. 41.

Ackermann A. S. E. Scientific paradoxes and problems and their solutions. London, The Old Westminster Press, 1925, str. VIII, 131. S. 5.

Mc Kay Herbert. Individual work in science. Part I. London, University of London Press, Ltd., 1925, str. VII. 97. S. 1. d. 3.

Pacotte J. La pensée mathématique contemporaine. Paris, Alcan, 1925, str. VI. 126.

Wieleitner Heinrich. Der Gegenstand der Mathematik im Lichte ihrer Entwicklung. Leipzig, Teubner, 1925, str. 61.

Güell Bernard Roger. L'espace, la relation et la position. Essais sur le fondement de la géométrie. Paris, Gauthier-Villars et Cie, 1924, str. IX. 149.

Christesco St. Conception géométrique de l'espace à trois dimensions. Démonstration des axiomes d'Euclide. Paris, Alcan, 1925, str. 24.

Christesco St. Conception géométrique de diagonale de l'hyperespace, Paris, Alcan, 1925, str. 24.

Psychologia.

Hoffmann-Erfurt Arthur. Psychologie. Wesen und Bedeutung der verstehenden Seelenkunde. Erfurt, Stenger, 1925, str. 29. Mk. 1.75.

Dunlap Knight. The theoretical aspect of psychology. — Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology, XXXII. 3.

Govì M. La filosofia teoretica e la psicologia nel sistema dello scibile. — Rivista di filosofia, XV. 1. str. 7-16.

Dunlap Knight. Old and new viewpoints in psychology. Some interpretations and applications of psychological principles. London, Kimp-ton; St. Louis, CV. Mosby Co., 1925, str. 166. S. 10. d. 6.

Wheeler Raym. Persistent problems in systematic psychology. — Psychological Review, XXXII. 4.

Cohn J. Begriffliches zur differentiellen Psychologie. — Zeitschrift für angewandte Psychologie, XXVI. 1-2.

Driesch H. The crisis in psychology. Princeton University Press, 1925, str. XVI. 275. S. 11. d. 6.

Barnes Harry Elmer. Psychology and history. New York, Century Co., 1925, str. 195. Doll. 1.50.

Dunlap Knight. The experimental methods of psychology. — Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology, XXXII. 3.

Handbuch der biologischen Arbeitsmethoden. Hrg. von Emil Abderhalden. H. 4. Methoden d. experimentellen Psychologie, Tl. B. Reine Psychologie. Berlin, Wien, Urban u. Schwarzenberg, 1925.

Titchener Edward Bradford. A primer of psychology. Revised edition. New York, Macmillan Co., 1925, str. XVI. 361.

b

Gates Arthur S. Elementary psychology. New York, Macmillan Co., 1925, str. XIV. 594.

Rehmké Johannes. Lehrbuch der allgemeinen Psychologie. 3., verbesserte Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. IX. 329.

Piéron Henri. Eléments de psychologie expérimentale. Paris, 1925, str. 108. Fr. 5.

Atkinson Ernest M. Everyday practical psychology. London, Fowler and Co., 1925, S. 2.

Cunningham Gustavus Watts. Five lectures on the problem of mind. Austin, University of Texas Press, 1925, str. 120.

Broad C. D. The mind and its place in nature. New York, Harcourt, Brace and Co.; London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. X. 674. Doll. 5.

Stutzer Gustav. Geheimnisse des Seelenlebens. 15. Aufl. Braunschweig, Wollermann, 1925, str. 160.

Rathenau Walther. Zur Mechanik des Geistes oder vom Reich der Seele. Berlin, Fischer, 1925, str. 345.

Johnson P. Youlden. Technical terms for the various dynamic states of the mind. — The British Journal of medical psychology, V. 1.

Spranger Edward. Lebensformen. Geisteswissenschaftliche Psychologie u. Ethik der Persönlichkeit. 5. vielf. verb. Aufl. Halle, Niemeyer, 1925, str. XVI. 450.

Keyserling Hermann. Grenzen der Menschenkenntnis. — Zeitschrift für Menschenkunde, I. 1.

Jung C. G. Psychologische Typen. — Zeitschrift für Menschenkunde, I. 1.

Marbe K. Über Einstellung und Umstellung. — Zeitschrift für angewandte Psychologie, XXVI. 1-2.

Liertz Rhaban. Harmonien und Disharmonien des menschlichen Trieb- und Geisteslebens. München, Kösel u. Pustet, 1925, str. VII. 257.

Weiss Albert Paul. A theoretical basis of human behavior. Columbus, Adams and Co., 1925, str. XV. 428.

Piderit Theodor. Mimik und Physiognomik. 4. Aufl. Herausgegeben und neu bearbeitet von Max v. Kreusch. Detmold, Meyersche Hofbuchhandlung, 1925, str. XVI. 244.

Wexberg Erwin. Ausdrucksformen des Seelenlebens. Celle, Kampmann. 1925, str. VII. 116. M. 4.50.

Lehmann Gerhard. Eine Psychologie des Unbewussten. — Geisteskultur, XXXIV. 7.

Tassy Edme. L'activité psychique: les réactions centrales dans les phénomènes cérébraux. Paris, Alcan, 1925, str. XVI. 126. Fr. 9.

Minkowski M. Zum gegenwärtigen Stand der Lehre von den Reflexen. Zürich, Füssli, 1925, str. 61.

Goldstein Kurt. Über den Einfluss motorischer Störungen auf die Psyche. — Allgemeine Zeit-

a

schrift für Psychiatrie und psychischgerichtliche Medizin, LXXXII. 2—4.

Isler L. Über die Beeinflussung der geistigen Leistungsfähigkeit durch Wärme- u. Kälteanwendungen. — Zeitschrift f. d. gesamte physikalische Therapie, XXIX. 4. str. 152—160.

Lewin L. Phantastica. Die betäubenden und erregenden Genussmittel. Für Ärzte und Nicht-ärzte. Berlin, 1924, str. 374.

Allers Rudolf und Freund Edith. Zur Kenntnis der psychischen Wirkung von Arzneimitteln und anderen Stoffen. I. Die Wirkung des Kaffees. — Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie, XCVII. 5.

Lévy L. The psychology of the effect produced by morphia. — The international Journal of psycho-analysis, VI. 3.

Grafe u. Mayer. Über den Einfluss des Affekts auf den Gesamtstoffwechsel. — Zeitschrift f. d. gesamte Neurologie u. Psychiatrie, LXXXVI. str. 247—253.

Patrizi M. L. La misura diretta della fatica nervosa. Bologna, „Bolletino delle Scienze Mediche“, 1925, str. 28.

Kirek H. Über die Bedeutung der sensorischen Veranlagung für die Bildung von Objektvorstellungen, insbesondere auch bei Eidetikern. — Achs Untersuchungen zur Psychologie, Philosophie und Pädagogik, V. I. str. 1—96.

Horbach H. Bewegungsempfindungen und ihr Einfluss auf Formenerkenntnis und Orientierung bei Blindgeborenen und Früherblindeten. Halle a. S., Marhold, 1925, str. 76.

Kern Bruno und Schöne Fritz. Sonderstellung gewisser Farbtöne und Heilbehandlung von Farbenschwäche. Experimental-deskriptiv-psychologische Untersuchung über generelle und exzeptionelle Qualitäten und Attribute von Farben, zur Grundlegung e. Psychohygiene und Psychotherapie der Farbenschwäche. Stuttgart, Enke, 1925, str. 163.

Reuter Fritz. Das musikalische Hören auf psychologischer Grundlage. Leipzig, Kahnt, 1925, str. 78.

Zwaardemaker H. L'odorat. Paris, Doin, 1925, str. 305 Fr. 15.

Kronenberger F. und v. Weinsäcker V. Über die raumsinnlichen Leistungen im Gebiete des Drucksinnes der Haut. — Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde, LXXXVI. 5—6.

Beyer Alfred. Der Sieg des Denkens. Berlin, Deutsche Buchgemeinschaft, 1925, str. 318.

Baerwald Richard. Die intellektuellen Phänomene. Berlin, Ullstein, 1925, str. IX. 382.

Wertheimer Max. Über Gestalttheorie. Vortrag, Erlangen, Verlag d. Philosoph. Akademie, 1925, str. 24.

Schwarz Ernst. Beiträge zur Lehre von der intellektuellen Phantasie. Graz, Leuschner und Lubensky, 1925, str. 84.

b

Richet Ch. Le langage et l'intelligence. — Revue des Deux Mondes, Février, 1925.

Spearman C. A measure of „intelligence“ for use in schools. London, Methuen and Co. Ltd., 1925, str. 20. S. 1.

Gaw Frances. Medical research council: Industrial fatigue research board. Report N. 31: Performance tests of intelligence. London, H. M. Stationery Office, 1925, str. IV. 45. S. 2. d. 6.

Intelligenzprüfung nach Binet-Simon-Bobertag. Für heilpädagogische Ausbildungskurse und zum Gebrauch an Hilfsschulen und ähnlichen Anstalten herausgegeben von der Gesellschaft für Heilpädagogik. Halle a. S., Marhold, 1925, str. 81.

Seashore C. E. The rôle of mental measurement in the discovery and motivation of the gifted student. — Proceedings of the National Academy of Sciences of the U. S. A. Vol. II. Nr. 9.

Graf Otto. Über die Wirkung mehrfacher Arbeitspausen bei geistiger Arbeit. — Psychologische Arbeiten, IX. 1.

Puppe P. Über die Beziehung zwischen einer Arbeitsleistung der Hand und geistigen Arbeitsleistungen. — Zeitschrift für angewandte Psychologie, XXV. 5.

Utitz Emil. Charakterologie. Charlottenburg, Pan-Verlag, 1925, str. VII. 398.

Weissenfeld Felix. Beiträge zum Problem: Körperbau und Charakter. I. — Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie, XCVIII. 1—3.

Siegfried Robert. Lettres et discours sur les passions. Paris, G. Crès et Cie. 1925, Fr. 15.

Phalan G. B. Feeling experience and its modalities, an experimental study. London, Kegan; Louvain, Uystpruyt, 1925, str. 292.

Das Pandit Bhagavan. An epitome of the „Science of the emotions“; a summary of the work of Pandit Bhagavan Das published under that title. By K. Brownig. London, Theosophical Publishing House, Ltd., 1925, str. 104. S. 1. d. 6.

Landis Carney, Gullette Ruth and Jacobsen Carlyle. Criteria of emotionality. — The pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXI. 2.

Watson B. John. Experimental studies on the growth of the emotions. — The pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXII. 2.

Souriau E. V. L'abstraction sentimentale. Paris, Hachette, 1925, str. 144. Fr. 12-50.

De Fleury M. L'angoisse humaine. Paris, Editions de France, 1925, str. XXII. 288. Fr. 7-50.

Watson B. John. Recent experiments on how we lose and change our emotional equipment. — The pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXII. 2.

a

Dupré Ernest. Pathologie de l'imagination et de l'émotivité. Paris, 1925, Fr. 25.

Downey E. J. The will-temperament and its testing. London, Harrap and Co., Ltd., 1924, str. V. 339. S. 7. d. 6.

Laird Donald A. The psychology of selecting men. New York, Mc Graw-Hill Book Co., Inc.; London, Mc Graw-Hill Publishing Co., Ltd., 1925, str. XII. 274. S. 15.

Stern Erich. Beitrag zur Psychologie des Lungenkranken: der Eindruck der Diagnose „Lungentuberculose“ auf den Kranken. — Deutsche medizin. Wochenschrift, LI. 28.

Stern Erich. Die Psyche des Lungenkranken. Der Einfluss der Lungentuberculose und des Sanatoriumslebens auf die Seele des Kranken. Halle a. S., Marhold, 1925, str. 168.

Kellner Otto. Vom Ausdrucksgehalt der Handschrift. Schriftbild, Sinnbild, Charakterbild. Hamburg, Alster, 1925, str. XV. 274.

Achelis Werner. Die philosophische Reichweite der Graphologie. Kettwig, Rödde, 1925, str. 24.

Schneickert Hans. Die Verstellung der Handschrift und ihr graphonomischer Nachweis. Jena, Fischer, 1925, str. IV. 94.

Ellis Havelock. Études de psychologie sexuelle. V. Le symbolisme érotique. Le mécanisme de la détumescence. Trad. A. van Gennep. Paris, Mercure de France, 1925, str. 284.

Almanach. Internationaler Psychoanalytischer Verlag. Wien, 1926.

Freud Sigmund. Gesammelte Schriften. Herausgegeben unter Mitw. d. Verf. von Anna Freud u. A. J. Storfer. Bd. 9. Der Witz u. seine Beziehung zum Unbewussten. Der Wahn u. d. Träume in W. Jensens „Gradiva“. Eine Kindheitserinnerung d. Leonardo da Vinci. — Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 455.

Freud Sigmund. Die Widerstände gegen die Psychoanalyse. — Imago, II. 3.

Schmalhausen Samuel. Psychoanalytic studies. — The psychoanalytic Review, XII. 3.

Jones Ernest. Theorie und Praxis in der Psychoanalyse. — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, II. 2.

Schroeder Theodore. The psycho-analytic method of observation. — The international Journal of psycho-analysis. London, VI. 2.

Michaëlis Edgar. Die Menschheits-Problematik der Freudschen Psychoanalyse. Urbild und Maske. Eine grundsätzliche Untersuchung zur neuen Seelenforschung. Leipzig, Barth, 1925, str. VIII. 123.

Sachs Hanns. Metapsychologische Gesichtspunkte zur Wechselbeziehung zwischen Theorie und Technik in der Psychoanalyse. — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse, II. 2.

Steckel Wilhelm. Psychoanalyse, Psychothe-

b

rapie, medizinische Psychologie u. Sexualwissenschaft. — Medizinische Klinik, Nr. 2, str. 62.

Kronfeld Arthur. Psychotherapie. Charakterlehre. Psychoanalyse. Hypnose. Psychagogik. 2. verb. u. verm. Aufl. Berlin, Springer, 1925, str. XIV. 309.

Freud Sigmund. Die Verneinung. — Imago, II. 3.

Mc Dougall William. Professor Freud's group psychology and his theory of suggestion. — The British Journal of medical psychology, V. 1.

Bonsfield P. Freud's complex of the overestimation of the male. — The psychoanalytic Review, Albany, N. Y. XII. 2.

Odier Charles. Le complexe d'Oedipe. Paris, Edit. de la Petite Fusterie, 1925, Fr. 2'50.

Kapp Reginald O. Sensation and narcissisme. — The international Journal of psycho-analysis, VI. P. 3.

Abraham Karl. The influence of oral erotism on character formation. — The international Journal of psycho-analysis, VI. 3.

Flügel J. C. Some unconscious factors in the international language movement with especial reference to esperanto. — The international Journal of psycho-analysis, London, VI. 2.

Winterstein Alfred. Der Ursprung der Tragödie. Ein psychoanalyt. Beitr. zur Geschichte d. griech. Theaters. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1925, str. 215.

Morton G. F. Childhood's fears: psychoanalysis and the inferiority-fear complex. London, Duckworth and Co., Ltd., 1925, str. 284. S. 7 d. 6.

Newton Caroline. Die Anwendung der Psychoanalyse auf die soziale Fürsorge. — Imago, II. 3.

Aichhorn August. Verwahrloste Jugend. Die Psychoanalyse in der Fürsorgeerziehung. 10 Vorträge zur ersten Einführung. Mit einem Geleitwort von Sigmund Freud. Wien, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1925, str. 291.

Freud Sigmund. Die okkulte Bedeutung des Traumes. — Imago, II. 3.

Ellis Havelock. The synthesis of dreams. — The psychoanalytic Review, XII. 3.

Wedge S. T. The psychology of dreams. — Open Court, Vol. XXXVIII. Nr. 2. str. 84—93.

Stutzer Gustav. Geheimnisse des Traumes. 11. Aufl. Braunschweig, Wollermann, 1924, str. 116.

Fischer-Defoy W. Schlafen und Träumen. 20. Aufl., Stuttgart, Franckh, 1925, str. 80.

Hamilton G. V. An introduction to objective psychopathology. With a foreword by Robert M. Yerkes. St. Louis, Mosby Co., 1925, str. 354. Doll. 5.

Janet Pierre. Eléments de psychologie pathologique. Paris, 1925, str. 52. Fr. 3.

Schneider Adolf. Untersuchungen über den Körperbau der Psychopathen. — Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie, LIX. 1—2.

a

Dalma Giovanni. Körperbau und Psychose, mit Berücksichtigung der konstitutionellen und keimdrüsensymptomatischen Bedeutung der Stimme. — Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie, XCVII. 5.

Problems of personality. Studies presented to Dr. Morton Prince, pioneer in american psychopathology. New York, Harcourt, Brace and Co.; London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. XIII. 434. Doll. 6.

Prince Morton. The problem of personality: How many selves have we? — The pedagogical Seminary and Journal of genetic psychology, XXXII. 2.

Schneider Carl. Beiträge zur Lehre von der Schizophrenie. 5: Die Bewegungs- und Handlungsstörungen Schizophrener. — Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie, LVIII. 6.

Bykowski Gustav. Zur Wirkung grosser Cocaingaben auf Schizophrene. — Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie, LVIII. 6.

Santenoise D. et Vidacovitch M. Contribution physiologique à l'étude des psychoses d'intoxications. — Annales médico-psychologiques, Paris, 12. Sér. II. str. 133—180.

Missriegler A. Psychologie d. Suggestion. Pfullingen, Baum, 1924, str. 25.

Brown William. Suggestion and personality. — The British Journal of medical psychology, V. 1

Décsi Emerich. Über Autosuggestionsbehandlung, insbesond. d. Lehren von Coué u. ihr Verhältnis zur Medizin u. zur Kurpfuscherei. Stuttgart, Püttmann, 1925, str. 41.

Seeling Otto und Franzmeyer Heinz. Coué und der Couéismus. Berlin, Pyramidenverlag Dr. Schwarz u. Co., 1925, str. 43.

Swift Edgar James. Business power through psychology. New York, Ch. Scribner's Sons, 1925, str. VII. 397. Doll. 3.

Graf Otto. Arbeitspsychologische Untersuchungen. — Psychologische Arbeiten, IX. 1.

Wunderlich Herbert. Die Einwirkung einförmiger zwangsläufiger Arbeit auf die Persönlichkeitsstruktur. Ein experimenteller Beitrag zur industriellen Psychotechnik. Leipzig, Barth, 1925, str. 53.

Eliasberg Wladimir. Grundriss einer allgemeinen Arbeitspathologie. Leipzig, Barth, 1924, str. 41.

Hesse Paul. Die Bestimmung landwirtschaftlicher Arbeitsleistungen mit Hilfe von Arbeitsstudien. Berlin, Parey, 1925, str. 111.

Mc. Farlane Margaret. A study of practical ability. London, Cambridge University Press, 1925, str. 75. S. 7.

Lipmann Otto. Unfallursachen und Unfallbekämpfung. Sammlung und psychologische Discussion der Forschungsergebnisse. Vorwort: Über den Inhalt der Arbeitswissenschaft. Berlin, Schoetz, 1925, str. 126.

Giese Fritz. Handbuch psychotechnischer

b

Eignungsprüfungen. 2., erw. u. veränd. Aufl. d. „Eignungsprüfungen an Erwachsenen“. Halle a. S., Marhold, 1925, str. 870.

Marbe K. Psychologie und Versicherungsweisen. — Zeitschrift f. d. gesamte Versicherungswissenschaft, XXV. 4. str. 337.

Döring W. O. Untersuchungen zur Psychologie des Lehrers. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VIII. 224.

Mertner Robert. Psychotechnischer Spracherwerb auf mechanisch-suggestiver Grundlage. München, Verlag für zeitgemässe Sprachmethodik, 1925, str. 57.

Arbeiten aus dem Institut für angewandte Psychologie in Berlin und der Arbeitsgemeinschaft für Jugendkunde, herausgegeben von Otto Lipmann. Bd. 1. Leipzig, Barth, 1925, str. IV. 216.

Koffka K. Die Grundlagen d. psychischen Entwicklung. Eine Einführung in die Kinderpsychologie. 2., verb. Aufl. Osterwieck a. H. Zickfeldt, 1925, str. VIII. 299.

Dumville Benjamin. Child's mind: an introduction to psychology for teachers. Second edition. London, University Tutorial Press, Ltd., 1925, str. VIII. 266. S. 4.

Weeks Arland D. Psychology for child training. New York and London, Appleton and Co., 1925, str. XI. 312. S. 7. d. 6.

Chesser Elizabeth Sloan. Health and psychology of the child. London, Heinemann, S. 7. d. 6.

Herbert Mrs. S. Child-lore: a study in folklore and psychology. London, Methuen and Co., Ltd., 1925, str. 221. S. 6.

Bernfeld Sigfried. Psychologie des Säuglings. Wien, Springer, 1925, str. VI. 272.

Baldwin Bird T. and Stecker Lorle J. The psychology of the pre-school child. New York and London, Appleton and Co., 1925, str. 305. S. 8. d. 6.

Bühler Charlotte. Das Märchen und die Phantasie des Kindes. 2. unveränderte mit einem Nachtrag versehene Aufl. Leipzig, Barth, 1925, str. IV. 84.

Brehmer Fritz. Melodieauffassung und melodische Begabung des Kindes. Mit 13 Notenbeispielen. Leipzig, Barth, 1925, str. VII. 180. 36.

Brehmer Fritz. Prüfung der musikalischen Begabung. — Zeitschrift für pädagogische Psychologie, XXVI. 6.

Kanther Wilhelm. Zur Psychologie des kindlichen Fragens. Eine auf eigenen Beobachtungen und Untersuchungen fussende Darstellung der seelischen Struktur und der Entwicklung des kindlichen Fragens mit pädagogischer Nutzenwendung. Breslau, Handel, 1925, str. 23.

Piaget J. Le jugement et le raisonnement chez l'enfant. Avec la collaboration de Mlles E. Cartalis, S. Escher, U. Hanhart, L. Hahnloser, O. Matthes, S. Perret et M. Roud. Neuchâtel et Paris, Delachaux et Niestlé, 1924, str. 344. Fr. suisses 6.

a

b

Croner Else. Die Psyche der weiblichen Jugend. 2. Aufl. mit einem Nachtrag: Zur Psyche der Mädchen aus den einfacheren Volksschichten. Langensalza, Beyer u. Söhne, 1925, str. 71.

Leatherman, Zoe Emily and Doll Edgar A. A study of the maladjusted College student. Columbus, Ohio State University, 1925, str. V. 56.

Rühle Otto. Die Seele des proletarischen Kindes. Dresden, 1925, str. 213.

Burt Cyril. The young delinquent. London, University of London Press, Ltd., str. XX. 643. S. 17. d. 6.

Lombardo-Radice G. Il linguaggio grafico dei fanciulli. Roma, Associazione Nazionale per gli Interessi del Mezzogiorno d'Italia, 1925, str. 104. L. 10.

Johannsen Hermann. Kulturbegriff und Erziehungswissenschaft. Ein Beitrag zur Philosophie der Pädagogik. Leipzig, Teubner, 1925, str. VII. 67.

Maurain, Pézard, Bouvier etc. Science, morale et éducation. 3e série. Paris, 1925, str. 280.

Trow William Clark. Scientific method in education. Boston, Houghton Mifflin Co., 1925, str. XI. 159. Doll. 1:20.

Clostermann Gerhard. Die Grundlagen der formalen Erziehungstheorie. Dargelegt mit Hilfe der vergleichenden Struktur-Analyse der Erziehungssysteme von Herbart, Natorp, Willmann-Toischer u. a. Münster in W., Münster-Verlag, 1925, str. XVI. 268.

Johannsen Hermann. Der Logos der Erziehung. Jena, Frommann, 1925, str. V. 102.

Vogel Paul. Die antinomische Problematik des pädagogischen Denkens. Leipzig, Reisland, 1925, str. 56.

Bernfeld Siegfried. Sisyphos oder die Grenzen der Erziehung. Wien, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1925, str. 166.

Marchesini Giovanni. La finzione nell'educazione. La pedagogia del „come si“. Torino, Paravia e Co. str. 156. L. 9.

Durkheim Émile. L'éducation morale. Paris, Alcan, 1925, str. VI. 326. Fr. 20.

Schmider Arno. Tanz und Seele. Ein Beitrag zur Erziehung des neuen Menschen. Leipzig, Dürz, 1925, str. 76.

Weber Ernst. Didaktik als Theorie des Unterrichts. Eine allg. Unterrichtslehre auf geisteswissenschaftlicher Grundlage. Ansbach, Prögel, 1925, str. XII. 327.

Sommer. Menschlicher und tierischer Charakter. — Wiener medicin. Wochenschrift LXXV. 10. str. 585.

Hecker Walther. Tierseelenkunde. — Neue Bahnen, XXXVI. 5.

Alverdes Friedrich. Tiersociologie. Leipzig, Hirschfeld, 1925, str. V II. 152.

Zimmer C. Telepathieversuche mit Tieren und „denkende Tiere“. — Psychische Studien, LII. 5.

Yerkes Robert M. and Learned Blanche W. Chimpanzee intelligence and its vocal expressions. Baltimore, Md., Williams and Wilkins Co.; London, Baillière, Tindall and Cox, 1925, S. 17. 6 d.

Balfour-Browne F. Concerning the habits of insects. Cambridge, University Press, 1925, str. X. 189, S. 6.

Verlaine L. L'instinct et l'intelligence chez les hyménoptères. I. Le problème du retour au nid et la reconnaissance du nid. Bruxelles, Hayez, 1924, str. 72.

Buytendijk F. J. J. Die Weisheit der Ameisen. Aus dem Holländischen übersetzt mit stellenweiser Ergänzung aus anderen Werken des Verfassers von H. André. Habelschwerdt, Franke, 1925, str. 95.

Estetyka.

Ziehen Th. Vorlesungen über Aesthetik. 2. Teil. Halle, Niemeyer, 1925, str. V. 420.

Zierer Ernst. Kunst- und Weltgesetze. Neue Wege ihrer Erforschung. Stockholm, Fritze, 1924, str. 203.

Philipps Claude. Emotion in art. Edit. by Maurice W. Brockwell. London, Heinemann, S. 15.

L'Hermet Curt. Der Begriff des Kunstwerks. Urteil und Beweis aus dem Verstande und der Begriff des Verstandesbegriffes. Berlin, Mahraun, 1925, str. 16.

Fichtner Fritz. Die Beschäftigung mit psychologischen Grundlagen der Kunsterziehung, 4: Der Inhalt der Kunstpsychologie. — Kunst und Jugend, V. 8.

Utitz Emil. Der Künstler. Stuttgart, Enke, 1925, str. VII. 64. M. 2:70.

Seashore C. E. and Metfessel Milton. Deviation from the regular as an art principle. — Proceedings of the National Academy of Sciences of the U. S. A. Vol. II. Nr. 9.

Blake Vernon. Relation in art, being a suggested scheme of art criticism. London, Oxford U. P., 1925, str. XXIII. 325.

Scherrer Ed. Psychologie der Lyrik und des Gefühls. Ein Beitrag zum Leib-Seele-Problem. Zürich, Füssli, str. 196. M. 4:80.

Cherbulier A. Gedankliche Grundlagen der Musikbetrachtung. Zürich, Hug u. Co., 1925, str. 50.

Kjersbüll-Petersen Lorenz. Die Schauspielkunst. Untersuchungen über ihr Wirken und Wesen. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1925, str. 271.

Etyka.

Byers R. P. Transcendental values. Boston, Badger, 1925, str. 69.

Schöell Jakob. Sittenlehre. 5. Aufl. Heilbronn, Salzer, 1925, str. 144.

Speht Dr. Code de morale. Paris, 1925, str. 94. Fr. 9:50.

Bayet Albert. La morale laïque et ses adversaires. Paris, 1925, str. 224. Fr. 7.

a

Manzoni. Del sistema che fonda la morale sull'utilità, a cura di Coiazzi. Torino, Sec. ed. internazionale, 1924.

Riedelstein Herbert. Der dritte Apfel vom Baume der Erkenntnis. Eine Betrachtung über Kunst u. Ethik. Valparaiso, Selbstverlag, 1925, str. VIII. 141.

Fischer Jacques. L'amour et la morale. Essai d'interprétation physiologique de la pensée humaine. Paris, Payot, 1925, str. 288. Fr. 12.

Stoker H. G. Das Gewissen. Erscheinungsformen u. Theorien. Herausgeber: Max Scheler, Bonn, Cohen, 1925, str. XV. 280.

Scheller W. Das schöpferische Gewissen. Berlin, Gebr. Paetel, 1925, str. XI. 168.

Meltzer Ewald. Das Problem der Abkürzung „lebensunwerten“ Lebens. Halle a. S., Marhold, 1925, str. VIII. 128.

Rosebusch Judson G. Was die Moral vom Kapitalismus fordern kann? Berecht. Übertr. Stuttgart, Kohlhammer, 1925, str. VII. 212.

Spencer M. A. F. The ethics of the gospel. London, Allen and Unwin Ltd, 1925, str. 255. S. 7. d. 6.

Wallis H. The ethics of criticism and other essays. London, Shapmann a. H., 1924, str. 226. S. 7. d. 6.

Souché A. Le livre du maître pour l'enseignement de la morale dans les petites classes. Paris, 1925, str. 187. Fr. 8·50.

Filozofia spoleczna.

Giddings Franklin Henry. The scientific study of human society. Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 1924, str. VI. 247.

Oppenheimer Hans. Die Logik der soziologischen Begriffsbildung mit besonderer Berücksichtigung von Max Weber. Tübingen, Mohr, 1925, str. V. 112.

Carli F. Introduzione alla sociologia generale. Bologna, Zanichelli, 1924/5, str. 213.

Versuche zu einer Soziologie des Wissens. Hrsg. im Auftrag d. Forschungsinstituts f. Sozialwissenschaften in Köln von Max Scheler. München, Duncker u. Humblot, 1924, str. X. 450.

Perry J. W., M. A. The growth of civilisation. London, Methuen, 1924, str. 224

Laski J. Harold. A grammar of politics. London, Allen and Unwin, 1925, str. 672. S. 18.

Wright Henry Wilkes. The moral standards of democracy. New York, Appleton and Co., 1925, str. IX. 309. Doll. 2.

Wolfe. A. B. Conservatism, radicalism and scientific method. London, Macmillan, 1924, str. 354. S. 17.

Olivetti A. O. Il sindacalismo come filosofia e come politica. Lineamenti di sintesi universale. Milano, „Alpes“, 1924, str. 114. L. 7.

Liebert Arthur. Vom Geist der Revolution. 3. Aufl. Berlin-Charlottenburg, Pan Verlag, 1925, str. 74.

b

Dunlap Knight. The applications of psychology to social problems. — Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology, XXXII. 3.

Ellwood Charles A. The psychology of human society. An introduction to sociological theory. New York, Appleton and Co., 1925, str. XVI. 495. Doll. 3.

Miller Herbert Adolphus. Races, nations and classes: the psychology of domination and freedom. Philadelphia and London, Lippincott and Co., Ltd., 1925, str. 216. S. 9.

Kantor J. B. Die Sozialpsychologie als Naturwissenschaft. — Zeitschrift für Völkerpsychologie und Soziologie, 1925. 2.

Schneersohn F. Völker- und Massenpsychologie. — Ethos, I. 1.

Schneersohn F. Zur Grundlegung einer Völker- und Massenpsychopathologie (Soziopsychopathologie). — Ethos, I. 1.

Playne C. E. The neuroses of the nations. London, Allen and Unwin, Ltd., 1925, str. 468. 16 S.

Lüddemann Gustav. Entgegengesetzte Denkwelten. Philosophisch-polit. Studie über die grundsätzliche Verschiedenheit der englischen u. deutschen Denkart Halle, Waisenhaus, 1925, str. 164.

Wildhagen Kart. Der englische Volkscharakter, seine natürlichen u. historischen Grundlagen. — Leipzig, Akadem. Verlagsges., 1925, str. VIII. 224

Ueberschaar Hans. Die Eigenart der japanischen Staatskultur. Eine Einführung in das Denken der Japaner. Leipzig, Weicher, 1925, str. VIII. 108.

Emge C. A. Vorschule der Rechtsphilosophie. Berlin - Grunewald, Rothschild, 1925, str. 127.

Renard Georges. Le droit, la logique et le bon sens. Paris, Recueil Sirey, 1925, str. XII. 408. Fr. 9.

Siches Recasens Luis. Concepto logico-générico del derecho. La rota de coactividad. Madrid, Editorial Reus, 1924, str. 47.

Commarata E. A. Contributi ad una critica gnoseologica della giurisprudenza. I. Il problema del diritto in rapporto al concetto dello Stato. Roma, Fratelli Treves, 1925, str. 174.

Ferri Enrico. Scuola criminale positiva e filosofia idealista. Milano, Vallardi, 1925, str. 14.

Dohna Alexander Graf zu. Recht und Irrtum. Zwei Kernprobleme der Verbrechenlehre. Mannheim, Bernsheimer, 1925, str. VII. 32. M. 1.

Ihering Rudolf. Der Kampf ums Recht. Mit e. Vorwort von Rudolf Wassermann. Berlin, Philo-Verlag, 1925, str. 76.

Kankeleit (Langenhorn). Heldentum und Verbrechen. — Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, XVI. 4—7.

Bjerre Andreas. Zur Psychologie des Mordes. Kriminalpsychologische Studien. Heidelberg, Winter, 1925, str. 172. M. 3·50.

a

Murchison Carl and Burfield Helen. Types of crime and intelligence of negro criminals. — The pedagogical Seminary and Journal of genetic Psychology, XXXII. 2.

v. Gottl-Ottillienfeld Friedrich. Wirtschaft als Leben. Eine Sammlung erkenntniskritischer Arbeiten. Jena, Fischer, 1925, str. XXXII. 763. M. 30.

Lamprecht Arno. Die Kausalität der Volkswirtschaft. Die volkswirtschaftl. Form d. Grundprinzips d. psych. Kausalität. Halle a. d. S., Buchh. d. Waisenhauses, 1925, str. XII. 108.

Lämmel Rudolf. Sozialphysik. Naturkraft, Mensch u. Wirtschaft. 14. Aufl. Stuttgart, Franckh, 1925, str. 78.

Forcher Hugo. Das methodische Element in Wirtschaftstheorie und Wirtschaftspolitik. Graz, Leuschner und Lubensky, 1925, str. 16.

Soda Kiichiro. Geld und Wert. Eine logische Studie. 2., photomech. gedr. Aufl. (1909). Tübingen, Mohr, 1924, str. IX. 176.

Schürr Friedrich. Sprachwissenschaft und Zeitgeist. Eine sprachphilosoph. Studie. 2., durchges. um e. Nachw. verm. Aufl. Marburg, Elwert, 1925, str. 94.

Ammann Hermann. Die menschliche Rede. Sprachphilosophische Untersuchungen. Tl. 1 Die Idee der Sprache und das Wesen der Wortbedeutung. Lehr in B., Schauenburg, 1925, str. VII. 134.

Mauthner Fritz. Die drei Bilder der Welt. Ein sprachkrit. Versuch. Aus. d. Nachlass hrsg. von Monty Jacobs. Erlangen, Verlag d. philosoph. Akademie, 1925, str. XII. 170.

Horn W. Zweck und Ausdruck in der Sprache; Die Verneinung im Englischen. — Anglica. Untersuchungen zur engl. Philologie. Alois Brandl zum 70. Geburtstag überreicht. Bd. I.

Corrodi Hans. Das Subjekt der sog. unpersönlichen Verben. — Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen, LIII. 1—2.

Linde Ernst. Geistesbildung durch Sprachbildung. Leipzig, Klinkhardt, 1925, str. 118.

Forchhammer Jörgen. Die Grundlage der Phonetik. Ein Versuch die phonetische Wissenschaft auf fester sprachphysiologischer Grundlage aufzubauen. Heidelberg, Winter, 1924, str. VIII. 212.

Berdjajew Nikolaus. Der Sinn der Geschichte. Versuch einer Philosophie des Menschengeschicks. Mit einer Einleitung des Grafen Hermann Keyserling. Darmstadt, Reichl, 1925, str. 308.

Bernstein E. Idee und Interesse in der Geschichte. — Ethos, I. 1.

Paz Martiner Enrigue. El Derecho en la obra de Osvaldo Spengler. Córdoba, Peregra, 1924, str. 69.

Stein Ludwig. Gegen Spengler. Eine Auseinandersetzung mit Nöiting und Spengler. Berlin, Philos. Verlag, 1925, str. 24. M. 1.50.

b

Filozofia przyrody.

Benary Wilhelm. Von der Natur. Eine Sammlung. Erlangen, Verlag der Philosophischen Akademie, 1925, str. 171.

Lipsius Friedrich Reinhard. Naturphilosophie und Weltanschauung. Leipzig, Kröner, 1925, str. VIII. 160

Mitscherlich E. A. Ueber allgemeine Naturgesetze. Berlin, Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik und Geschichte, 1925, str. 64.

Wigand Albert. Der Individualismus in der Natur. Aus dem handschriftlichen Nachlass herausgegeben und eingeleitet von Armin Müller. Habelschwerdt, Franke, 1925, str. 64.

Evolution in the light of modern knowledge. A collective work. London, Glasgow and Bombay, Blackie and Son, Ltd., 1925, str. XV. 258. S. 21.

Stölzle Remigius. Der Ursprung des Lebens. Kritische Untersuchungen d. versch. Hypothesen. Hrsg. von Paula Stölzle. Habelschwerdt, Franke, [1925], str. 61.

Gruenberg Benjamin C. Biology and human life. Boston, New York and London, Ginn and Co., 1925, str. XIV. 592. XI. S. 7. d. 6.

Just Günther. Begriff und Bedeutung des Zufalls im organischen Geschehn. Berlin Springer, 1925, str. 26. M. 1.50.

Kranichfeld Hermann. Das teleologische Prinzip in der biologischen Forschung. Hrsg. von Erich Wasmann, mit einer Einleitung von Hans André. Habelschwerdt, Franke, [1925], str. 74.

Manquat M. Le déterminisme en biologie. — Revue des questions scientifiques, avril, str. 338—352.

Buytendijk F. J. J. Über das Verstehen der Lebenserscheinungen. Aus dem Holländischen übersetzt von Bruno Thilsch. Habelschwerdt, Franke, 1925, str. 36.

Witzig J. Mass u. Zahl im Bereiche d. Lebenserscheinungen. — Langensalza, Beyer, 1924, str. 118.

Gemünd Wilhelm. Leben und Anpassung. Eine Studie über die ontogenetische Reproduktion und das „aktive“ Anpassungsvermögen der lebenden Substanz. Bonn, Cohen, 1925, str. 160. M. 5.

Kammerer Paul. Das Rätsel der Vererbung. Berlin, Ullstein, 1925, str. 158.

Haecker Valentin. Pluripotenzerscheinungen. Synthet. Beiträge zur Vererbungs- u. Abstammungslehre. Jena, Fischer, 1925, str. VIII. 213.

Caissaigneau M. Monisme vitaliste, mécanisme de la fonction nerveuse. Paris, Guitad, 1925, str. 360.

Helfenstein Alois. Das Wesen der Stoffwelt. Fundamentalerkenntnisse. Wien, Deuticke, 1925, str. VII. 94.

Descamps Baron. La matière et la force selon la méthode intégrale et à la lumière de la science du réalisme rationnel. Bruxelles, Hayez, 1925, str. 42.

Burt Edwin Arthur. The metaphysical foundations of modern physical science. An historical

a

and critical essay. New York, Harcourt, Brace and Co.; London, Kegan, Trench, Trubner and Co., Ltd., 1925, str. IX. 349. Doll. 5.

Chwolson O. D. Die Evolution des Geistes der Physik 1873—1923. Aus dem Russischen übersetzt von V. R. Bursian. Braunschweig, Vieweg u. Lohn, 1925, str. VI. 197.

Lodge Sir Oliver. Ether and reality: a series of discourses on the many functions of the ether of space. London, Hodder and Stoughton, Ltd., 1925, str. 179. S. 3. d. 6.

Guggenheimer Samuel H. The Einstein theory explained and analyzed. New York, Macmillan Co., 1925, str. IX. 326. S. 10. d. 6.

Lodge Sir Oliver. Relativity: a very elementary exposition. London, Methuen and Co., Ltd., 1925, str. IV. 41. S. 1.

Varcollier H. La relativité dégagée d'hypothèses métaphysiques: exposé des théories d'Einstein, discussion de ces théories, essai d'une théorie nouvelle contruite dans l'espace et le temps classiques. Paris, Gauthier-Villars et Cie, 1925, str. XX. 541. Fr. 50.

Varičak Vladimir. Darstellung der Relativitätstheorie im dreidimensionalen Lobatschewskischen Raume. Zagreb, Zaklada Tiskare Narodnih Nowina, 1924, str. XI. 104.

Pécsi Gustáv. Liquidierung der Relativitätstheorie. Berechnung der Sonnengeschwindigkeit. Regensburg, Manz, 1925, str. 299.

Weinmann Rudolf. Widersprüche und Selbstwidersprüche der Relativitätstheorie. Leipzig, Hillmann, 1925, str. 28.

Jovitchitch Milorad Z. Über den Wert der Relativitätstheorie Einsteins. Auszug aus d. Mitteilungen d. Südslav. Akademie d. Wissenschaften in Agram vom 29. Sept. 1922. Wien, Hölder-Pichler-Tempsky; Leipzig, Freytag, 1924, str. 30.

Reichenbach H. Axiomatik der relativistischen Raum-Zeit-Lehre. Braunschweig, Vieweg, 1924.

Tummers J. H. La théorie de la relativité restreinte d'Einstein et la logique. Venlo (Hollande), l'Auteur, 1925, str. 20.

Henderson Claude G. Relativity, meaning and motion. London, Watts and Co., 1925, str. VI. 111. S. 3. d. 6.

Cerri A. La teoria de la relatividad o el tiempo y el espacio absolutos. Buenos Aires, 1925, str. 143.

Wigersma B. Nederlandsche Kennistheorie en de Relativiteitstheorie. — Die Idee, III. 2.

Filozofia religii.

Brightman Edgar Sheffield. Religious values. New York, Abingdon Press, 1925, str. 285. Doll. 2-50.

Fröhlich Karl. Studien zur Frage nach der Realität des Göttlichen in der neuesten deutschen Religionsphilosophie. Würzburg, Becker, 1925, str. 296.

b

Leeuw G. van der. Einführung in die Phänomenologie der Religion. München, Reinhardt, 1925, str. VIII, 161.

Drews Arthur. Die Religion als Selbst-Bewusstsein Gottes. Eine philosophische Untersuchung über das Wesen der Religion. Jena, Diederichs, 1925, str. 417.

Girgensohn Karl. Die Religion, ihre psychischen Formen und ihre Zentralidee. Ein Beitrag zur Lösung der Frage nach dem Wesen der Religion. 2. Aufl. Leipzig, Deichert, 1925, str. VIII. 218.

Casotti Mario. Lettere su la religione. Milan, "Vita e Pensiero". 1925, str. VIII. 200. L. 7.

Thomson J. A. Science and religion. London, Methuen and Co., 1925, str. X. 238. S. 7. d. 6.

Chwolson O. D. Das Problem der Wissenschaft und der Religion. Versuch einer Lösung in neuer Richtung. Braunschweig, Vieweg u. Sohn, 1925, str. V. 37.

Moreux. Les confins de la science et de la foi. Tome II. Paris, 1925, str. 306. Fr. 8.

Gager C. Stuart. The relation between science and theology. Chicago, Open Court Publishing Co., 1925, str. 87. Doll. 1.

Girgensohn Karl. Religionspsychologie, Religionswissenschaft und Theologie. 2., durchges. Aufl. Leipzig, Deichert, 1925, str. 55.

Pfennigsdorf Emil. Das Problem des theologischen Denkens. Eine Einführung in die Fragen, Aufgaben und Methoden der gegenwärtigen Theologie. Leipzig, Deichert, 1925, str. XI. 354.

Weber Hans Emil. Das Geisteserbe der Gegenwart und die Theologie. Leipzig, Deichert, 1925, str. X. 163. M. 5-80.

Seuser Friedrich. Religion und Leben. Religionsphilosophische Studie. Für d. Schüler d. höheren Lehranstalten. Geleitwort: Klingemann. Langenberg, Selbstverlag, 1925, str. 43.

Koch R. Glaube und Überzeugung. — Der Morgen, I. 1.

Tennant R. F. Miracle and its philosophical presuppositions. Cambridge, University Press, 1925, str. 103. S. 4. d. 6.

Will R. Le culte. Étude d'histoire et de philosophie religieuses. Strasbourg et Paris, Istra, 1925, str. XIII. 458.

Troeltsch Ernst. Die Bedeutung des Protestantismus für die Entstehung der modernen Welt. 3. Aufl. München, Oldenbourg, 1924, str. 103.

Qu' est-ce que la mystique? Quelques aspects historiques et philosophiques du problème. Paris, Bloud, 1925, str. 228. Fr. 10.

Rust Hans. Wesen und Arten der Mystik. — Zeitschrift für Missionskunde und Religionswissenschaft, XL. 7. str. 193—209.

Weber Wilhelm. Christusbewusstsein. Eine religionspsychologische Darstellung d. Paulinischen Christusfrömmigkeit. Leipzig, Hinrichs, 1924, str. VII. 131.

Lohmeyer Ernst. Vom Begriff der religiösen Gemeinschaft. Eine problemgeschl. Untersuchg.

a

über d. Grundlagen d. Urchristentums. Leipzig, Teubner, 1925, str. V. 86.

Scheeben J. M. Die Mysterien des Christentums. Wesen, Bedeutung und Zusammenhang derselben nach der in ihrem übernatürlichen Charakter gegebenen Perspektive dargestellt. Nachwort: Joseph Weiger. Unveränderter Abdruck der Erstausgabe von 1865. Mainz, Grünewald; Wiesbaden, Rauch, 1925, str. XXIII. 840.

Sundar Singh Sādhu. Das Suchen nach Gott. Gedanken über Hinduismus, Buddhismus, Islam u. Christentum. Übers. u. erl. von Friedrich Heiler. München, Reinhardt, 1925, str. 94. M. 2.

Metapsychika.

Mattiesen Emil. Der jenseitige Mensch. Einführung in die Metapsychologie der mystischen Erfahrung. Berlin, de Gruyter u. Co., 1925, str. VIII. 825.

Driesch Hans. Die metapsychischen Phänomene im Rahmen der Biologie. — Psychische Studien, 52. 1.

Hornung Heinrich. Die forensische Bedeutung des Hellsehens und die Gedankenübertragung. Diss. Leipzig, 1925, str. 46.

Bruck Carl. Experimentelle Telepathie. Neue Versuche zur telepath. Übertr. von Zeichnungen. Geleitw. von Mrs. Eleanor Milfred Sidgwick u. Arthur Kronfeld. Püttmann, 1925, str. XI. 80.

Tischner Rudolf. Fernfühlen und Mesmerismus. München, Bergmann, 1924, str. VII. 42. III.

Choisnard Paul. Essai de psychologie astrale. Accompagné d'un dictionnaire de psychologie astrale, destinée à l'interprétation. Paris, Alcan, 1925, str. 190. Fr. 12.

Varia.

Suarès André. Sur la vie. Essais. T. I. Paris, Emile-Paul frères, 1925, Fr. 9.

Souriau E. V. Pensée vivante et perfection formelle. Paris, Hachette, 1925, str. XV. 308.

Downes Robert P. Mind and its culture. Third edition. London, Jenkins, Ltd., 1925, str. 228. S. 2. d. 6.

Otto Berthold. Volksorganisches Denken. Vorübungen zur Neubegründung, der Geisteswissenschaften. Teil I, II, III. Berlin, Lichterfelde, Otto, 1924/1925.

Barthel Ernst. Philosophie des Eros. München, Reinhardt, 1926, str. 197.

Mohr Fritz. Psychophysische Behandlungsmethoden. Leipzig, Hirzel, 1925, str. XII. 493.

Chiba Melkichi. Originalität und Alltriebsbefriedigung. Einleitg. in d. Originalitätslehre. Berlin, Paetel, 1924, str. XXXI. 301. M. 15.

Reuss Alexander. Was spricht die tiefe Mitternacht? Gedanken eines Blinden über Blinde. Dortmund, Krüger, 1925, str. 63.

Mann Otto. Der moderne Dandy. Ein Kulturproblem des 19. Jahrhunderts. Berlin, Springer, 1925.

David Alfons. Das Präjudiz. Mannheim, Bernsheimer, 1925, str. 41. M. 1.50.

b

WIADOMOŚCI WYDAWNICZE.

Wydawnictwa Instytutu socyologicznego w Poznaniu. Z powodu wiadomości, zamieszczonej w IX. tomie Ruchu filozoficznego na str. 112 b i 113 a o wydawnictwach Instytutu socyologicznego w Poznaniu, otrzymaliśmy wyjaśnienie, stwierdzające, że w Poznaniu istnieje tylko jeden Instytut socyologiczny, który wydaje trzy serye publikacyj, mianowicie jedną seryę dzieł drukowanych po angielsku lub francusku i dwie serye publikacyj polskich. Pierwsza serya wychodzi pod tytułem „Publications of the Sociological Institute, University of Poznań, Poland“ i jako I. tom tej seryi ukazała się książka Prof. Dra Floryana Znanickiego p. t. „The Laws of Social Psychology“, Poznań, 1925, str. VIII i 320 (Skł. gł. u Gebethnera i Wolffa). Druga serya wychodzi pod nagłówkiem „Prace Instytutu socyologicznego“. Z seryi tej ukazała się praca L. Dobrzyńskiej-Rybickiej p. t. „Wybory powszechne w świetle psychologii społecznej i etyki“, Poznań, Księgarnia św. Wojciecha, 1925, str. 47. Wreszcie trzecia serya wychodzi pod zbiorowym tytułem „Materiały Instytutu Socyologicznego w Poznaniu“. Jako I. tom tej seryi wydrukowano „Życiorys własny“ Władysława Berkana z przedmową Prof. Dra Floryana Znanickiego (Poznań, Fiszer i Majewski, 1924, str. 363). Instytut socyologiczny przygotował do druku jeszcze dalsze tomy, które jednak z powodu trudności wydawniczych nie mogły się dotychczas ukazać. — Podając powyższe wyjaśnienie, zaznaczamy, iż wyrażone przez nas w cytowanym ustępie „Wiadomości wydawniczych“ przypuszczenie, jakoby istniały w Poznaniu dwa Instytuty socyologiczne, z których każdy wydaje swoje publikacje, pochodziło stąd, że wydane jako publikacje Instytutu socyologicznego prace, które mieliśmy w rękę, mianowicie dzieło Prof. Znanickiego i praca Pani Dobrzyńskiej-Rybickiej, ani formatem ani firmą księgarską ani żadną inną cechą wydawniczą albo chociażby informacją umieszczoną na karcie tytułowej lub gdzieindziej w książce nie wskazują, że są to publikacje jednego i tego samego Instytutu socyologicznego.

Louis Arnaud Reid, Knowledge and Truth, An epistemological Essay. Z dziewięciu rozdziałów tej książki pierwszych pięć zawiera wykład i krytykę różnych stanowisk epistemologicznych i poglądów na istotę prawdy jak teorii koherencji, amerykańskiego neorealizmu, poglądów Profesora Aleksandra, dawniejszego i późniejszego stanowiska Bertranda Russell'a wobec zagadnień epistemologicznych. Następne dwa rozdziały są poświęcone realizmowi krytycznemu i wogóle stosunkowi poznania do danych zmysłowych. W ostatnich dwóch rozdziałach Autor analizuje pojęcia poznania, prawdy i fałszu i kończy swe wywody przyjęciem obok prawdy w znaczeniu naukowym, znajdującej swój wyraz w powiedzeniach, prawdy odrębnej, właściwej

a

dziejzinom moralności, sztuki i religii, nie wyrażającej się w powiedzeniach. — Książka wyszła nakładem Księgarni Macmillan and Co. Ltd. w Londynie i kosztuje 10 s. 6 d.

Journal of Philosophical Studies zaczął wychodzić jako organ nowo utworzonej w Londynie organizacji „The British Institute of Philosophical Studies“ (zob. poniżej pod „Organizacje“). Zgodnie z zadaniami tej organizacji nowe czasopismo, wychodzące jako kwartalnik, pragnie przede wszystkim być treścią swą dostępne wykształconym czytelnikom, którzy nie są specjalistami w zakresie nauk filozoficznych, co nie wyklucza jednak umieszczania także przyczynków oryginalnych, rozpatrujących zasadnicze zagadnienia filozoficzne. Redakcja czasopisma spoczywa w rękach Sydney'a E. Hooper'a; w skład komitetu redakcyjnego wchodzi: W. Brown, M. Ginsberg, G. Dawes Hicks, L. T. Hobhouse, J. S. Huxley, F. B. Jevons, Harold J. Laski, A. D. Lindsay, J. Muirhead, Bertrand Russell, G. F. Stout, A. E. Taylor, J. Arthur Thomson, Clement C. J. Webb. — Zeszyt 1. tomu I. zawiera prócz Słowa wstępnego następującą treść: 1. S. Alexander: Sztuka i nauka. 2. G. Dawes Hicks: Systemy metafizyczne F. H. Bradley'a i Jamesa Ward'a. 3. M. Ginsberg: Uczucie a instynkt. 4. J. Arthur Thomson: Rozmaite rodzaje ewolucji. 5. John S. Mackenzie: Obecny stan rzeczy w filozofii społecznej. 6. F. B. Jevons: Zadanie filozofii. 7. Streszczenie wykładów: a) Bertrand Russell: Spostrzeżenie. b) T. K. Pear: Definicja i zadanie psychologii. 8. Z ruchu filozoficznego: a) L. S. S.: Filozofia angielska. b) Stanley Keeling: Filozofia francuska: Poglądy E. Meyersona. c) N. A. Duddington: Filozofia rosyjska. 9. Nowe książki. 10. Czasopisma. 11. Dyskusja: Pojęcie odpowiedzialności z punktu widzenia prawniczego i lekarskiego. 12. Informacje o Instytucie. 13. Korespondencja — Prenumerata roczna wynosi 14 szylingów; przyjmuje ją Księgarnia Macmillan and Co. Ltd. w Londynie.

Genetic Psychology Monographs. Ukazały się pierwsze dwa numery tomu pierwszego tej publikacji. (Zob. Ruch filozoficzny, tom IX., str. 114 a). Numer pierwszy zawiera pracę p. Racheli Stutsman p. t. „Performance tests for Children of Pre-School Age“; drugi pracę Dra Henryka Klavera p. t. „An Experimental Study of the Eidetic Type“.

Studi e materiali di storia delle religioni nazywa się nowe czasopismo, które wychodzić zaczęło w miejsce dwu innych: „Alle fonti delle religioni“ i „Rivista trimestrale di studi filosofici e religiosi“. Wydawcami nowego pisma są: Prof. Carlo Formichi, Prof. Raff. Petrazzoni i Giuseppe Tucci. Abonament roczny wynosi 40 lirów. Prenumeratę skierowywać należy do „Anonima Romana Editoriale“, 89 Via Nazionale, Roma.

Xenia Thomistica Dominikanin Ks. S. Szabo (Rzym, Collegium Anglicum) wydał w r. 1925 z okazji sześćsetnej rocznicy kanonizacji św.

b

Tomasza z Akwinu trzy tomy studyów p. t. *Xenia Thomistica*, z których pierwszy (str. XII. 568) poświęcony jest filozofii, drugi (str. 610) teologii, trzeci (str. 626) historii. Współpracownikami tomu I-go są: L. Billot, T. Richard, J. M. Ramirez, J. Maritain, P. Gény, J. Zaragueta Bengoechea, E. Barbado, M. de Munynck, G. Mattiussi, J. Le Rohellec, J. Gredt, L. Noël, Q. Lottin, A. Mansion i i. Cena tych tomów 150 lirów.

Nowe rosyjskie czasopismo. Do dwu ognisk filozofii rosyjskiej na emigracji, Pragi czeskiej i Berlina, przybyło niedawno trzecie, Paryż. Powstała tam rosyjska religijno-filozoficzna Akademia, która wydaje czasopismo „Put“ (Путь). Pismo to jest przede wszystkim organem myśli religijnej, celem jego praca nad moralnem odrodzeniem narodu; współpracownikami jego są także filozofowie jak: M. Łoskij, M. Bierdiajew, ks. S. Bułgakow, L. Karsawin, S. Frank i inni. Ukazały się dotąd dwa zeszyty, o 176 i 150 stronach. Z ich treści przytaczamy dwa artykuły, mogące zainteresować filozofów: M. Łoskij: W. Sołowyew i jego następcy w rosyjskiej filozofii religijnej; Z. Mariten: Metafizyka i mistyka. — Redaktorem pisma jest M. Bierdiajew. Put jest czwartym pismem emigracji rosyjskiej, wchodzącem mniej lub więcej w zakres filozofii; z trzech dawniejszych, „Sofija“, „Logos“ i „Filosofskaja Znanja“ ukazał się dotąd tylko zeszyt pierwszy.

Katalogi. Eduard Beyer's Nachfolger, Wien, Schottengasse, 7. Katalog Nr. 88. Philosophie, Soziologie, Sozialismus, Psychiatrie, Craniologie, Neurologie, Okkultismus, Geschichte der Medizin, Alte medizinische Litteratur. 3853 numerów, z których 2572 tyczy się filozofii. — Le Fournier, Libraire, Paryż, 70, rue de Gergovie. Catalogue Octobre-Novembre 1925, zawiera 504 tytułów, wśród nich także filozoficzne jak np. przekład francuski (I. Tissota) Krytyki czystego rozumu Kanta, Wronskiego *Loi téléologique du hasard*. — W. Heims, Lipsk, Thalstr. 17. Katalog Nr. 110. Philosophie. 16 str. — Rudolph Hönlisch, Antiquariat, Lipsk, Gustav Freytag-Strasse, 40. Katalog Nr. 18. Philosophie, 397 numerów. — Libraire J. Vrin, Paryż, 71, rue Saint Jacques, Katalogi antykwarskie Nr. 92 i 93, zawierające m. i. także dzieła z zakresu filozofii.

WYKŁADY, ÓDCZYTY, REFERATY.

Polska Akademia Umiejętności (Kraków). — Wydział filologiczny: Dnia 20. kwietnia 1925 Prof. Dr. T. Grabowski: Źródła filozofii Juliusza Stowackiego. — Wydział historyczno-filozoficzny: Dnia 16. lutego 1925 Ks. Prof. Konstanty Michalski: Przejawy krytycyzmu i sceptycyzmu w filozofii XIV. wieku. — Dnia 28. grudnia 1925 Tenże: Prądy krytyczne i sceptyczne w filozofii XIV. wieku.

Polskie Towarzystwo filozoficzne (Lwów). Na 257. posiedzeniu naukowym dnia 21. listopada

a

1925 Prof. Dr. Jan Czekanowski wygłosił odczyt p. t. „Metody diagnozy asocjacyjnej w zastosowaniu do badań psychometrycznych“. W dyskusji nad tym odczytem, który wyjdzie drukiem nakładem Towarzystwa, zabierali głos pp. Aleksandrowicz, Baley, Dąbrowski, Zawirski i prelegent.

Na 258. posiedzeniu naukowym dnia 5. grudnia 1925 Docent Uniwersytetu, Dr. Roman Ingarden wygłosił odczyt p. t. „O klasyfikacji“. Przez „klasyfikowanie“ należy rozumieć trzy operacje: 1) tworzenia klasy, 2) zaliczania indywidualium do klasy i 3) podziału klasy na podklasy. Są to operacje par excellence praktyczne, które dają się wprawdzie stosować także do celów poznawczych, ale nie są specyficznie poznawcze. Pozostawiają one podmiotowi psychicznemu, który je przeprowadza, daleko idącą swobodę. Wskazanie źródeł tej swobody (tkwiącej w budowie wymienionych operacji) i jej granic w każdej z nich jakoteż zwrócenie uwagi na to, że z istnienia tej swobody przy „klasyfikowaniu“ nie płynie wcale, by miała ona istnieć przy operacjach specyficznie poznawczych, było zadaniem odczytu. (Bliższe szczegóły zob.: R. Ingarden, *Essentiale Fragen*, Niemeyer, Halle, 1925, § 16.). (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Ajdukiewicz, Bad, Frostig i prelegent.

Na 259. posiedzeniu naukowym dnia 18. grudnia 1925 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „Składniki zdań“. Na wstępie zauważa prelegent, że wszelkie składniki zdań dają się uporządkować wedle „siły“, podobnie jak symbole arytmetyczne (np. najsilniejszy znak działania arytmetycznego jest +, po nim idzie —, dalej \times i :). Zakładając, że jakaś konwencja uporządkowania tego dokonała, określa prelegent, co rozumie przez prawo- resp. lewo-stronny zasięg pewnego wyrażenia. Prawostronnym zasięgiem danego wyrażenia „W“ jest wyrażenie, ograniczone od lewej strony symbolem „W“ (z wyłączeniem „W“), zaś od prawej strony najbliższym wyrażeniem niesłabszym niż „W“ z wyłączeniem tego wyrażenia. Symbole najsłabsze są więc oczywiście pozbawione zasięgu. Przystępując do grupowania składników zdań, zalicza prelegent do jednej grupy dwa wyrażenia „w₁“ i „w₂“ wtedy, jeśli 1) jakaś funkcja zdaniowa „f(x)“, obracająca się w prawdę lub w fałsz przy podstawieniu „w₁“ za „x“, obraca się też w prawdę lub w fałsz, gdy za „x“ podstawimy „w₂“; 2) każde wyrażenie, obejmujące swym zasięgiem „w₁“ w „f(w₁)“ obejmuje swym zasięgiem „w₂“ w „f(w₂)“ i naodwrot; 3) każde wyrażenie objęte zasięgiem „w₁“ w „f(w₁)“ jest też objęte zasięgiem „w₂“ w „f(w₂)“ i naodwrot. — Do grupy nazw zaliczyć np. wypadnie wszystkie takie wyrażenia, które: 1) funkcję zdaniową „ziemia jest x“ obrócą w prawdę lub w fałsz, 2) należeć będą do zasięgu słówka „jest“ w zdaniach uzyskanych z tej funkcji, 3) nie będą obejmowały swym zasięgiem za-

b

dnego wyrażenia w zdaniu uzyskanem z funkcji „ziemia jest x“. Mimochoodem zauważa prelegent, że zgodnie z tą definicją mogłyby być nazwami różne wyrażenia, ale z pośród rzeczowników (zgodnie z duchem języka polskiego) jedynie rzeczowniki w instrumentalis („ziemia jest planeta“, nie zaś „ziemia jest planeta“). Zastanawiając się nad rolą przypadku deklinacyjnego, stwierdza prelegent, że zdanie „ziemia jest planeta“ jest wartością niesymetrycznej funkcji zdaniowej dwóch argumentów „jest (x, y)“, zaś instrumentalis zaznacza, którym argumentem tej funkcji jest „planeta“, odgrywa więc tę samą rolę, co miejsce, na którym się pisze dany argument w symbolice algebraicznej. Potrzebę fleksji budzi swoboda szyku. Dla potwierdzenia tej tezy wskazuje prelegent nominativus orzeczownika w zdaniu „dwa razy dwa jest cztery“, gdzie symetryczność funkcji „x=y“ nie wymaga zaznaczania miejsca argumentu. Po nazwach wymienienia prelegent zdania jako składniki zdań. W ciągu dalszym szkicuje dalszy podział składników zdań, wśród których wyróżnia: I) Słówka stosunkowe nazwowe jednoczłonowe t. j. podstawialne w funkcji „słońce x“, jak np. „świeci“; II) Słówka stosunkowe nazwowe dwuczłonowe t. j. podstawialne w funkcji „Jan x Piotra“, np. „lubi“; III) trójczłonowe; IV) czteroczłonowe i t. d. Dalej wyróżnia prelegent słówka stosunkowe zdaniowe i to: I) jednoczłonowe, jak np. „nie“; II) dwuczłonowe np. „albo“, „lub“, „mianowicie“ i t. p.; III) trójczłonowe; IV) czteroczłonowe i t. d. Nakoniec wskazuje prelegent ogromne bogactwo słówek, nie będących nazwami lecz tworzących wspólnie z innymi nazwy, oraz na te słówka, które nie są słówkami stosunkowymi lecz wspólnie z innymi słówkami stosunkowe tworzą. — Na zakończenie zwraca prelegent uwagę na doniosłość powyższych zagadnień dla ontologii (teorii przedmiotów), psychologii (składnikom zdań nie będącym zdaniem ani nazwami zdają się odpowiadać myśli nie będące ani sądami ani przedstawieniami), logiki (teoria definicji). (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. Ingarden, Smolka, Twardowski, Witwicki i prelegent.

Sekcja psychologiczna. 3. posiedzenie 24. października 1925. P. Piotr Zygmunt Dąbrowski: Istota i uzasadnienie punktowania jako metody badania zmęczenia. — 4. posiedzenie 7. listopada 1925. Tenże: Możliwość i rezultaty zastosowania punktowania jako metody badania zmęczenia. — 5. posiedzenie 12. grudnia 1925. Dr. J. Frostig: O nieświadomości. (Zagajenie dyskusji).

Sekcja teorii poznania odbyła posiedzenia naukowe 23. i 30. listopada oraz 7. i 14. grudnia 1925. Na pierwszym z tych posiedzeń Dr. Roman Ingarden zagaił dyskusję na temat przedmiotów idealnych. Następne posiedzenia były poświęcone tej dyskusji.

Warszawski Instytut filozoficzny. Sekcje połączone: 31. października 1925 O. de Munyneck

a

(Fryburg szwajcarski): Zagadnienia teorii poznania w oświetleniu neo-realizmu (po francusku).

Sekcja teorii poznania: 16. listopada 1925 Dr. B. Bornstein: Sprawozdanie z książki M. Hartmanna „Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis“. — 30. listopada 1925 Dr. B. Gawecki: Sprawozdanie z książki L. Brunschvica „L'expérience humaine et la causalité physique“.

Polskie Towarzystwo Psychologiczne (Warszawa). Na 304. posiedzeniu naukowym dnia 9. listopada 1925 Docent Uniwersytetu, Dr. Jan Dembowski wygłosił odczyt p. t. „Sprawa plastyczności instynktu“. Szczegółowe badanie zachowania się zwierzęcia wysuwa problemat zmienności przystosowawczej ruchów. Jakikolwiek szereg działań zwierzęcych, np. kopanie norki przez kraba, zachodzi pod wpływem warunków tak zmiennych, że niema mowy, aby jedna i ta sama sytuacja dokładnie mogła się powtórzyć. Każdy indywidualny ruch zwierzęcia musi być dostosowany do chwilowej sytuacji, która zawsze jest czymś obcym doświadczeniu poprzedniemu. Klasyczna definicja instynktu, oparta na automatyzmie i wrodzoności, nie odpowiada faktom i może być uważana za ledwie za pierwszy stopień przybliżenia w poznaniu zjawisk. Drugi stopień przybliżenia stanowi hipoteza plastyczności instynktu, która orzeka, iż instynkt jest zmienny i dostosowalny do bardzo szerokich granic zmienności sytuacji zewnętrznej. Z pierwotnej definicji instynktu na razie pozostaje tylko termin i zadaniem biologii eksperymentalnej będzie dostarczenie realnych cech instynktu, na których się oprze jego przyszła definicja. (Autoreferat).

Na 305. posiedzeniu naukowym dnia 7. grudnia 1925 P. Halina Żelechowska wygłosiła odczyt p. t. „Co to jest zachowanie się instynktowne?“. Referat obejmował dwa punkty: 1) pobieżną krytykę dotychczasowych definicji zachowania się instynktownego; 2) próbę sformułowania zadowalającej definicji tego zachowania się. Punktem wyjścia krytyki było między innymi przyjęcie następującego postulatu: zadowalająca definicja zachowania się instynktownego winna wymieniać te tylko cechy zachowania się instynktownego, które mogą być stwierdzone na drodze doświadczenia zewnętrznego, bez odwoływania się do introspekcji, w przeciwnym razie definicja zachowania się instynktownego wskazywałaby poprawne kryterium dla zachowań się instynktownych co najwyżej pewnej części ludzi, nie mogłaby zaś stanowić punktu wyjścia dla badań nad przejawami „instynktu“ w całym wogóle świecie zwierzęcym, gdzie cechy, stwierdzalne jedynie na drodze introspekcji, wcale by się najczęściej nie dały stwierdzić. Wszystkie definicje zachowania się instynktownego, które były poddane bliższej analizie, zostały podzielone na trzy grupy: psychologiczne, fizjologiczne, fizjologiczno-biologiczne. W grupie pierwszej znalazły się definicje Fröbesa, Titchenera, Höflera, Romanesa, James'a, Wundta, w drugiej Bechte-

b

rewa, Zieglera, Minkiewicza, Borowskiego, Loeba, w trzeciej Morgana, Russell'a i innych. — Żadna z wyżej wymienionych definicji, ze względu na niedopowiedzenia, niejasności i sprzeczności wewnętrzne z jednej strony, z drugiej ze względu na to, że bądź nie spełnia przyjętego postulatu, bądź nie obejmuje tych wszystkich zachowań się, które należałoby zachowaniami się instynktownymi nazywać, nie może być uznana za zadowalającą definicję zachowania się instynktownego. Nasuwa się następująca próba takiej definicji: Zachowanie się Z w chwili t jest instynktowne, jeżeli: 1. Ma za warunek niezbędny istnienie układu nerwowego. 2. Ma za warunki niezbędne z jakiegokolwiek chwili wcześniejszej czynniki inne jeszcze niż te (z tejże chwili wcześniejszej), które są warunkiem niezbędnym istnienia danego organizmu w chwili t. 3. Jest wykonywane w sposób bardzo zbliżony przez wszystkie normalne osobniki danego gatunku (ewentualnie przez pewną grupę normalnych osobników danego gatunku) w normalnych warunkach dla danego gatunku (resp. dla pewnej grupy indywidualów danego gatunku). 4. Jeżeli zachowanie się Z, występując po raz pierwszy, u większości osobników danego gatunku nie jest zachowaniem się nauczonym (przyczem zachowanie się Z danego osobnika jest zachowaniem się nauczonym, jeżeli wykonanie jego po raz pierwszy przez tego osobnika ma za warunek niezbędny bądź naśladownictwo zachowania się Z innego osobnika, bądź też opis, takiego zachowania się). Pierwszy z tych warunków odróżnia zachowanie się instynktowne od zachowań się tropicznych, które nie zależą jako od warunku niezbędnego od istnienia układu nerwowego; drugi od zachowań się automatycznych, t. zn. takich, które (zgodnie z terminologią Fröbesa i Höflera) są reakcją na podniecie wewnętrzzną, działającą bezpośrednio na ośrodki motoryczne jak np. ruchy jelit, serca, naczyń; trzeci od wszelkich takich zachowań się, które są przejawem twórczej myśli jednostki, np. od wszelkiego rodzaju odkryć, wynalazków, które, nie będąc zachowaniami się nauczonymi, musiałyby być uznane za zachowania się instynktowne, o ile odrzucilibyśmy warunek trzeci; czwarty wreszcie odróżnia zachowania się instynktowne od takich zachowań się, które, występując po raz pierwszy, u większości osobników danego gatunku są zachowaniami się nauczonymi. Jedynie czwarty z tych warunków nasuwa trudności i wymaga wyjaśnień, które znalazły miejsce przy uzasadnieniu i obronie powyższej definicji. (Autoreferat).

Poznańskie Towarzystwo filozoficzne. Na 4. posiedzeniu naukowym 26. października 1925 Prof. Dr. Stefan Błachowski wygłosił odczyt p. t. „O wirtuozyi liczb“. Prelegent podkreślił przede wszystkim, że psychologia wirtuozyów liczb nie powinna ograniczać się do badania pamięci, typu wyobraźniowego i t. p. rachmistrzów, lecz powinna również żywo zajmować się analizą

a

sposobów rachowania, jakimi rachmistrze się posługują. Dopiero znajomość stenarytmicznych sposobów rachowania i psychologia operowania temi sposobami umożliwia pełne zrozumienie produkcji wirtuożów liczb. Wywody prelegenta były próbą psychologicznej analizy skróconych sposobów rachowania w myśli w zakresie obliczania dat kalendarzowych, mnożenia, potęgowania, pierwiastkowania i logarytmicznego obliczania wysokich potęg i pierwiastków. Uwagi o skróconych działaniach ilustrował prelegent odpowiednimi zadaniami wykonanymi w myśli, objaśniając sposób wykonania rachunku z punktu widzenia psychologicznego i matematycznego. Na zakończenie poruszył prelegent sprawę nauczania stenarytmicznych sposobów rachunkowych w szkołach. (Autoreferat).

Na 5. posiedzeniu naukowym 14 listopada 1925 Drka Marya Rymarkiewiczówna wygłosiła odczyt p. t. „O pojęciu Boga w filozofii Libelta“. Filozofia polska z doby romantyzmu, stojąca pod wpływem filozofii Hegla, usiłuje uzupełnić ją pojęciami Boga osobowego i indywidualnej nieśmiertelności duszy. W przeciwstawieniu do Kremera i Cieszkowskiego wprowadza Libelt te pojęcia całkiem dogmatycznie do swych spekulacji filozoficznych. W pierwszej rozprawie „De panteismo in philosophia“ zadawała się jeszcze pojęciem Boga nieosobowego jako nieskończonej jedności wszechświata. Jedności, przekraczającej sumę swych części, mającej byt czysto idealny, nie można, zdaniem autora, identyfikować z panteistycznym całokształtem rzeczy skończonych. Libelt jednak nie spostrzegł, iż pojęcie jedności bez wyznań treściowych jest czystą abstrakcją i nie przewyżcza jeszcze panteizmu. — W „Systemie Umnictwa“ koncepcja Boga osobowego opiera się na pojęciu wyobraźni — umu o zabarwieniu wybitnie estetycznym. Bóg musi siebie wyobrażać, świat stanowi konieczny objaw idej czyli treści bożej, która bez formy istnieć nie może. Stanowisko, pokrewne pod wieloma względami filozofii neoplatonickiej Plotyna i Eriugeny a także filozofii Spinozy, unika konsekwencji panteistycznych dzięki pojęciu stwarzania z niczego i pojmowaniu Boga jako samoświadomości i formy. Koncepcja zdradza typ filozofa-estetyka, duchowego spadkobiercy Schellinga i literackiego romantyzmu niemieckiego. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos pp. ks. Cieszyński, Grobelski, Knapowska, Sobeski, Wiegner i prelegentka.

Na 6. posiedzeniu naukowym 5. grudnia 1925 Prof. Dr. Władysław Tatariewicz wygłosił odczyt p. t. „O prawach estetycznych“.

Prof. Dr. W. Lutosławski wygłosił w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich w Wilnie dnia 26. listopada 1925 w seryi, poświęconej kulturze klasycznej, wykład p. t. Platon.

Dr. R. Radziwiłłowicz wygłosił na posiedzeniu Wileńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa

b

psychiatrycznego dnia 12. listopada 1925 odczyt p. t. Determinizm i indeterminizm.

Towarzystwo im. Arystotelesa (Londyn). 8. czerwca 1925 A. H. Hannay, Prof. P. T. Nunn i Prof. H. Wildon Carr: Symposium na temat: Stosunek podmiotu i przedmiotu w historiografii. — 29. czerwca 1925 Prof. H. W. Moberly: Niektóre trudności retrybutywnej teorii kary. — 6. lipca 1925 L. S. Stebbing: O kategoriach logicznych.

Brytyjskie Towarzystwo psychologiczne (Londyn). Sekcja medyczna: 27. maja 1925 L. S. Penrose: Stosunek Freudowskiej zasady rozkoszy i bólu do zagadnienia wzrostu. — 24. czerwca 1925 Dr. I. D. Suttie: Drobnny przyczynek do teorii Freuda.

Sekcja pedagogiczna: 8. czerwca 1925 Mary Chadwick: O wychowaniu wychowawcy.

Towarzystwo badań nad dziećmi (Londyn). 6. października 1925 W. Platt: Wrodzone poczucie muzyki u dzieci.

Towarzystwo im. Kanta. Oddział w Dortmundzie: W zimie 1924/25 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Heimssoeth: Spór o przestrzeń w metafizyce nowoczesnej. — Prof. Dr. M. Hartmann: Platonska teoria idej i jej znaczenie dla nas. — Prof. Dr. Heidegger: Istnienie i prawdziwość wedle Arystotelesa. — Prof. Dr. A. Adler: Psychologia indywidualna a pogląd na świat. — Prof. Dr. Kroner: Świat i historia świata. — Prof. Dr. H. Driesch: Podświadomość. — Prof. Dr. Horneffer: Wstęp do filozofii (4 odczyty): 1. Najdawniejsi myśliciele. 2. Sokrates. 3. Platon. 4. Arystoteles. — W dniach od 22. do 24. maja 1925 odbył się Zjazd socjologiczny, na którym wygłoszono następujące referaty: Prof. Tönnies: Społeczeństwo i wspólność. — Prof. Dr. Weber: O zagadnieniach socjologii kultury. — Prof. Sombart: Socjologia a socjalizm. — Prof. Freyer: Socjologia a filozofia ducha.

Oddział w Elberfeld-Barmen powstał w maju 1924. W r. 1924/25 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Menzer: O pierwiastku irracjonalnym. — Prof. Dr. Heimssoeth: Kant a panteizm. — Prof. Dr. Hartmann: Istota aprioryzmu w świetle nowoczesnego stanu zagadnienia. — Prof. Dr. Heidegger: Istnienie i prawdziwość. — Prof. Dr. Kroner: Świat i historia świata. — Nadto istniały w łonie oddziału trzy sekcje, w których obradowano na następujące tematy: 1. Wstęp do Krytyki czystego rozumu. 2. Filozofia jako teoria wartości. 3. Starożytna i nowoczesna mistyka.

Oddział w Hannoverze: W zimie 1924/25 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. A. Liebert: Dogmat a krytyka. — Prof. Dr. Meltzer: O wzajemnym stosunku filozofii i nauk szczegółowych. — Prof. Dr. Brunsvig: Hegel i jego trwałe znaczenie. — Dr. Kessler: Zagadnienie prawdy w filozofii religii. — Prof. Dr. Utitz: Twórczość artysty. — R. Har-

a

tung: O filozoficznym ujęciu nauk przyrodniczych i techniki. — Dr. Schervatzky: Zagadnienie świadomości w filozofii i naukach przyrodniczych — Dr. Schlemmer: Młodzieńczość w filozofii i pierwiastki filozoficzne u młodzieży. — Dr. E. Busse-Wilson: Przyczynki do problematyki poznania historycznego. — Prof. Dr. Driesch: Podświadomość. — Dr. Kessler: Spengler, Nietzsche i problematyka nowoczesnej filozofii.

Oddział w Karlsruhe: W zimie 1924/25 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. A. Messer: Kant i okultyzm. — Prof. Dr. H. Kinkel: Kant o Herdera „Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit“. — Prof. Dr. E. Ungerer: Idea wolności w Kantowskiej historii filozofii i kultury. — Dr. E. Kast: Indywiduum i społeczeństwo u Goethego i Humboldta. — Prof. Dr. J. M. Verweyen: Rozwój czy upadek ludzkości? — Prof. Dr. E. Hoffmann: Idea wychowania w nauce Kanta. — Dr. A. Marx: Teaitet Platona i zagadnienie wiedzy u Platona. — Dr. H. Reichenbach: Współczesne zagadnienia filozofii przyrody. — Prof. E. Sachs: Platonski Fedon. — Prof. H. Zimmermann: Państwo i wykształcenie u Platona. — A. Kreuzer: Interpretacje Platonskiej teorii idei. — Prof. Dr. E. Hoffmann: Zasadnicze pojęcia i budowa filozofii Arystotelesa. — Prof. Dr. E. Ungerer: Znaczenie biologii w systemie filozoficznym Arystotelesa. — Prof. Dr. S. Reichenberger: Arystotelesowa etyka i teoria państwa.

Oddział w Kilonii: W czasie od listopada 1924 do czerwca 1925 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Hamann: Istota elementu estetycznego i artystycznego. — Dr. M. Geiger: Znaczenie sztuki dla życia psychicznego. — Prof. Dr. E. Panofsky: O znawstwie, historii i teorii sztuki. — Dr. H. Reichenbach: Aksjomatyka relatywistycznej teorii przestrzeni i czasu. — Tenże: Struktura przyczynowa świata i różnica między światem przeszłym a przyszłym. — Dr. W. Ackermann: Nowe uzasadnienie matematyki przez Hilberta ze szczególnem uwzględnieniem zakończonych matematycznych sposobów wnioskowania. — Prof. Dr. R. Wilhelm: Laotse. — Dr. F. Weinhandl: Mistrz Eckhardt. — Prof. Dr. O. Schrader: Buddha. — Prof. Dr. A. Fraenkel: O aksjomatyce teorii mnogości (10 odczytów).

Oddział w Kolonii powstał w grudniu 1924. W półroczu zimowym 1924/25 wygłoszono 5 odczytów publicznych; w półroczu letnim program prac obejmował m. i. następujące odczyty: Prof. Dr. W. Sombart: Socjologia a socjalizm. — Prof. Dr. K. Schneider: Kierunek fenomenologiczny w psychiatrii.

Oddział w Lage (w Księstwie Lippe) powstał w kwietniu 1924. Od zawiązania się oddziału aż do lutego 1925 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Liebert: Kant a współczesny

b

kryzys umysłowy. — Prof. Dr. Utitz: O sztuce aktorskiej.

Oddział w Minden (Westfalia): W czasie od 1. kwietnia 1924 do 1. kwietnia 1925 wygłoszono następujące odczyty: L. Jacobskötter: Kultura magiczna, odkrycie Spenglera. — Prof. Dr. Liebert: Strindberg, jego pogląd na świat i sztukę. — Prof. Dr. Stepun: O stylu i duszy bolszewickiej Rosji. — Dr. Kessler: O prawdach zawartych w religii. — Prof. Dr. Stepun: „Demony“ Dostojewskiego i demonia bolszewizmu. — Prof. Dr. Utitz: Twórczość artysty. — Dr. Schlemmer: Młodzieńczość w filozofii i pierwiastki filozoficzne u młodzieży współczesnej. — Ks. J. Scheller: Wola etyczna a łaska.

Oddział w Oldenburgu. Oddział powstał w lutym 1925. Program odczytów na półroczne letnie 1925 przedstawiał się jak następuje: P. Nötzel: O Kantowskiej teorii poznania. — Dr. Onken: O idealistycznej i realistycznej interpretacji Kanta. — Prof. Winderlich: Zagadnienie substancji. — Insp. Blum: Euckenowska filozofia życia. — Dr. Harms: Zagadnienia okultyzmu.

Oddział w Plauen zorganizował w zimie 1924/25 dwa cykle odczytów a mianowicie: I. Współczesna metafizyka: Prof. Dr. Verweyen: Pojęcie Boga. — Dr. Müller-Freienfels: Metafizyka życia. — Prof. Dr. Driesch: Zagadnienie wolności woli. — Prof. Dr. Girgensohn: Zagadnienie Boga. — Prof. Dr. Leisegang: Mistyka a racjonalizm. — II. Filozofia kultury (Kultura Wschodu): Prof. Dr. Glaser: Natura i sztuka w Azji wschodniej. — Prof. Dr. Kümmel: Sztuka i kultura japońska. — Prof. Dr. Steindorff Najstarszy Egipt, jego sztuka i kultura. — Poza temi cyklami wygłosił Prof. Dr. Utitz odczyt p. t. O sztuce aktorskiej; nadto odbyła się uroczystość Kantowska, na której m. i. Prof. Dr. Liebert wygłosił odczyt p. t. Znaczenie Kanta dla teraźniejszości.

Oddział w Rostocku. W zimie 1924/25 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. J. Schulz: Warunki myślenia metafizycznego. — Prof. Dr. Fr. Erhardt: Kantowska filozofia moralna. — K. Eilers: Filozofia a szkoła. — Dr. Prinzhorn: Obrazowanie chorych umysłowo. — Dr. Alma v. Hartmann: Pesymizm w systemie E. Hartmanna. — Prof. Dr. Schulze: Starzenie się i śmierć. — R. Müller-Freienfels: Zagadnienie indywidualności. — Prof. Dr. M. Schlick: Pojęcie i możliwość metafizyki.

Oddział w Stuttgarcie: W czasie od 1. stycznia 1924 do 20. marca 1925 wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. Diez: Hegel a chwila obecna. — Dr. L. Ziegler: Niemiec jako człowiek. — Prof. Dr. Ungerer: Znaczenie witalizmu. — Dr. Reichenbach: O Kantowskiej etyce i teorii poznania (3 odczyty). — Dr. Lenz: Idea systemu w filozofii Kanta. — Dr. Beata Berwin: Droga do poezji i poetów. —

a

Prof. Dr. Messer: Kant i okultyzm. — Dr. Karsch: Ch. G. Bardili, przedstawiciel logicznego realizmu w epoce idealizmu niemieckiego. — Dr. Reichenbach: Współczesne zagadnienia filozofii przyrody. — X. Walter: Spengler i Hegel, porównanie i krytyka. — Prof. Dr. Häring: Filozofia religii u Schellinga. — Dr. L. Ziegler: Organiczne i zorganizowane gospodarstwo ze szczególnym uwzględnieniem systemu socjalno-politycznego Ernesta Abbego. — Nadto istniała w łonie oddziału sekcja, której członkowie zajmowali się lekturą i rozbiorem wybranych ustępów z dzieł Schopenhauera i Bergsona.

Oddział w Wilhelmshaven-Küstringen powstał w styczniu 1925. Do kwietnia 1925 wygłoszono następujące odczyty: Dr. Gronau: O rozwoju zagadnień filozoficznych w epoce renesansu. — Dr. Calame: O poglądach na świat. — Dr. Gronau: O rozwoju racjonalizmu. — Dr. Söhngen: Kryzys w naukach humanistycznych a mistyka.

Oddział holenderski obchodził w kwietniu 1924 uroczyste dwusetną rocznicę urodzin Kanta. W czasie obchodu wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. H. Y. Groenewegen: Kant w Niderlandach. — Prof. Dr. B. J. H. Ovinck: Kantowska teoria poznania i metoda. — Dr. L. Polak: Kant a metafizyka. — Prof. Dr. G. Heymans: Kant a etyka. — Prof. Dr. A. J. de Sopper: Kant a filozofia religii. — Dr. J. D. Bierens: Kant a estetyka. — Dr. R. J. Kortmulder: Natura, kultura i zagadnienie ich wzajemnego stosunku. — Dr. A. H. de Hartog: Zagadnienie nieśmiertelności. — Na Walnem Zebraniu członków Oddziału w Utrechcie wygłoszono następujące odczyty: Prof. Dr. H. Jordan: A priori u zwierzęcia i człowieka. — Dr. Gerbert Scholten: Kant o Hugonie Grocyuszu. — Dr. H. W. van der Vaart Smit: Nieświadomość.

ORGANIZACJE.

Polskie Towarzystwo filozoficzne. Dnia 19. listopada 1925 wznawiła swe czynności sekcja teorii poznania, zebrawszy się na posiedzenie konstytucyjne, na którym Przewodniczącym wybrano Docenta Uniwersytetu Dra Romana Ingardena, Sekretarzem Dra praw i filozofii Franciszka Smolkę.

Warszawski Instytut filozoficzny. Na posiedzeniu Zarządu dnia 10. października 1925 wybrano przewodniczącym Instytutu Prof. Jana Łukasiewicza, zastępcą przewodniczącego Dra Wiktora Wąsika, sekretarzem generalnym Dra Bolesława Gaweckiego. Redakcję Przeglądu filozoficznego powierzono Prof. Drowi Władysławowi Tatarakiewiczowi, redakcję Biblioteki filozoficznej Drowi Ignacemu Myślickiemu. — Sekcja teorii poznania wybrała na posiedzeniu dnia 16. listopada 1925 swoim Przewodniczącym Dra

b

Bolesława Gaweckiego, Sekretarzem p. W. Raziwonowicza.

Zebrania dla rozważania zagadnień filozoficznych zainicjował w Wilnie Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski. Pierwsze takie zebranie odbyło się 30. października 1925 w Seminarjum filozoficznym tamtejszego Uniwersytetu; Panowie Proff. W. Lutosławski i T. Czeżowski zdali na niem sprawę z obecnego stanu filozofii w Polsce, w związku z opracowanym przez nich dla nowego wydania podręcznika historii filozofii Ueberwega-Heinzego rozdziałem o filozofii polskiej. W zebraniu wzięto udział 44 osób, wśród nich liczni profesorowie Uniwersytetu; po referatach wywiązała się ożywiona dyskusja.

Zakład psychotechniczny. Rozporządzeniem Ministerstwa W. O. i R. P. z 7. marca 1925 (Dziennik Urzędowy tegoż Ministerstwa Rok VIII. Nr. 15. z dnia 1. października 1925) został przy Państwowych Szkołach Budownictwa oraz Budowy maszyn i Elektrotechniki w Warszawie otwarty z dniem 15. kwietnia 1925 Zakład psychotechniczny. Zakładowi temu nadało Ministerstwo równocześnie statut, według którego ma on następujące zadania: 1. prowadzenie badań w zakresie cech psycho-fizjologicznych i uzdolnień młodzieży, kształcącej się w państwowych zakładach technicznych i innych szkołach zawodowych, w celu uzyskania wskazań dydaktycznych; 2. przeprowadzenie badań psychotechnicznych nad pracownikami na zapotrzebowanie instytucji państwowych i prywatnych, które bądź do istnienia Zakładu stale pomagać będą, bądź za badania opłaty uiszczą; 3. badania w zakresie organizacyi pracy ludzkiej; 4. rozpowszechnianie wiadomości, dotyczących praktycznych zastosowań psychotechniki; 5. praktyczne szkolenie osób, które w zakresie psychotechniki pracować zamierzają. — Na czele zakładu stoi mianowany przez Ministerstwo kierownik, któremu mogą być dodani asystenci, laboranci i służba; nadto istnieje Rada opiekuńcza Zakładu, której zadaniem jest utrzymywanie ścisłego związku między Zakładem a szkołami zawodowymi, przemysłem i rzemiosłem oraz przyczynianie się do istnienia, prawidłowej działalności i rozwoju Zakładu. W skład Rady opiekuńczej wchodzi m. i. także przedstawiciel Polskiego Towarzystwa psychologicznego.

The British Institute of Philosophical Studies powstał w Londynie z inicjatywy Sydney'a E. Hooper'a. Celem organizacyi, liczącej już przeszło 1300 członków, jest budzenie zainteresowania filozoficznego, krzewienie wiedzy filozoficznej i filozoficznego sposobu myślenia wśród wykształconego ogółu, a tem samem zapewnienie filozofii wpływu zarówno na koła naukowe jak też na przedstawicieli wszelakiego rodzaju zawodów praktycznych. Prezydentem Instytutu jest Lord Balfour, Przewodniczącym Rady naczelnej Prof. L. T. Hobhouse, Przewodniczącym Wydziału wykonawczego Lynden Macassey, Sekretarzem a zarazem Dyrektorem Studium Sy-

a

dney E. Hooper. Instytut organizuje zarówno kursy filozoficzne jak też zebrań, poświęcone odczytom i dyskusjom. Program kursów na rok 1925/6 obejmuje: Bertrand Russell: Zagadnienia filozofii. Harold J. Laski: Współczesne dążności w polityce teoretycznej. T. H. Pear: Psychologia. Leonard J. Russell: Nauka i filozofia; Pojęcie materyi. James Johnstone: Życie a umysł. Dziekan katedry św. Pawła: Filozofia religii. Lascelles Abercrombie: Zagadnienia estetyczne. Program zebrań odczytowych i dyskusyjnych obejmuje następujące tematy: Pojęcie odpowiedzialności z punktu widzenia prawniczego i lekarskiego. Czy potrzeba nam w Anglii filozofii prawa? Teoria suwerenności i Liga narodów. Zagadnienie barwy ze względu na pojęcie równości. Twórczość artystyczna i kosmiczna. — Kto pragnie zostać członkiem Instytutu, winien zgłosić się do p. Sydney'a E. Hooper'a (88 Kingsway, London, W. C. 2) i zażądać formularza zgłoszenia. Wkładka roczna wynosi 1 funt i 1 szyling. Członkowie otrzymują bezpłatnie organ Instytutu, którym jest kwartalnik „Journal of Philosophical Studies“ (zob. powyżej pod Wiadomości wydawnicze).

Włoskie Towarzystwo Psychoanalityczne związało się w czerwcu 1925 w Teramo. W skład Zarządu wchodzi profesorowie: Dario Maestrini, M. Levi Bianchini i Dr. E. Weiss. Organem nowego Towarzystwa jest Archivio generale di neurologia, psichiatria e psicoanalisi.

Z J A Z D Y.

VI. Międzynarodowy Zjazd filozoficzny (zob. Ruch filozoficzny, tom IX. str. 116 a). — Komitet organizacyjny tego Zjazdu rozesłał następujący program tymczasowy: Dnia 13. września 1926 wieczór: Posiedzenie inauguracyjne. Krótkie przemówienia powitalne. Przemówienie przedstawiciela delegatów zamiejscowych. Przedstawienie delegatów zamiejscowych. Zebranie towarzyskie. W dniach od 14. do 17. września 1926 od 9.30 do 12.30 równoczesne posiedzenia sekcyjne w wszystkich czterech oddziałach. Dnia 14. września popołudniu wycieczka, wieczorem posiedzenie ogólne oddziału A. Dnia 15. września popołudniu posiedzenie ogólne oddziału D. Dnia 16. września popołudniu posiedzenie administracyjne, wieczorem posiedzenie ogólne oddziału C. Dnia 17. września popołudniu posiedzenie ogólne oddziału B, wieczór obiad albo raut. — Tematy obrad będą według prowizorycznego programu następujące: Oddział A. (Metafizyka wraz z filozofią przyrody, filozofia umysłu i filozofia religii). I. Posiedzenie ogólne: Hipoteza ewolucyj skokowej, jej znaczenie i obecny stan jej uzasadnienia. II. Posiedzenia sekcyjne: 1. Fizyka i metafizyka ze szczególnem uwzględnieniem zagadnienia czasu. 2. Filozofia religii ze szczególnem uwzględnieniem mistycyzmu wschodniego i zachodniego. 3. Filozofia umysłu ze szczególnem uwzględnieniem istoty obcowania umysłowego. 4. Tematy

b

dowolne, np. stosunek wzajemny biologii i metafizyki, realizm i idealizm, wartość i istnienie, pojęcie osobowości. Oddział B. (Logika, teoria poznania i filozofia nauki). I. Posiedzenie ogólne: Ciągłość i nieciągłość w naukach. II. Posiedzenia sekcyjne: 1. Dane zmysłowe i przedmioty nauki — ich wzajemny stosunek. 2. Nauka o subsystencji i essencji w bieżącej logice i teorii poznania. 3. Znaczenie rozróżnienia sądów o wartości i sądów o istnieniu dla logiki i teorii poznania. 4. Tematy dowolne, np. sady syntetyczne a priori, pamięć, jej rola w teorii poznania, logika prawdopodobieństwa i teoria indukcji. Oddział C. (Etyka i teoria wartości. Filozofia społeczna. Estetyka). I. Posiedzenie ogólne: Filozofia i stosunki międzynarodowe. II. Posiedzenia sekcyjne: 1. Podstawa obiektywnych sądów w etyce. 2. Estetyka. 3. Filozofia prawa. 4. Tematy dowolne, np. filozofia historii, filozofia polityczna, filozofia wychowania. Oddział D. (Historia filozofii). I. Posiedzenie ogólne: Rola filozofii w historii cywilizacji. II. Posiedzenia sekcyjne: 1. Filozofia starożytna. Sokratyczne i platońskie pierwiastki w poglądach zawartych w dialogach platońskich. 2. Filozofia średniowieczna. Witalizm i mechanizm w filozofii średniowiecznej. 3. Filozofia nowożytna. Neoscholastycezm — dyskusja o wartości filozofii scholastycznej w świetle obecnej. Kant. Ostatnie badania dotyczące Spinozy. Pascal albo Descartes. 4. Filozofia współczesna. Sprawozdanie z prądów współczesnych. — W sprawach programu Zjazdu należy się zwracać pod adresem: Profesor Ralph Barton Perry, 447 Widener Library, Cambridge, Massachusetts U. S. A. — we wszystkich innych sprawach Zjazdu pod adresem: Profesor John J. Coss, Columbia University, New York City, U. S. A.

Towarzystwo im. Arystotelesa, Mind Association i Oksfordzkie Towarzystwo filozoficzne odbyły w dniach 24.—26. lipca 1925 wspólne posiedzenie w Oksfordzie. Program obrad przedstawiał się jak następuje: 24. lipca: Prof. H. Wildon Carr, Prof. A. Wolf i Prof. C. Spearman: Symposium na temat „Istota inteligencji“. — 25. lipca: C. R. Morris, Drka D. Wrinch i Prof. L. J. Russell: Symposium na temat „Pojęcie energii“. Dr. I. Mackenzie: „O podstawie biologicznej poczucia czasu“. Prof. J. A. Smith, Prof. A. D. Lindsay i Dr. F. C. S. Schiller: Symposium na temat „Croce'go teorya praktycznej natury wiedzy“. — 26. lipca: P. E. More, Prof. W. D. Ross i Prof. G. D. Hicks: Symposium na temat „Platon i Arystoteles“. J. McMurray, C. E. M. Joad i A. H. Hannay: Symposium na temat „Czy sztuka jest formą wyrazu czy ujęcia?“ — Referaty, które tworzyły podstawę obrad, zostały z góry ogłoszone drukiem i rozdane uczestnikom zjazdu: wyszły one jako V. tom uzupełniający publikacji „Aristotelian Society“ p. t. „Philosophy and Metaphysics: The papers and symposia for Discussion at the joint Session of the Aristotelian Society, the

a

Mind Association and the Oxford Philosophical Society“.

II. Zjazd psychologii stosowanej*) został zwołany przez Oddział psychologii stosowanej niemieckiego Towarzystwa psychologii eksperymentalnej na czas od 22. do 24. kwietnia 1926 do Mannheim. Zjazd pragnął być wyrazem bogactwa związków, zachodzących między psychologią stosowaną i różnymi dziedzinami działalności praktycznej (pedagogika, gospodarstwem, sądownictwem). Stosownie do tego założenia wyznaczono na każdy z trzech dni Zjazdu odpowiedni temat zbiorowy, mianowicie na dzień 22. kwietnia: Dobór i posuwanie się naprzód uzdolnionych w szkole, w pracy i w zawodzie; na dzień 23. kwietnia: Psycholog jako rzeczoznawca sądowy (wydawanie opinii o świadkach, o znakach towarowych, o nieszczęśliwych przypadkach, o pretensjach do rent i t. p.); na dzień 24. kwietnia: Psychologiczne wyuczanie w przemyśle, rzemiośle, handlu.

XIV. Zjazd członków włoskiego Towarzystwa popierania nauk odbył się w Pawii, w dniach 24. do 28. maja 1925 z okazji tysięcznej setnej rocznicy założenia Ateneum w Pawii. Wygłoszono m. i. następujące odczyty: Prof. C. Somigliana: O orientacji nauki czystej ku zastosowaniom. — Prof. E. Rignano: Celowość w życiu. — Prof. G. Viale: Współczesne dyrektywy fizjologii pracy. — Prof. O. Rossi: O metodach poznawania związków w systemie nerwowym.

NAGRODY.

Akademia francuska przyznała nagrodę im. Montyon'a w kwocie 2.000 franków J. Baruzi'emu za prace p. t. „S. Jean de la Croix et le problème de l'expérience mystique“.

Paryski Instytut katolicki przyznał R. Cartonowi nagrodę za jego prace o Rogeryuszu Baconie (Zob. Ruch filozoficzny, VIII. str. 146 b).

Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, istniejące od kwietnia 1920 roku (jako sekcja Koła Humanistycznego, por. Ruch Filozoficzny, Tom VI, str. 169 a), w roku akademickim 1923/24 wznowiło swą działalność jako odrębne Koło, na podstawie zatwierdzonego przez Senat Uniwersytetu statutu Koła. Kuratorem Koła jest Pan Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski.

W roku akademickim 1923/24 odbyło się 12 zebrań naukowych Koła poświęconych następującym tematom: I. 20. XI. 1923. Odczyt Prof.

*) I. Zjazd psychologii stosowanej odbył się od 10. do 14. października 1922 w Berlinie — zdał z niego sprawę Prof. Dr. Stefan Błachowski w Ruchu filozoficznym, tom VII. str. 123—125.

b

Dra T. Czeżowskiego: „O dowodzie apagogicznym“. — II. 9. XII. 1923. Odczyt Prof. Dr. M. Massoniusa: o rozprawie Rozwadowskiego „Zjawisko dyzautomatyzacji i tendencja energii psychicznej“. — III. 20. I. 1924. Referat kol. Pizły: O rozprawie Łukasiewicza „Analiza i konstrukcja pojęcia przyczyny“. — IV. 3. II. 1924. Referat kol. Siekierko-Filipeckiej na temat rozprawy Dra M. Borowskiego „Humanistyczne i empiryczne pierwiastki w nauce“. — V. 17. II. 1924. Referat kol. Burhardta na temat rozprawy Twardowskiego „O tak zwanych prawdach względnych“. — VI. 3. III. 1924. Referat kol. Adolphówny na temat rozprawy Łukasiewicza „O twórczości w nauce“. — VII. 20. III. 1924. Referat ks. Alchimowicza na temat dziełka Russell'a „Zagadnienia filozofii“. — VIII. 28. IV. 1924. Zebranie wspólne z Kołem Matem.-fizycznym. Odczyt Prof. Dra S. Kempistego: „O indukcji matematycznej“. — IX. 12. V. 1924. Odczyt Prof. Dra M. Massoniusa p. t.: „Pogląd Erazma Majewskiego na powstawanie i rolę cywilizacyjną mowy“. — X. 26. V. 1924. Referat kol. Adolphówny p. t. „O sposobach prowadzenia sporów, na podstawie artykułów Kotarbińskiego i Cabot'a“. — XI. 13. VI. 1924. Dyskusja na temat rozprawy Twardowskiego „O istocie pojęć“, zagajona przez kol. Pizłę. — XII. 27. VI. 1924. Dalszy ciąg dyskusji z poprzedniego zebrania.

W roku akademickim 1923/24 Koło liczyło członków 14. Stałymi uczestnikami zebrań byli Panowie Profesorowie Dr. M. Massonius i Dr. T. Czeżowski. Ponadto w zebraniach brali udział goście z grona studentów Uniwersytetu, różnych Wydziałów.

W roku akademickim 1924/25 odbyło się 15 zebrań naukowych Koła poświęconych następującym tematom: I. 7. XI. 1924. Odczyt Prof. Dra T. Czeżowskiego p. t. „Kilka uwag o metodach badań filozoficznych“. — II. 21. XI. 1924. Dalszy ciąg dyskusji nad odczytem Prof. Dra T. Czeżowskiego. — III. 5. XII. 1924. Referat kol. Jurewiczówny na temat rozprawy Maxa Schelera „O tragiczności“. — IV. 9. I. 1925. Referat kol. Rabinowicza p. t. „Teoria dorównana w pojęciu Petrażyckiego“. — V. 23. I. 1925. Odczyt Prof. Dra M. Massoniusa p. t. „O realizmie krytycznym“. — VI. 6. II. 1925. Dalszy ciąg dyskusji nad odczytem Prof. Dra M. Massoniusa. — VII. 20. II. 1925. Referat kol. Ratkowskiego na temat rozprawy Mahrburga: „O celowości w nauce“. — VIII. 6. III. 1925. Konwersatorium z psychologii uczuć na tle wykładów i z udziałem Prof. Dra St. Błachowskiego. — IX. 20. III. 1925. Referat kol. Walickiej p. t. „Metoda genetyczna a historyczna w filozofii“. — X. 25. III. 1925. Eksperymenty pamięciowe z p. N. Lipowskim. — XI. 24. IV. 1925. Referat kol. Siekierko-Filipeckiej na temat rozprawy Witwickiego „Rozmowa z pesymistą“. — XII. 15. V. 1925.

a

Referat kol. Szulczyńskiego p. t. „O typach pamięci fenomenalnej na tle pokazu p. Lipowskiego“. — XIII. 29. V. 1925. Referat kol. Zajkowskiego na temat rozprawy Zawirskiego „Stosunek przyczynowy a stosunek funkcjonalny“. — XIV. 12. VI. 1925. Sprawozdanie kol. Adolphówny z uchwał Zjazdu Kół polonistów we Lwowie w sprawie organizacji studyów na Wydziałach filozoficznych, oraz dyskusja o studyowaniu filozofii w Uniwersytecie. — XV. 26. VI. 1925. Referat kol. Kozikowskiego na temat rozprawy Tatariewiczza „Pojęcie szczęścia a wymagania prawidłowej terminologii“.

Członków liczyło Kolo 22. Stałymi uczestnikami zebrań Koła byli kurator Koła Pan Prof. Dr. T. Czeżowski i Pan Prof. Dr. M. Massonius, ponadto na niektórych zebraniach byli obecni Panowie Profesorowie Dr. St. Błachowski i J. Lande. W zebnaniu poświęconem eksperymentom pamięciowym z p. N. Lipowskim brał udział również ś. p. Prof. Dr. A. Mikulski. W zebraniach naukowych brali nadto udział goście z grona słuchaczy różnych Wydziałów Uniwersytetu, tak iż frekwencya zebrań dochodziła do 31 osób; naogół zaś w zebraniach Koła w roku akademickim 1924/25 brało udział 58 osób. Poza tem staraniem Koła Filozoficznego odbyły się dwa odczyty publiczne Pana Prof. Dra St. Błachowskiego: B. III. 1925 p. t. „Dziecko a zwierze“ a S. III. 1925 p. t. „Psychologia a wybór zawodu“. Dochód z tych odczytów prelegent ofiarował na rzecz Koła.

VARIA.

Korespondencya Descartes'a z Huyghensem. Profesor Buxton z Uniwersytetu oxfordzkiego znalazł w papierach swego dziadka i ofiarował w darze paryskiej Bibliotece Narodowej 63 listów, wymienionych między Descartes'em i Huyghensem. Korespondencya ta odbywała się w latach 1634 do 1647 i rzuca wiele ciekawego światła na osobistość Descartes'a. Publikacyę listów przygotowuje L. Roth.

Posąg Sokratesa. British Museum otrzymało posąg Sokratesa, odnaleziony niedawno w Aleksandryi.

Katedrę filozofii, pedagogiki systematycznej i psychologii utworzono w Politechnice w Darmstadtzie. Powołano na nią Dra Pawła Luchtenberga, docenta prywatnego filozofii w Uniwersytecie kolońskim.

Wystawa publikacyj filozoficznych odbędzie się w związku z VI. Międzynarodowym Zjazdem filozofów (zob. Ruch filozof. IX, str. 28 b, str. 116 a oraz powyżej pod „Zjazdy“). Wystawę urządza firma „Library of philosophy“, Cambridge (Mass.), której interesowani winni nadysłać nowe publikacye.

KSIĄŻKI NADEŚLANE REDAKCYI.

Adler A. Das heutige Weltbild aus einem idealistischen Prinzip. Brieg, 1922.

b

Bałaban Józef. Walka o niezawisłość szkoły w Polsce. Stosunek duchowieństwa do szkoły i nauczyciela. Rzecznik napisana na podstawie materiałów zebranych przez autora i nadesłanych przez nauczycieli. Lwów, Księgarnia Ludowa, 1925.

Błachowski St. Psychologia a wybór zawodu. Poznań, 1925.

Birkenmajer A. Zur Bibliographie Alberts des Grossen. Fulda, 1924.

Birkenmajer A. Marco da Benevento und die angebliche Nominalistenakademie zu Bologna (1494—1498). Fulda, b. r.

Birkenmajer A. Neues zu dem Briefe der Pariser Artistenfakultät über den Tod des hl. Thomas von Aquin. Rom, 1925.

Birkenmajer A. Die Wiegendrucke der physischen Werke Johannes Versors. Uppsala, 1925.

Bykowski L. Podręcznik do zajęć praktycznych z dziedziny psychologii. Lwów-Warszawa, 1925.

Bykowski L. Wskazówki metodyczne do zajęć praktycznych z dziedziny psychologii. Lwów-Warszawa, 1925.

Danysz A. O wychowaniu. Wydanie drugie. Lwów-Warszawa, 1925.

Dąbrowski P. Z. Punktowanie jako metoda badania zmeczenia umysłowego. Lwów-Warszawa, 1925.

Del Vecchio G. La giustizia. Seconda edizione. Bologna, 1924.

Feldkeller P. Was heisst „philosophische Wahrheit“? 1925.

Feldkeller P. Das Maschinenideal in Philosophie und Kultur. Erlangen, 1925.

L. M. Freytag. Prawo wieczne czyli istota budowy materji. Warszawa, 1925.

Fundamenta mathematicae. Tom V. Warszawa, 1925.

Heinrich Wł. Zarys historii filozofii. Tom I. Część 1. Filozofia grecka. Warszawa, 1925.

Henning H. Psychologie der Gegenwart. Berlin, 1925.

Huber T. M. Rola teoryi względności w ewolucji fundamentalnych pojęć mechaniki. Lwów, 1925.

Humanidades. Publicacion de la facultad de Humanidades y ciencias de la educacion. Tomo X. La Plata, 1925.

Ingarden R. Stanowisko teoryi poznania w systemie nauk filozoficznych. Toruń, 1925.

Ingarden R. Über die Stellung der Erkenntnistheorie im System der Philosophie. Habilitationsvortrag. Halle (Saale), bez roku.

Jaroszyński T. Dr. Metody badań psychologicznych w szkole. Wyd. drugie. Warszawa, 1925.

Joly Gabriel. La relativité générale dans les milieux et dans les systèmes mobiles. L'espace — le temps — la gravitation. Theorie des axes mobiles. Paris, 1925.

Joly Gabriel. Relativité. La théorie de M. Einstein repose sur un sophisme. Paris, 1926.

a

Joly Gabriel. Nouvelle Étude physique de l'expérience de MM. Michelson et Morley, qui sert de base à la théorie de la relativité. Paris, 1926.

Kierski F. Podrecznik encyklopedia pedagogiczna. T. II. N-Z. Lwów-Warszawa, 1925.

Kleiner J. Studya z zakresu literatury i filozofii. Warszawa, 1925.

Kwiatkowski Fr. Teozofia i antropozofia czyli nauka tajemna o Bogu i człowieku. Poznań, 1925.

Kwiatkowski Fr. Spirytyzm czyli obcowanie z duchami. Poznań, 1923.

Lutman R. Zagadnienie prawdy w historii. Lwów, 1925.

Lutosławski W. Nieśmiertelność duszy. Zarys metafizyki polskiej. Warszawa, 1925.

Mikulski A. Podrecznik psychologii. Dla użytku studentów medycyny i lekarzy. Wilno, 1925.

Myslakowski Z. Rozwój naturalny i czynniki wychowania. Kraków, 1925.

Pechnik A. Zarys filozofii historii. Lwów, 1925.

Piętka H. Poglądy filozoficzno-prawne Szymona Starowolskiego. Warszawa, 1925.

b

Philosophischer Kalender für 1925. Berlin, 1925.

Sobeski M. Kwiat złoty. Gobineau redivivus. Poznań, 1925.

Sobeski M. Malarstwo doby ostatniej. Ekspresjonizm i kubizm. Poznań, 1926.

Sońnicki K. Zarys dydaktyki. Podrecznik dla użytku seminarjów nauczycielskich i nauczycieli. Lwów, 1925.

Ujejski J. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene-Wronskim. Warszawa, 1925.

Vorovka Ch. Ce qu'il y a de juste dans la critique de la logistique de H. Poincaré. Napoli, 1925.

Wąsik W. Poglądy Sebastjana Petrycego z Pilzna na zasadnicze problematy teoretyczno-poznawcze i metafizyczne. Warszawa, 1925.

Wiegner A. Zagadnienie poznawcze w oświeceniu L. Nelsona. Poznań, 1925.

Witwicki Wł. Psychologia dla użytku słuchaczy wyższych zakładów naukowych. Tom I. Lwów-Warszawa, Kraków, 1925.

W Administracji Ruchu Filozoficznego do nabycia:

Ingarden Roman Dr. Stanowisko teorii poznania w systemie nauk filozoficznych. Toruń, 1925. Str. 14. Cena 1 zł. (z przesyłką).

Wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Filozoficznego.

Skład główny „Książnica - Atlas“, Warszawa, Nowy Świat 59.
Lwów, ul. Czarnieckiego 12.

Ajdukiewicz Kazimierz Dr. Z metodologii nauk dedukcyjnych. Lwów, 1920.
Cena 1 zł.

Baley Stefan Dr. O zastosowaniu przysłony wirującej przy badaniu kontrastu kolorów. Przyczynek do techniki i metodyki eksperymentów psychologicznych. Lwów, 1922. Cena 40 gr.

Błachowski Stefan Dr. Nastawienia i spostrzeżenia. Lwów, 1917. Cena 1·20 zł.

SPIS RZECZY: Tadeusz Kotarbiński: Logika dla nauczycieli a logika matematyczna. — Sprawozdania: Ks. Nuckowski Jan T. J., Początki logiki ogólnej dla szkół (K. Ajdukiewicz). — Bykowski Ludwik, Badania eksperymentalne nad znaczeniem współzawodnictwa (F. Baumgarten). — Johnston G. A., The Development of Berkeley's Philosophy (J. Knossow). — Strauss O., Indische Philosophie (St. Schayer). — Katz D., Der Aufbau der Tastwelt (St. Błachowski). — Przegląd czasopism: Przegląd filozoficzny. — Kwartalnik filozoficzny. — Scientia. — The Journal of Philosophy. — Philosophical Review. — The Monist. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Logos. Rivista internazionale di filosofia. — Kant-Studien. — Die Akademie. — Philosophischer Anzeiger. Zeitschrift für die Zusammenarbeit von Philosophie und Einzelwissenschaften. — Symposium. Philosophische Zeitschrift für Forschung und Aussprache. — Ruch filozoficzny. — Archiv für Geschichte der Philosophie. — Journal of Comparative Psychology. — Journal de Psychologie normale et pathologique. — Zeitschrift für Psychologie. — Archiv für die gesamte Psychologie. — Revue d'histoire et de philosophie religieuses. — Revue néoscholastique de philosophie. — Philosophisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacje. — Zjazdy. — Nagrody. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. — Varia. — Książki nadesłane Redakcji. — Ogłoszenia.

Red. odpowiedzialny: Dr. K. Twardowski. Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, Lindego 4.

a

b

Joly Gabriel. Nouvelle Étude physique de l'expérience de MM. Michelson et Morley, qui sert de base à la théorie de la relativité. Paris, 1926.

Kierski F. Podrecznica encyklopedia pedagogiczna. T. II. N-Ż. Lwów-Warszawa, 1925.

Kleiner J. Studya z zakresu literatury i filozofii. Warszawa, 1925.

Kwiatkowski Fr. Teozofia i antropozofia czyli nauka tajemna o Bogu i człowieku. Poznań, 1925.

Kwiatkowski Fr. Spirytyzm czyli obcowanie z duchami. Poznań, 1923.

Lutman R. Zagadnienie prawdy w historii. Lwów, 1925.

Lutosławski W. Nieśmiertelność duszy. Zarys metafizyki polskiej. Warszawa, 1925.

Mikułski A. Podrecznik dla studentów medycyny i lekarskiego. Warszawa, 1925.

Mysłakowski Z. Rozwój wychowania. Kraków, 1925.

Pechnik A. Zarys filozofii.

Piętka H. Poglądy filozoficzne Starowolskiego. Warszawa, 1925.

Philosophischer Kalender für 1925. Berlin, 1925.

Sobeski M. Kwiat złoty. Gobineau redivivus. Poznań, 1925.

Sobeski M. Malarstwo doby ostatniej. Ekspresjonizm i kubizm. Poznań, 1926.

Sołnicki K. Zarys dydaktyki. Podrecznik dla użytku seminaryów nauczycielskich i nauczycieli. Lwów, 1925.

Ujejski J. O cenę absolutu. Rzecz o Hoene-Wronskim. Warszawa, 1925.

Verovka Ch. Ce qu'il y a de juste dans la critique de la logistique de H. Poincaré. Napoli, 1925.

W Adm
Ingarden Roman Dr.
Toruń, 1925

Wydawnictwa

Skład główny

Ajdukiewicz Kazimierz
Cena 1 zł.

Baley Stefan Dr.
kolorów. Przy
gicznych. Lwów

Błachowski Stefan

SPIS RZECZY: Tadeusz
Sprawozdania:
Ajdukiewicz). — Byko
ctwa (F. Baumgar
(J. Knossow). — S
der Tastwelt (St. B
Kwartalnik filozoficzny. — Scientia. — The Journal of Philosophy. — Philosophical Review. — The Monist. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Logos. Rivista internazionale di filosofia. — Kant-Studien. — Die Akademie. — Philosophischer Anzeiger. Zeitschrift für die Zusammenarbeit von Philosophie und Einzelwissenschaften. — Symposium. Philosophische Zeitschrift für Forschung und Aussprache. — Ruch filozofický. — Archiv für Geschichte der Philosophie. — Journal of Comparative Psychology. — Journal de Psychologie normale et pathologique. — Zeitschrift für Psychologie. — Archiv für die gesamte Psychologie. — Revue d'histoire et de philosophie religieuses. — Revue néoscholastique de philosophie. — Philosophisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Organizacye. — Zjazdy. — Nagrody. — Koło filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. — Varia. — Książki nadesłane Redakcyi. — Ogłoszenia.

abastjana Petrycego z Pil
oblematy teoretyczno-po
e. Warszawa, 1925.

enie poznawcze w oświe
nań, 1925.

ologia dla użytku słucha
dów naukowych. Tom I.
ów, 1925.

Wydawnictwa:

Wydawnictwo nauk filozoficznych.

Wydawnictwa filozoficznego.

Wydawnictwo Świat 59.

Wydawnictwo. Lwów, 1920.

Wydawnictwo przy badaniu kontrastu
rymentów psycholo-

Wydawnictwo, 1917. Cena 1-20 zł.

Wydawnictwo logika matematyczna. —

Wydawnictwo dla szkół (K. Ajdu-
naczeniem współzawodni-

Wydawnictwo of Berkeley's Philosophy
— Katz D., Der Aufbau

Wydawnictwo Przegląd filozoficzny. —